

సుయోధనుడు

348⁷ Prop⁸
9/10/30

ప్రంథకర్త:

ఈ. శ్రీనివాసవరదాచార్యులు

ది మోడరన్ పబ్లిషర్స్ (రిజిష్టర్డ్)

తెనాలి :: బెజవాడ

1947

కాపీరైటు]

[మొ. య. 1-8-0

విషయ సూచిక

	పుట.
1. వ్యాసాగమనము	1
2. గుహ రస-భవము	5
3. బాల్యక్రీడ	9
4. దురాలోచన	18
5. విద్వానరీక్షణము	19
6. అశ్రువిద్వాసంకర్షణము	23
7. కుయుక్తి	32
8. గదావిద్వాభ్యాసము	39
9. అర్ధరాజ్యదానము	42
10. సభావిర్మాణము	48
11. రథికులు	52
12. జూదము	55
13. ఓడార్పు	59
14. అరణ్యగమనము	62
15. రహస్యాలోచన	65
16. ఘోషయాత్ర	71
17. వేట	74
18. మానభంగము	77
19. ఆపన్ననంరక్షణము	88

20.	ప్రచారోపవేశము	90
21.	అనురోపదేశము	93
22.	వైష్ణవయోగము	96
23.	మర్త్యపుర ప్రయాణము	99
24.	గోపహాణము	102
25.	నాయుఁకుదర్శికోలు	111
26.	మిత్రభద్రము	116
27.	శ్రీకృష్ణుఁ డాయశాంతి	121
28.	మృతాలోచన	128
29.	సేవాపత్తిరయము	132
30.	ద్వంద్వయుద్ధము	133
31.	సైంధవవిధ	138
32.	సంకులసమరము	146
33.	గదాయుద్ధము	148
34.	ఉపసంహారము	158

సు యో ధ ను ం డు

వ్యాసాగమనము

అహ! కుటిలమతియై యీవిడ యెట్టి యకార్యమాచరించెను ! ఇంతకాలము వేచియుండినది ఇంగఁ గొన్ని నా శ్లోక వట్టియుండిన బాగుండెడిది కదా ! పెద్దవాడనుగదా యని నామాటపై విశ్వాసముంచి యుండినఁ జాలమేలు గలిగి యుండును. తొందరపడి యింతలోనఁ దనములై యేమి మునిగె నని యట్లనరెను ? అటునెలల కాటుకూములు పండుచేన మూఁడు నెలలకు మూడు తూములు వుండ కుండునే, యని కోత పెట్టినఁ బ్రయోజనమేమి ? ఈమాత్ర మెఱుంగక యెట్టి యకార్యము నేముట దీని తెలివి లేమిని బ్రకటింపుచున్నది. పుత్రముఖ దర్శనమున నుత్కంఠ యుపయించిన నుదయించనియ్యి. బావినీరు వెల్లువకుఁ బోవునే ? విదియనాఁడు గాన్పింపక పోయినను జంధుఁడు తదియనాఁడు గానుపింపక పోవునే ? తొందరపాటెల్లకార్యములకును భంగ కరమగుట యెఱుంగక యట్లచ రించెను. ఓరిమియుండిన నొక్కటికి నూతింతలు ఫలము గలుగును. అవి మృశ్యకారిత యన్నివిధములఁ జెడుఁగుకు మూలము.

ఒక్క యవసరపాటే యీకార్యమునకుఁ గారణము కాదు. అగ్నికీ వాయువు దోడగులాగున అనూయము దీనికిఁ గారణమగుచున్నది. తోడు కోడలికి సంతానము గలిగిన దీని కేమికొదువ గలిగెను ? ఈదినము దానికిఁ గలిగిన రేపు

తనకుఁ గలుగకుండునా ? ఈర్ష్యాగ్రస్త యగుటచే గర్భమునఁ గల పిండము బ్రైవడక యట్టే నిలువ దనుట తెలియ దాయెను.

ఔం ! పరోత్కర్షా నహిష్ణుత ఎంతకుఁ దెచ్చెను ! ఇది దీని మేలుకుఁ గానేరదు. తొందరపాలునఁగదా విశతకు దాస్యమబ్బెను ? అత్యుక్తములగు పుష్కపాపముల ఫల విచ్ఛేదన యనుభవింప వలయును. కానని తొలగఁ ద్రోసి నచో అది తనఫలము నీకుండునా ? తెలియక కాఁగిన నిష్ప కాల్పకుండనా ? ఎవ్వటి సంగతియో తడవ నేు ? వస్తుత మీ మాంసకోశ మివయోగ శూన్య మగునదేకదా ! అట్లని యూరకుండుట భాగ్యము కాదు. దీని నెట్లని సరిపఱచియ తీపవలయును.

అని యిట్లాలోచించుచు హస్తినాపుర రాజాంతః పురములోని కొక యోగి ప్రవేశించుచుండెను. అతని కపిల గడ్డమును కపిల బడలును గపిల నేత్రములును అతని మోమున కొక వింతసోయగ మొనఁగుచుండెను.

యోగి యంతిపురిలోనఁ జొచ్చినంతన యావత్తు చెలుల మూలమున వినిన యొకవనిత తన చెలులు చేయుబట్టి దారిచూడఁగ ఆప్రదేశమునకు వచ్చెను. అవిడ యేలోకో నేత్రఃపట్టము గట్టుకొని యుండెను. వచ్చిన యామె యాయోగికి నమస్కరించెను. అతఁ డామెకు దీవెన లొసఁగి;

“అమ్మాయీ! అనూయ యెట్టివారికైనను దగదనుట తెలియక యెట్టి క్రూరకార్యము చేసితివి? గర్భపాత మెంతటి

సాసావహ మగునదో తెలియునా? దీనఁ గలుగఁబోవు కీడు నీ వెఱిగి యుండిన ఇట్లొనర్పియుండఁ జాలవు. జరిగిన దానికి వగచిన ఫలమేమి?”

“స్వామీ! నా నోడికోడికి సంతానము కలిగెనని విని నే నుదర తాడనచు గావించుకొనిన మాట వాస్తవము. దుఃఖాశలయగుట చే గర్భసాత మగుననుట యెఱుఁగక యిట్టి యకార్య మాచరించితిని ఇట్లు మాంసకోశము బైలువడును నే నూహించ నైతిని. అజ్ఞానమున నాచరించిన యీ యకార్య మాను క్షమించి ననుఁగావాడ వలయును ఎఱుఁగ ను దీనిని నజ్ఞము గావింప వేడెను. దేవరవారు దలచినఁ గానినని యొకటి గలదే?”

“తాముచేసిన కర్మము తామునుభవించియ తీరవల యును. కాబట్టి నీకిట్టి తలంపు గల్గెను. ‘బుద్ధిః శ్శాస్త్రసారినో’ యనికదా పెద్దలు వచించెదరు?”

“అఘటితఘటనా నవర్థులకు దేవరవారు తలచినచో ఇది యెంత పాటిది?”

నాసామర్థ్యము విధివిధానమును మార్పఁగలదా!”

“స్వామీ! నేనాచరించినది తప్పే యగును బానిస రాని నకుటచే నేనొనర్చిన యవరాధమును బెద్దవారలగు మీగు మన్నింప నొగూడు. ఉదారబుద్ధు లిట్టివి గణన నేయరు గదా! నామీది నిర్మలమున దేవరవా కి మార్గము కలదు లేదా? కాబట్టి యెఱుఁగ ను మీ రీకార్యము సరి నే నావల

యును. వ్యాసముహర్షి యనుగ్రహమునఁ గౌరవవంశ మభి
వృద్ధముయ్యె నను ఖ్యాతి మీయెడఁగదా స్థిరవడియున్నది.”

“బాలా! నీవాడీసలూగున నది నాకును వృద్ధనిచ్చునదే
యైనను నేనిందుల కేమిచేయఁగలను? ఈశ్వరయన్ని ముట్లుండ
నది జరుగక మానునా? ప్రస్తుత మీ మాంసకోశమును
ఏకోత్తశత ఖండములు గావించెదను. వాని వేలువేలుగా నేతి
కుండల వేయింపుము. అప్పుడప్పుడు చన్నీటఁ దడిపించు
చుండునది. ఇట్లొనర్చుటచే నూర్గురు కొడుకులును ఒక్క
కూతురును బుట్టుదురు.”

“అహా! సంతానోత్పత్తిని గుఱించిన చింత మానెను.
కాని—”

అనివలికి యావనిత వైవఁబడుకుట కించుక సంతయించు
చుండెను. వ్యాసుఁడు, నాబిడ భావమును గ్రహించి ;

“గాంధారీ ! నీయగ్రసుశుఁడు జననమాదిగ సకల
సౌఖ్యముల ననుభవింపఁగలఁడు. రాజరాజ బిరుదాకితుఁడు
కాఁగలఁడు. భూమండః మెల్లను ఏకచ్ఛత్రాధి పతియై యెలఁ
బోయెడివాఁడు అతని సోదరులును మిక్కిలి యనుకూలులై
యుండఁబోదయెరు. ఇట్లు నీ సంతతి యంతయును అత్యంత
విభవముతో నుండఁ గలను. ఇంతటితో సంతోషింపుము.
ఇంక నెద్దియు ననుఁ గోరుము. తపోవృత్తి నుండువారము
మేమిటఁ దడఁముట యుక్తము కాదు.”

అని యామాంసకోశమును నూటయొక ఖండములు గావించెను, 'వాని జాగరూకతతోఁ గాపాడుచుండవలయు' నని యాజ్ఞాపించెను. ఆవల గాంధారిని వీడ్కొని వ్యాస మహామహిమింద్రుఁడు తపోవనమున కరిగెను. గాంధారి తనయుల యాయుర్దాయమును గుఱించి మహర్షి తెలువకుండినందుల కించుక కలించెను. ఏకచ్ఛత్రాధి పతియగునని వ్యాసుఁ డనుగ్రహించి యుండుటచే జరకాలము జీవించియుండఁ గలఁడని భావించి సంతసించెను. అతని యానతిచొప్పున ఆఖండముల నేతికండలలో నైది యతి జాగరూకతతోఁ గాపాడుచు వానినుండి బిడ్డలుగలుగు సమయమును నిరీక్షించు చుండెను.

కుమార సంభవము

వ్యాసమహర్షి యరిగిన కొన్నిదినముల కావల ఆ మాంసఖండములలో ఒక్కదానినుండి పుత్రుఁ డొకఁ డుద యించెను. వాఁడు సర్వాంగ సుందగుడై యుండెను. వాని జననకాలమున ఆనమనుండి నక్షత్రములు రాలెను. నూర్వని కాంతి తిగ్గెను. నక్కలు కూయుట కారంభించెను. భూమి యడురఁ దొడఁగెను. ఇట్టిముత్యతములు గాంచి గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు చింతించుచుండిరి. అప్పుడు విదురుఁడు వారి చెంతకువచ్చి ;

విదుర:-అన్నా! నన్ను మన్నించి నామాట వినుము. వ్యాసానుగ్రహమాన నూటయొక్కొండు గలుగఁ బోయెడి వారలుకదా! వారిలో నొక్కొండుండినను లేకున్నను శోచనీయము కాదు. ఇప్పుడుదయించిన యుత్పాతముల మూలమునఁ గురువంశమున కెల్లను ఎద్దియొక్కట్టు గలుగఁ బోయెడి నని తోచుచున్నది. 'త్యజేదేకం కులస్యాశ్చ' యనుట మీరెఱుంగని యుత్తము కాదు. అంగ్రవాతములలో ఒక్కదానఁ దుర్వాధి యుదయించిఁ జికిత్సకఁడు దానిని ఛేదించి శేషించిన యంగములఁ గాపాడుచుండుట లేదా ?

ఇదివిని గాంధారిధృతరాష్ట్రులత్యంత విషాదాకులులైరి. కన్నకుమారునిపైఁ గనికరము మాని కాలుని పాలి కనుపుటకు వారికి మన సొప్పకుండెను. వీనివలనఁ గురువంశమున కంతయును ఎచ్చట హానికలుగునో యను భీతి యొగ్గవైపున బాధించుచుండెను. ఏమి చేయుటకును దోచక వారు చింతించు చుండునపుడు శకుని యచటికి వచ్చెను. విదురుఁడు వచియించిన దంతయు వారిమూలమునఁ దెలిసికొనెను. అంత ధృతరాష్ట్రుని ఇంచుక యావలికిఁ బిలిపిగొని వెడలి ;

శకుని:-బావా! విదురుఁ డాదినండియుఁ బాండువక్ష మవలంబించి యుండువాఁడు. నీతనయుఁడు రాజరాజ బిరుదముతో ఏచ్చితాధిఁతియై భూనుండలము నేలినఁ బాండురాజు తనయనకు ఎచ్చట రాజ్యము లేఁబోవునో యని యెంచి యిట్లాడుచున్నాఁడు. నైసర్గికము లగువానికి ఉత్పాతములని పేరుపెట్టి, ఎట్టినంబంధము లేని నీకుమారుని

జనసమునకును వానికిని ముడిపెట్టుచున్నాఁడు. వీఁడును నీవలె వ్యాసానుగ్రహమున జనించిన వాఁడగుటచే జ్ఞాతివైరమును నీయెడఁ జూపుచున్నాఁడు.

ధృతరాష్ట్ర:-నీ వాడునడంత యుచితముకాదు. నక్షత్రవరనాదికము నైనర్గికమే కానిమ్ము. శాస్త్రవద్ధతి వదియుత్పాతమే యగును. వీని జనన కాలముననే యీ యుత్పాతములు గలుగుట కేదియో విశేషముండునని యెంచెదను. కులనాశకఁడుగా నుండుటఁబట్టియే విడురుఁ డిట్లాడియుండ నోవును. ఇతఁడు న్యాయశీలుఁడు. ఇతని మాటలు దప్పక విశ్వసించఁ దగినవి. కౌరవశ్రేష్ఠుఁడివ్వడు పాండుసుతుఁడ యగును. అట్టియెడ రాజ్యపాలనమున కారఁడ యర్హుఁడగును. అట్లుండ వానికెచ్చట రాజ్యము రాకతక్కునో యనుచింత యాతనికిఁ గల్గ నవసరము లేదు గదా! అట్టియెడఁ బాండుపక్షపాతియై ముడివేయు చున్నాఁడనియు, జ్ఞాతివైరము చూపుచున్నాఁడనియు నీవారనిపై నిందమోపుట సరికాదు.

శకుని:-ఔవా! నీ యీమాటలు నాకించుకయు రుచించుట లేదు. తన్నుమాలిన ధర్మమును మొదలు పెడిన బేరమును గలదా?

ధృతరాష్ట్ర:-అన్యులసొమ్ము కాసవడిన లాభమేమి? శ్రేష్ఠుఁడగు పాండుసుతునకుఁ జేరవలసిన రాజ్యము మన ముపేక్షించుట యన్యాయము. లాతు లిదివినిన మనల దూఱుదురు.

శకుని:-జేష్ఠునకే రాజ్యాధికార ముండినయెడల మొన్నటివఱకుఁ బొందురాజు రాజ్యమేలుట యెట్లుసంభవము!

ధృతరాష్ట్ర:-నే నంధుడనగుటచే రాజ్యపాలనమున కశక్తుడనైతిని. కాబట్టి నాకు మాఱుగ నాతమ్మాఁడు రాజ్యమేలు చుండెడివాఁడు.

శకుని:- రాజ్యము మీదగునపుడు మీవంశమునకే పరిపాలనాధికారము గలదు. వ్యాసానుగ్రహమున నీకింకను గుమారులు జనించెదరు. కాబట్టి వారిలోన నీతఁడేజేష్ఠుఁడు. కావున నీతఁడే రాజ్యమును బరిపాలింప నర్హుఁడు. ఇప్పుడెవరి మాటలు న్యాయబద్ధములో యాలోచించితివా ! ఇంక నెవ నాదారికిరమ్ము.

ధృతరాష్ట్ర:- నీవెంత చెప్పినను నామదికది నచ్చుట లేదు. ఇంతకును ఇప్పుడా చింతయేల? అప్పటిమాట చూచు కొందము.

ఈ మాట లాలకించిన శకునియు రాజించుక దారి బడినటుల భావించి సంతసించెను. అంతి వారటనుండి కదలి చనిరి.

బాలకీర్తన

“అన్నా! ఇన్నిదినములు తనమెన్నియో యాటలాడి యుంటిమికాని యన్నిటికంటె మిన్నయగు నొక్క యాట యందు నాకభిలాష యుదయించెను. దానిదెల్పవలయు ననిన నీవేమందువో యని యింతుక సుఖించింతుచున్నాను.”

“భీమసేనా! నీకోరిన యాటయెట్టిదియో తెలుపుము. నేనందుల కడ్డము సెప్పఁబోయెడి వాడను గాను.”

“అన్నా! నీవెప్పుడును మాకుఁ బ్రിയము నేయు వాడ వనట నాకుఁ దెలియదా! నావలకులు వినిన దర్పిష్ఠతుఁడని యందువేమో యనియెంచి యట్లంటిని.”

“క్షత్రియుఁ డెప్పుడును దర్పిష్ఠతుఁడై యుండవల యును. అది కొనియాడఁ దగినదేకాని సిందార్హ మెట్లగును ? ఇంక నీ పెరిగింప నందినదానినిఁ వివరింపుము.”

“ఈయాటయందు మీరు మహారాజులు గావలయును. ఇదెకాన్నించు నీచుకోకవృక్షపు టడుగుభాగము మీకు సింహాసన మగును. నేనును బాధుఁడును మంత్రుల మయ్యె డహ. నకుల సహదేవులు మీకంగ రక్షకులగుదురు. దుర్యోధనుఁడు ద్వారకపాలకుఁడు గావలయును. దుశ్శాసనాదులు నేవకులు గావలయును.”

అభిమానఘనులగు నా సుయోధనాదు లిదివిని యాగ్రహోద్రగ్గులైరి. అంత దుశ్శాసనాదు;

“పవనతయా! మహారాజ కుమారుడగు మా యన్న
రాజకావలయును. మేము మంత్రులు గావలయును. అబ్బ
చావఁగ గతిలేక తల్లితోడ మాయుంటికి వచ్చి మాయన్నము
దిని బ్రతికెడివారు మీరు రాజును మంత్రులు నగుటెట్లు?
ఆటయేకదాయని మే మీదిన మూరకుండిన రేపు వాస్తవ
ముగ నట్లే కాఁగలరు. కాబట్టి మే మీ యాట కొడఁబడఁ
జాలము. నీవెల్లపుడును మాకుఁ గప్పములే కలిగించుచుండువు.
నీప్రవర్తన మించుకయు బాగుండుటలేదు తిన్నయింటి వాన
ములు లెక్కిడు వానిఁబోలే మాయన్నముదిని మాకే యప
కారము నేయుచుండువు. నీ నేతలు మా కెంత యాగహము
గలిగించుచుండినను బాపకుగతికులు గదా యని యెంచి
యూరకున్న వారము. మేముట మిన్నకుండు కొలఁదిఁ మీఱు
చున్నవాడవు. ఇంక నిట్లాచరించిన మా శ్రోధమునకుఁ
బ్రాత్రుడ వగుదువు. ‘ఇనుమువఁగూడి యగ్నికి సమ్మెట పెట్టన్న
లాగున నీశ్వఁగూడి నీసోదకులును జెడఁగలరు. తుదకు మీ
బ్రతుకుకే హాని రాఁగలదు.

“తమ్ముడా! వానితోనేల మాటలు పెంచుకొనెదవు?
వట్టాభిషేకార్హుడను నేన కాబట్టి యెందులకై యిప్పుడు
పెనఁగులాడవలసిన యవసరము గాన్పింపదు. వాని యన్న
ఆటనెవముననైన రాజగానుండ నిమ్మునుట ఆతని ఆశయము.
దానినేల నీవు నిరోధించెదవు? ఈవిహారముచే నైనను వానికే
గొంచెము మనస్సంతుష్టి గలుగనిమ్ము.”

“ఓహో! దుర్యోధన మహారాజులు కట్టాభిషిక్తులు కాగలరు కాబోలు? వారికిదే నేం గిరిట మిడుచున్నాడను.”

అని భీమసేనుడు దనపిడికిట సుయోధనుని శిరమున మోదెను బలవంతుడయ్యును ఆతఁ డించుక చలించెను. అంతలోఁ దెప్పిటిలి భీమునిపైఁబడ నుండించెను. ధర్మరాజు వీరువురి మధ్యఁగాఁ బ్రవేశించి;

“భీమసేనా! నీయీ యాచరణము సరికాదు సుయోధనుఁ డాడినలాగున రాజ్యార్హుఁ డతఁడయ్యును. మనముగతి కులమై వారిని శరణుసాచ్చియుంట యధార్థము. అట్లుండఁగా అన్నదాతలపైనా యాగ్రవామువూని యుక్తిమము లాచరించుట! ఇది యయుక్తమము—సుయోధనా! భీమసేనుఁ డాదినండియును ఆలోచనా శూన్యుఁడను, గోపశీలుఁడనగును. అట్టిరాక్షికో నీ కేల వాచులాట? పెద్దవాఁడను నేటిట నుండ వానిమోట గొనచేటి బదులేల వల్కెడివు? నేను నా సోదరుల కంటె నిను మిక్కిలుఁగుగఁ బ్రేమించుచున్నాను. కాబట్టి నానూటలఁదగును గౌవముంచి యాగ్రవా మువ సంహరించు కొనుము.

“అన్నా ! నీవేల యీతుచ్చు నింతగొప్పచేసి వేడి కొనెదవు? నీచుని గొప్పనేయకొలఁది వాని గర్వ మతిశయించుచుండును. రాజ్యమెన్నడును వీరభోజ్యమగును. నా యీస్వల్పపు దెబ్బకే యాగ్రలేక గడగడ వణకెడివాడు రాజ్యపరిపాలనార్హుఁ డట్లగును? ఇట్టి శౌర్యనిహీనుఁ డధిపతి

యైనఁ బ్రజలు మెత్తరే? ప్రజాను రంజకుఁడు కానినాఁడు
వాని రాజనామ మజ సమాఖ్య మేమగున కలవడిన లాగున
నిరర్థకమేకదా?"

“సోదరా! నీకాతని శౌర్యము తెలియదు. పరాక
మమున నీతో సమానఁడని భావింపుము. నీవలె నుద్ధతుఁడు
గాక గంభీర స్వభావుఁ డగుటచే నీకాతని బలము తెలియ
కున్నది. ప్రవనక్త మయినపుడుకదా యది యెఱుంగనగున?
సోదరులారా! ప్రొద్దుగుంకఁ జూపుచున్నది. నేటి కింక
ఏవిహారమును వలదు. తిన్నగ గృహముల కరుగుదము
రండు.”

అని ధర్మరాజు రాజపుత్రులెల్లరఁ బిలుచుకొని నిజ
గృహమునకుఁ జనెను. దుర్యోధనుఁడు మాత్రము భీముని
యావాతిచేతను అంతకంటె వేయిమడుగు లధికమగు నాతని
వాక్యముల సహితచేతను మిక్కిలి కుపితుఁడయ్యును ధర్మరాజుని
వాక్యములఁ గట్టువడి మంత్రదుర్ధముగు సర్పమాలాగున
లోలోనఁ దపించుచు నతని వెంట నుండెను.

దు ర్గా తో చ న

ఒక్కనాటి యుదయమున శకుని దుశ్శాసనాదు లొక్కడ ఏకాంతస్థులము నేరి. సుయోధనుని మోము వాడుబాటి యుండెను. అప్పుడు శకుని యాతని చెంతజేరి;

శకుని:—రాజకుమారా ! నీమోమల్లెల వాడియున్నది? నీకింతటి దుఃఖముదయించుటకుఁ గారణమేమి?

సుయోధన:—చూమా! వృకోదరుఁడు మాకుఁ గల్గించు బాధలు నీకుఁ దెలియదా? అవిగాక నావ్యధకింక వేఱు కారణము గావలయునా? వాని నేమిసేయుటకును ఏలుగాని లాగున ధర్మపుత్రుఁడడ్డ పడుచున్నాఁడు. నే నాతనిమాటల నిరాకరింపలేక యూరకుండవలసి వచ్చుచున్నది.

శకుని:—భీముఁడు మిము బాధపెట్టుచుండుట యిప్పుడు క్రొత్తగాదుకదా? అట్లుండ ఇన్ని దినములనుండి కలుగఁబున్న యివిపాదము నేడువయింప నేమి కారణము?

సుయోధన:—ధర్మజుని రాజుగావించి తానును బౌరుషును మంత్రులగుచుండ మేమెల్లఁగలు వారికి దాసాను దాసులమై వర్తింపవలయునని యాతని యభిప్రాయము. నిన్న సాయంకాల మాటనెవమునఁ జనభావము పెల్లడిపఱచెను. కుష్టువాడు దుశ్శాసనుఁ డాతఁతో నావిషయమున వాదులాడఁ దొడఁగెను. నేనద్దాని నావఁబోప నాశిరమునఁ దగిసిడికిట దబ్బవైచెను. నాకాగ్రహము జనించి వానివైఁ

బడబోవుచుండ ధర్మరా జడ్డువడి నా ప్రయత్నమును మాన్పెను. ధర్మసుతుని మాటల సిరాకరింపలేక యూరికుంటిని గాని యాగ్రహము తగ్గకున్నది. దాని మూలముననే నాకీయవన సంప్రాప్తమైనది.

శకుని:-అజాతశత్రుని మాటల నీవేల నరకునేసెదవు? అతడు దనసోదరున కపాయము గలుగకుండుటకై కదా యడ్డమువచ్చుచుండును? అట్టివానిమాటలనా గారివింప వలయును?

సుయోధన:-నీవాడిలొగున నతఁ డజాతశత్రుఁడగు ఓయే నేనాతని మాటల నిరాకరింపలేక లొంగిపోవుటకుఁ గారణమగుచున్నది.

దుశ్శాసన:-అతఁడంటి ధర్మశీలుఁడైనఁ దనతమ్మునకు బుద్ధిసెప్పి మనల నెన్నఁడును వాడెవరింపకుండు లొగునఁ జేయరాదా? భీముఁడు మనకవకారములు గావించుచు పూరికుండి మనమందులకు బడలునేయఁ బూనునపుడుకదా యడ్డవడుచున్నాఁడు! దీనిమూలమున నాతని వక్షశాలబుద్ధి స్పష్టముగాఁ దెలియవచ్చుటలేదా! అట్టివాని మాటలకు మనమేల గౌరవము నీయవలయును? నాకజ్ఞ యిమ్ము. అతనిమానముగో భీముని జంపఁ గలను. నీ విల్లెంతకాల మూరికుండినను వాడు నన్వారమునఁ బడఁజాలఁడు. సక్తముగ వానిఁ జంపకుండిన రాజ్యము మనకుఁ దక్కుదు. భీముఁడు మరణించిన ధర్మజుని నిర్బంధించి మనశమున నుంచు కొనవచ్చును.

సుయోధనః—సోదరా! బాలుడవగుటచే దొండరవడి యాడుచున్నావు ఒకని హింసించుట యెంతటిదోషమునకు మూలమగుననుట తెలిసియుండిన నీవీలాగున వచించకుండువు. శత్రువునుబట్టి మాంభంగము గావించి యాతఁ డెప్పుడును గాఢధమునఁ బ్రవర్తించకుండులాగునఁ జేయుటయే తగవు.

దుశ్శాసనః—జ్ఞాతులయెడఁ బ్రీతినుంచుట నీతిగదు. 'జ్ఞాతిశ్చే దినలేనకీ' మ్మనుట నీవెఱుంగవా! మున్నెండఱు జ్ఞాతివైరము కారణముగా సోదరుల వీడి పరులఁ జేరలేము.

వికర్ణః—అన్నా! నీవాడునది యుక్తముకాదు. సోదరుఁ డైనను జనికుండైనను దుష్టుడైన వాని వీడుట ధర్మము. సద్గుణుడు శత్రువక్షమువాడైనను వాని సాంగత్య మవశ్యా పేక్ష్యము.

శకునిః—అశ్వాయీ! లోకానుభవ శూన్యుడవగుటచే నీవీలాగునఁ బలుకుచున్నావు. మొదటినుండి భీముడు మనయెడ పరోధమునే పాటించుచున్నాడు. మన సొమ్ము దినుచు మనకు భంగము గల్గించుట నీతి విచారము గదా? ఇట్టి నీతిబాహ్యునకుఁ దగుదండము విధించుట దైవ సమ్మతము.

దుశ్శాసనః—తప్పుకుఁ దగినశిక్ష విధింపవలయుననుట భావ్యము. వాఁడొచ్చరించిన యకార్యములకు వానిఁ జూపుటయు సరియగు శిక్ష.

సుయోధనః—ఎప్పుడును ఆలోచింపని పని నేయరాదు. నీ చేసినపని అన్నివిధముల జయము గాంచును.

వింద:-ఇండాలోచన యేమియును జేయ నవసర ముండులాగున నాకుఁ దోచుటలేదు. మన మొకనిహింపింప నువ్వుకూడవలేదు. యనల హింపించువానికిఁ బ్రతిక్రియ నల్ప నెఱచితిమి. ఎట్టివానికిని ఆత్మసంరక్షణ మవశ్యక ర్తవ్యము. పులి మనపైఁబడ వచ్చుచుండ జంతుహింస పనికిరాదని యూరకుండిన అది మనలఁ జంపదే?

సుయోధన:-ఆత్మరక్షణ మవశ్యక ర్తవ్య మనమాట వాస్తవమే, అయినను 'నింద మోయాట కంటె ముండ మోయాట యుత్తమ' మనట తెలియవా? లోకులన్యాయా న్యాయముల విమర్శింపక 'వాడు క్రూరుడు, అకారణముగ నొరుని హింపించెను' అని యాడికొందురు. వారినోటఁ బడ కుండుట కుపాయ మేమగునని యాలోచించితికే?

అనఁవింద:-ఇది యకారణ మెట్లుగును? మనలఁ బెక్కు రీతుల వాడు బాధించుచుండుట కారణము గాదె!

సుయోధన:-బాధకుఁ బ్రతికారము హింసయా? ఇది యన్యాయముకాదా! అట్లుండ లోకులేల దూషింపకుందురు?

దుశ్శాసన:-భంగపాటు యావజ్జీవ తీవ్రవేదనాకరము. మరణమాపాత యాతనావహము. కాబట్టి ఒకనిఁ జంపుట కంటె భంగపెట్టుట యుత్తమంబు దోషావహము. పాప కార్య మాచరించినవానిఁ జంపుట వాడు చేసిన యపరాధ మునకుఁ జాలినంత శిక్షగానేరదు. అయినను ఇంతకంటె విధించుటకు వేఱుశిక్ష లేనందున ఈదండనము గావింపవలసి వచ్చుచున్నది.

అదియునుగాక, ఎంతటి మహాపాపములో యాచరించిన వారికిఁ గని బహులం గవ్వ పెట్టనట్టి నీచజన్మము గలుగఁజూడు. అట్టి వారఁల జంపిన వారిని ఆ పాపమునుండి తొలగించినవార మగుదుము. పాము, కేలు ముగ్గుగుసనియును ఆగోటిగోఁ జేసినవియే మగును. 'మీదే! సాధుకవివృత్తిక నర్పహత్యా, మృసి కదా పెద్దలందురు. కాబట్టి యాసెనుని భీమునిఁ గడ తేచ్చుట దోషాపహముకాదు. ఇంక న్యామూన్యాయ విమ ర్శనా జ్ఞానము లేని లోకులు నిందింతులనికదా మీరాడితిరి! గుప్తముగా వానిని సంహరించిన ఎవ్వరెఁబఁగఁగలరు? కావున ఆభయము మన కవసరములేదు;

శకుని:—బాలుడైనను దుశ్శాసనం జూడునది న్యాయ యుక్తము. 'యుక్తిశ్చక్రం వచో గ్రాహ్యం బాలాదపి పుకాదపి' యనులాగున వీరిమాట లావరార్హములు.

సుయోధన:—మీరేమి చెప్పినను ఇది హింస కాఁజాల దని నాకుఁ దోచుట లేదు. మీ మాటల చొప్పున హింస కాదని భావించినను మనము తలఁచు లాగునఁ గార్యములెల్ల గొనసాగు ననుట నిశ్చయముగాదు. మనమొకటి తలఁచిన దైన మొకటి తలఁప వచ్చును గదా? కార్యహాని యైనచో వానితోడి వగను మఱియి యభివృద్ధము గావించుకొనిన లాగునఁ గదా యగును!

శకుని:—నామొకరి మప్పుడును రిత్తగానేరదు. నావైచు సాచిక గలుపొందియు క్షిణును. నీ కేలాటి సంఘమునుకలదు.

సుయోధన:-మామా! నీయిచ్చచొప్పునఁ గార్యము నిర్వీఘ్నముగాఁ గొనసాగు ననియే యెంచుము. ఇట్టి వెంత గుప్తముగా నాచరించినను జాల కాలము దాఁగి యుండఁ జాలవు. ఎప్పుడోకైన బయలుపడఁ గలవు అప్పుడు 'సుయోధనఁ డనూర్ముగిస్తుండై భీమునిఁ జంపించె' నను జనోక్తి స్థిరముగా నిలుచును. నే మృతినొందినను నాచర్మిణము సెప్పుకొనువారు నను విందింప కుందురా? వేరుఁడు మృతినెది యెంతకాల మయ్యెను? జను లిప్పటికిని వాని చర్మితి మెత్తిన సందాహాస్యము లాడుచున్నారు గదా! రేపు నాచర్మితిమును అట్లేకదా కలపితము కలగలదు?

శకుని:-అట్లువా! 'లోకోభిన్నురచి' యనుట యెఱుఁగివా? దూషించువారు గొండఱుండిన భూషించు వారును గొండఱుందురు. గర్వియుచే నకారణముగ నొరుల కిడుమలు గల్పించు వారికిని, ఆస్మరక్షణమునకై యవకారిని హింసించు వారికిని భీషము గుణగహణదక్షులగువారు కనిపెట్టఁ జాలక పోవరు. నటియు వాసఁ జంపుట లోకోపకారము నగును. ఎట్లన? ఈదినహా మనల భంగవఱుప వచ్చి రుచి గన్నవాఁడగుటచే ఇట్లే అనేకలకు భంగము గలిగింపఁ దొడఁగును. వాని సవ్వడే సర్వులము గావించిన జనులను అకష్టమునుండి తొలఁగించిన వార మగుదుము.

ఈమాట లాలకించిన సుయోధనుని భావ మించుక మాటఁ దొడఁగెను. 'నబోధనాత్పరాశక్తి' యనుట నిక్కము గదా! రాముని నిజసుతుకంటే నెక్కుడుగాఁ జూచుచుండిన

శ్రైక్షేము మంధర బోధన మూలమునఁగదా యడవులపాలు
గావించెను! సుయోధనుని యాయథాంగీకారమును ఆహారము
గావించుకొని యాతని సోదరులు భీమ సంహారమునకుఁ
దటి వేచియుండిరి.

విద్యా పరీక్షణము

కౌరవులు భీముని సంహరింపఁ బలువిధములఁ బ్రయత్నించిరి. అతని నిద్రించుచున్న వానిఁ బంధించి గొల్గఁజేసిరి. నీటిలోఁ బడుచుండు భీముని మేల్కొని ఆ సత్యములఁ ద్రొచుకొని జలమునుండి వెలుపలికి వచ్చెను. అది తుండలు నాతిని సర్పములచేఁ గటిపింపఁ బ్రయత్నించిరి గాని ఆసర్పము లాతని గాటువైవఁ జాలవయ్యెను. అప్పుడు మేలుకొనిన వాయుగుతుఁడు పాముఁ దన కాలఁ జమరించుపెను. సాక్షాధికునువాని యమపురి కంపెను విషమిశ్రితము పెట్టించిరి అదియు జీర్ణమయ్యెను. ఇట్లు పెక్కుమాట లాభీమ నేను జంపఁ బూనిరి. కాని వీరి ప్రయత్నము లెల్ల వ్యర్థములైనవి.

భీష్మునకు వీకానర్చనవి యెల్లఁ దెలియక పోయినను గౌరవ సాందవులకుఁ బరస్పరము విరోధము గలదనిమాత్రము అతఁడు గ్రహింపఁ గలిగెను.

“రాజ్యపాలనమున కైకమత్వము ముఖ్యము. ఇట్లు పరస్పర విరోధములుండిన ఆరాజ్యము బాగుపడఁ జాలదు. ప్రజలకును ఆపాలనమువలన సౌఖ్యముగలుగఁ జాలదు. ఇట్లు వీరి కన్యోన్య ద్వేషముగలుగుటకుఁగారణము విద్యావిహీనతయే యగును. విద్య యలవడిన వివేక మభివృద్ధియగును. జ్ఞానవంతు లెప్పుడును గలహించరు. వీరి చదువు విషయమున నేను జోక్యము కలిగించుకొన కుండుటచే నీ రిట్లుగుచున్నారు. దోషము నాయెడనుండ నొరుల దూషించిన లాభమేమి?”

అని యాలాగునఁ దలచి కురువృద్ధుఁడు కృపాచార్యులను బిలిచి, ‘బాలురకు విద్యావాసముచేసి ధన్యుల గావింప వలె’నని వేడుకొనెను. తాను నప్పుడప్పుడు వారికి రాజనీతులఁ గఱపుచుండెను.

రాజపుత్రులు కృపాచార్యునొద్ద ధన్వీద్యాభ్యాస మొనర్చుచుండిరి. అంతఁ గొంతకాలమునకు ఆతని బావ ద్రోణాచార్యులు హస్తినాపురమున కరుదెంచెను. భీష్ముఁ డాతని పాండిత్యము దెలిసినవాఁ డగుటచే అతఁ డన మనుచుల కత్రువిద్యా గురువుగా నేర్పఱచెను. రాజకుమారుల లాకియొద్ద ధన్వీద్య నేర్చుకొనుచుండిరి. అత్రువిద్యా భ్యాసమునఁ గల్గారును లొండొరులఁ మీఱఁ దలచుచుండిరి. కాబట్టియే కర్ణుఁడు సుయోధన పక్షపాతి యయ్యెను. ద్రోణకుమారు డశ్వత్థామయుఁ బార్థుని యత్రువిద్యా నైపుణ్యముగాంచి యొర్వకుండెను. ఆకారణమున వాఁడును

సుయోధన పక్షపాతి యయ్యెను. అదిచూచి యా గడ్డాను
లకును భీను సుయోధనులకును విరోధము పెరుగుచుండెను.

ఒక్కనాడు ద్రోణాచార్యుడు రాజులకుల
యశ్రువివ్యాకౌశలము గాంచువేడి కృతిమయైన పక్షి
నొకదానిని భాసమును పేరుగల దానిని వృక్షశాఖాగ్రమున
రచించి దానిని దశశిష్యుల కందఱకును జూపి,

ద్రోణ:-బాళలారా ! మీమీ ధనువుల బాణముల
నందించి సిద్ధముగ నుండు. నే నెవ్వని అజ్ఞాపితనో
వాడప్పు డాపక్షితలఁ దెగవేయవలయును.

గురువు నానతిచొప్పున వారెల్లరును సంసిద్ధులైయుండిరి.
ద్రోణాచార్యులు మొట్టమొదట ధర్మరాజును బిలిచి ;

ద్రోణ:-యథిషిరా ! అవృక్షముననుండు పక్షినిఁ
జూచితివా!

ధర్మరాజు:-చూచితిని.

ద్రోణ:-అపక్షిని నన్నును నీ సోదరులను చూచితివా?

ధర్మరాజు:-చూచుచున్నాఁడను.

ద్రోణ:-నీదృష్టి చుఁరియున్నది. నీవీపక్షితలఁ
దెగవేయఁబాలు. కాబట్టి గూఢ్రయశ్శుమును విఁచుటయము.

అని యాప్రకరము ఖల్లుకుని దక్కఁ దక్కిన
వారలనెల్లఁ బ్రశ్నించెను. అందఱును దమదృష్టి కక్షి
మీఁదన వ్యాపించి యున్నదని చెప్పలేకపోయిరి. ద్రోణుడు

వారి నెల్ల మీఠీకార్యమున కవర్తులని నిరాకరించెను. తుద కర్జునుని రావించి ;

[దోఁ:-పార్థా! ఆవృక్షకాళాగ్రమున నున్న పక్షి శిరమును గాంచితివా!

అర్జున:-చూచితిని.

[దోఁ:-ఆపక్షిని నీసోదరులను నన్నును జూచితివా?

అర్జున:-పక్షిశిరము దక్క వేతేమియు నాదృష్టికి గోచరించుట లేదు.

[దోఁ:-నీవే గుఱి తప్పని వాడవు. కాబట్టి నీ బాణమున పక్షిశిరమును ద్రుంపుము.

అర్జున:-దేశరవారి యానతిచొప్పుననేయూచరించెదను.

అని తనచేతి బాణమున దానితలఁ దునిశును. పాండవు లాకార్యముచూచి సంతోషము సెందిరి. కౌరవుల కది దుఃఖావహ మయ్యెను. కర్జున కత్వంతము సమూయ యుదయించెను. మున్నే ఫల్గునునిపైఁగలదేవు ష పృథిసుండి యభివృద్ధమయ్యెను. నాటి మొదలు సుయోధనుని యొద్దఁ గొండెములు చెప్పుచుండెడివాఁడు. కీని యుపదేశమున సుయోధనుఁడు మోసమును మూర్ఖు సెందఁ దొడఁగెను.

అస్తవిద్యాసందర్శనము

అభ్యస్తవిద్యులగు రాజకుమారి యస్తవిద్యాశిష్యులకు
జూడ బ్రోచాచార్యులు ధృతరాష్ట్రుని కేడునానను
అచార్యుని వేడుకొని ననుసరించి రాజు రంగస్థల నిర్మాణ
మున్నక విదురున కాజ్ఞచేసెను. అతఁ డతివిశాలముగు నొక
ప్రదేశమున రంగస్థలమును నిర్మించెను. మధ్యమునఁ
బ్రకాశకృతిగా రంగప్రదేశము గావించెను. దానిచుట్టును
బుద్ధియు వేయించెను. వానియందఁ బ్రేక్షకలాసీనులగుట
కినువుగా మఁచెలఁ గట్టించెను. అవి సోపానములవలె
ఒక్కదానికంటె నొకటి యెత్తుగా నుండెను. రాజకుటుంబము
లోని వా రాసీను లగుటకుగాఁ బెక్కు దివ్యాననములు
వేయించెను. ధృతరాష్ట్రుఁ డాసీనుఁడగుటకై యొకసింగపు
గద్దియ యమర్పించెను. స్త్రీలకొఱకుఁ బ్రత్యేకస్థల మొకటి
యేర్పఱచెను. రంగస్థలమున నొరులు ప్రవేశింపకుండులాగునఁ
జుట్టును గట్టలనాటించి వానిచుట్టును ద్రాళ్లు గట్టించెను.
వందిట విరానములు గట్టించెను. చుట్టును దోరణములు
గట్టించెను.

అంతనొక సుముహూర్తమున ధృతరాష్ట్రుఁడు భీష్మాది
పరివృతుఁడై అస్థలమున కరుదెంచెను. గాంధారియుఁగూఁటి
మొదలగు సంతోషుర కాంతావర్గముతోడ అప్రదేశమునకు
వచ్చెను. రాజపరివారమంతయును బయటయే ధ్యానములు
సంఘము అచ్చటికి వచ్చెను. పౌరజానపదాదు లనేకులు
అచోటి కేఠించిరి. ఎల్లవారు నుచితాననముల నలంకరించిరి.

ముందు ద్రోణాచార్యులు రంగస్థలమునకు వచ్చిరి. వారివెంట రాజపుత్రులు లరుడెంచిరి. అట్లు విద్యార్థులు వచ్చినంత ద్రోణాచార్యులు “మీమీ యస్త్రకౌశల్యములఁ జూపువ” దని యానతిచ్చెరి. కొందఱు కత్తి సామునందలి మగటిమి చూపుచుండిరి. కొందఱు గుటితప్పక యతివేగ ముగ బాణములు వేయును దమ హస్తలాసువము వెల్లడి నఱచుచుండిరి. కొందఱు గదా యుద్ధమునఁ దమకుఁగల నైపుణిని విశదీకరించు చుండిరి. కొందఱు వాహనారోహణము నందలి నామగ్ధ్యమును బ్రకటింపుచుండిరి.

అప్పుడు భీమ సుయోధను లొండొరులఁదాకి గదా యుద్ధమునేమి మొదలిడిరి. ఒకరి నొకరు మీఁకదలంచి వారు నన్య సవ్య చిత్త మండల గతుల నడచుచుండిరి. నేర్పు మెఱయుఁ బస్తరక్రహారములఁ దప్పించుకొను చుండిరి తక్కిన రాజపుత్రులు దానిఁగాంచి యాశ్చర్య పడుచుండిరి. ఆనమయమున అచ్చటఁగల రాజపుత్రులొండొరు లిట్లు సంభాషింపఁ దొడిగిరి.

అర్జున:-శత్రుఁడా! సహదేవా! చూచితివా మన యన్నగారి కౌశల్యము! సుయోధనుని గదాఘాతమును దప్పించుకొనుటయు కాక మండలగతి నడచి అతని గద నలఁగూల నేయ నుఁకించుచున్నాడు.

దుశ్శాసన:-సోదరా! అనువించా! చూచుము మన యన్నగారి నైపుణ్యము. భీముని క్రహారములనుదప్పించుకొని యపసవ్యగతి నడచి యాతనిఁ బ్రహరింపనమిట్లుచున్నాడు.

నకుల:—అహా! సుయోధనుడు మా మున్నకుం జక్క-
నీధముగ నున్నాడు. తప్పక యవశానము సెందుకలెదము.

విజ:—బలీ! పైబడకున్న దెబ్బలు మాయన్న
ఎంత లాఘవమునఁ దప్పింతుకొనినా? ఇది గదా కౌశల్యము!

సహదేవ:—అయ్యా! సుయోధనుడు మాయన్న
దెబ్బలుండి తప్పలయుగాక అతని గొట్ట బోవు చున్నాడు.
ఏమి నేయుదురు ?

దుశ్శాసన:—ఓటలా! అన్నగారి గదాఘాతము
గుఱింపి నేలపైబడిన గాదె' మా మున్న ఇట్లు గుఱి
తప్పట దైవవిశేషమున గాకున్న ఇంక దేవ సగు?!

అర్జున:—దుశ్శాసనా! నానువృత్తి హింసల దీక్షన ఇట్లు యు
ననుట తెలియకున్నావుగా !

దుశ్శాసన:—ఓరీ! మా మున్న మా యనమర్థుడు?
ఇది వట్టికల్లు. ఇంకొకక్షణమున నీమన్న యేమి కాంగలదో
మాతువుగాక.

అర్జున:—ముఠజేతి కంకణమున కద్దమేల కావలయును?
రాను రాను బలకువ్వరికిఁ దిగ్గుకున్నదియో తెలియుట లేదా?

దుశ్శాసన:— బ.హీనునివలె నభినయించినగాని
శత్రువు నమీపింపడు. ఎదుటివాడు చెలరేగ వచ్చినగాని
వానిని లొంగదీసికొనుటకు వీలు లేదు. ఇది తెలిసియే
మా మున్న యిట్లున్నవాడు. ఇదియు నొక కౌశల విశేష
మగుచున్నది.

అర్జున:-బాగు బాగు ! నీల జాతీతివన ఇఁక యొక తీరగు సామను వానిలాగున నాడెవవు. తగ్గిలివాఁ డెచ్చి నక్కటి మాట చూచుకొందుములే.

కర్ణ:-ఓరీ ! వదరుపోతా ! ఇది రంగస్థలము. వృక్ష శాఖాగ్రమున నుండు పక్షికలఁ ద్రెంచుటకాదు.

అర్జున:-గుఱిచూచి బాణము ప్రయోగింపనేరనివాని కింత నోరుండవలసినదే ? చాణఁచాలు నీ చూడఁబరములు మాని యెచ్చటికైన నరిగి కథసారధిగఁము.

వీరి సుభాషణము లాఁకించి ద్రోణాచార్యులు ఎచ్చటి రంగభంగ మగునో యని భీతిపెంచెను. వెంటనే యశ్వత్థామను బంపి భీమ సుయోధుల గదాముద్ధమును మాన్పెను. అర్జునుని బిలిచి మూలని ధనుర్విద్యా కుశలతఁ జూప నాజ్ఞ చేసెను. క్రక్షకులెల్లగును అర్జునుని యెచ్చటి యాకృతిఁ జూచి యాశ్చర్యపరిపశులై పలువురు పలువిధములఁ గొని యాడఁ దొడఁగిరి.

“కౌరా ! ఇట్టివానిఁ గనిన యాకంఠిదేవి యెంతటి యదృష్టవంతురాలు ! మన్మథ వసంతామల మీఱు సాందర్యమును, దానికంటె నెక్కుడగు గాంభీర్యమును, అంతకంటె నధికమగు నడఁకువయును గలిగి యొప్పు చున్నాఁడు.”

“అహ ! దుర్ధర్షవ్రతావుఁ డయ్యను ఎంత సుము ఖుఁడుగా నున్నాఁడు. రోషవ్రసాదములు రెండునుగలిసి

యొక్కరూపై ఇట్టి యాకృతిని గాంచెనో యనులాగునఁ దోచుచున్నాఁడు. ఇట్టివానిఁ జూచి యానందించు నంతటి యదృష్టము పాప మా పాండురాజుకు లేకపోయెగా!”

“అచార్యుఁడు మొసలేకఁ జిక్కి బాధపడుచుండఁ దక్కిన శిష్యు లొకరిమోఁగు లొకరు చూచుకొనుచును ఏమి చేయుటకును దెలియక చింతించుచుండ సామాసించి నీటఁ ప్రవేశించి అక్రూరపత్వమును ద్రుంచి గురువును కాపాడిన దీనుహా భాగుఁడేకదా! ఈ విధైశ్వర్యమేమని కొనిగూడవగునా?”

అని యీలాగున ఎవరికి దోచిననీతిని వారీతని స్తుతించుచుండిరి పార్థుఁడు దన యాశ్రయలాభమును జూపి అచ్చటివారి మెప్పు విడిచెను. ఇనులాకికొను స్తుతివ్యాముల వినుచుండిన కర్ణున కనూఁదు మెండుయ్యెను. అంత నాతఁ డగుచునిఁ జూచి;

కర్ణః—అర్జునా! నీయశ్రువిద్వలఁ బ్రేక్షకులు మెచ్చి నంతనే గర్వము చెందఁబోకుము. నాకును ఈవిద్యలెల్లఁ దెలియును. వానికేదే నేఁ జూచిగలము. నీ చూచియూచిల మనలో నెవ్వ రధికులనుట తెలియఁ గలవు. అచార్యా! పార్థునిలాగున నాయాశ్రువిద్యా కొశలమును నేఁజూపనెంచి తిని . నాకు ననజ్ఞుఁడను.

[ద్రోణః—అజ్ఞ యొనంగిరిని. అర్జునా! నీనిత నిలు రమ్మ. కర్ణా! ఇంక నీచాతుర్యమును జూపుము.

కర్ణుఁడంతఁ బార్థుఁడు చూపిన కొశలముల నెల్లఁడు జూపెను. ప్రేక్షకు లీతని సామర్థ్యమును గూడ మెచ్చుకొనిరి. కల్లువనకు కిక్కును గోవము నొక్కమ్మడి నుదయింపఁగాఁ గ్రూరదృష్టుల వాసిని జూచెను. గురునాసతి లేనందున ఏమి నేయుటకును లేక యూరకుండెను. కొంపు లెఱయు నంత సిందిరి. రాధేయఁ డంతఁ గలుగఁగొనినై సుయోధనునిగాంచి;

కర్ణః—మిత్రమా! ఈ వచ్చియుండు వారెల్ల వీక్షింప నేనర్జునుతో ద్వంద్వ యుద్ధము నేయనఁచి యున్నాను. ఆచార్యుఁ యు. లీతని నీయాజ్ఞయు నైవచోఁ బ్రారంభించెదను. ఇందు జయము నాకే కలుగు వనుట నిశ్శక్తియు. నీకీ విషయమున కొంచెమేసియూ నశయము వలదు.

ఆరునః—నేను నాకొశలము. గురు నాసతిని జూపితిని గాని నీవలె సిక్కువీచి వారిని వేడికొని లేకు. అది చాలక ద్వంద్వ యుద్ధమున కవక్రమితునని సుయోధనుని వేడు చుంటివా? నీయెడ గౌరవముండిన వారే నీకాజ్ఞ యొనఁగి యుండరే? తొకొలఁదియు నెవరి కొలఁదియూ దెలియక యూరకయేల పదరెడవు?

కర్ణః—రంగస్థలము శౌంభవంతులకెల్ల సామూహ్యులు నది. ఆచార్యునియెడఁ గల గౌరవమున నడిగితిం గాని నాకధి కారము లేదని తలఁచకుము. ఒక్కొక్క నాతో యుద్ధమునేయ భీష్మలెవ వేసి 'జితోస్థి' యనుమా. నేనూరకుండెదను.

సుయోధనః—అర్జునుని మాటల కేమిగాని నీవార
నితో యుద్ధమునేయ నేనిద నీకాజ్ఞాపించువాడను. నీవిక
నెవ్వరి యాజ్ఞకును సరిక్షింప నవసరము లేదు.

అవల దుర్యోధ నానునతిచే గర్జించు పార్థునితో
ద్వంద్వయుద్ధమునేయ సహకట్టెను. కర్ణుడన్ద్రములు వేయ
ఫలుతుడు దనయన్ద్రములనే వానిని ఖండించెను. అర్జునుడు
వేలంబానిని గర్జించునట్టే తనమునుచుండెను. వాడి బాణముల
రాధేయుడు పొడివ మధ్యముని నొప్పించుచుండెను. సవ్య
సాచియు వానినట్లే నొప్పించు చుండెను. ఇట్లొండొరులు
తీసిపోవక సమానముగా యుద్ధము నేయుచుండిరి. కృపా
చాక్ర్యునకు మూత్రము, కర్ణునకు సుయోధనాదుల సాహాయ్య
ముండుటచే వాడు ఎచ్చటఁ జూచుచు మోటునోయను సంశ
యము గలిగెను కాబట్టి కూతఁడు కర్ణుని గాంచి;

కృపః—ఓయీ! అర్జునుడు రాజకుల సంభూతుఁడు.
రాజసీతి విశారదుఁడు. అట్టివానితో అజ్ఞాతకుల గోతుడ
వగు నీవు యుద్ధమునేయట తగదు. నీకాలానున రణమొనర్చు
గోరికయన్న నీవంశమును దల్లి దండ్రులను దెలుపుము.

కర్ణుడ మాటలకు బదు లాడ లేక సిగ్గుచే దలపించు
కొనెను. తనకంటటి బల మీశ్వరుడేల కల్పించెనని మానస
మునఁ జింతించెను.

కృపః—నత్కుల వ్రనూతుఁడును, శౌర్యవంతుఁడును,
అధిక నేనా సమేతుడను రాజనామము నవ్యవహరింపబడును.
అట్టివాడే పార్థునితో యుద్ధము నేయఁ దగువాడు.

భీష్మ:-కృపాచార్యుని పలుకులు యథార్థములు. కర్ణుడర్జునునితో రణమునేయఁ దగఁడు.

సుయోధన:-ఈతఁడు రాజు గాఁడు కావున యుద్ధము నేయరాదనియూ మీయభిప్రాయము! ఇదె నామిత్రున కంగ రాజ్యమిప్పించెదను—తండ్రీ! మిమ్మెద్దియుఁ గోరిన వాఁడను గాను. కాదనక నామిత్రుని విషయమున నేనొనర్చిన యావతి నను బూర్తి గా వించి నను ధన్యుని గావించుడు. కాదేని మీ క్షేమపుత్రుఁ డనత్యవాది యయిన మీ కేకదా యవవాదము!

ధృతరాష్ట్ర:-కుమారా! నీ వనత్యవాదివగుట కే నిష్టపడు వాఁడనుగాను. ఆలోచింపక వీనికి రాజ్యమిచ్చు లాగునఁ దొందరపడి యాడితివే యని చింతించుచున్నాఁడను.

భీష్మ:-శృగరాష్ట్రా! కానున్నది కాకమానదు. నీవేఁ చింతిల్లెదవు? కురుకులమునఁ బుట్టినవా రెవరైనను అనత్య వాదు లగుటకు నే నిష్టపడను. కాబట్టి ఈతని వేడికోలు పూర్తి గావించుము.

విదుర:-ఇట్లగుననుట నాకు మున్నే తెలియును. ఇతఁ జింతించిన లాభములేదు.

ధృతరాష్ట్ర:-పుత్రికా! నీయిచ్చచొప్పునఁ గర్ణున కంగరాజ్య పట్టాభిషేకము గావించుము.

సుయోధనుఁ డప్పు జాప్రదేశమున కొక గద్దియ దెప్పించెను. కర్ణుడందానీయనిగావించి బ్రాహ్మణాశీర్వాద పురస్కరముగ వానికి బట్టము గట్టించెను. కర్ణుడంత సంతోషుఁడయ్యెను ;

కర్ణ:-సుయోధనా ! నీపాచరించిన యీగొప్ప కార్యమునకు నేనేమి ప్రతిక్రియనల్పి నీముఠామును దీర్చుకొనఁ గలవాఁడను?

సుయోధన:-అంగరాజా! నాతో నెప్పుడును జెలిమి వీడకుండుటయ నాకుఁ బడినేల. ఇంతకంటె నీవలనఁ బ్రత్యుపకృతి నాకేవియగు వలదు.

భీమసేన:-నూతపుత్రా! నీకులమండకుఁ దగినలాగున రథచోదకవృత్తి నవలంబించుట మేలుగాని ఈ రాక్షసము నీకేల? “ప్రాప్తేపిసామయాజిత్వం నచిత్వం నవిమచ్చ్యతే” యనులాగున సుయోధనుడు నీకు రాజ్య మిచ్చినను నీనూతత్వము పోజాలదు. ఇప్పుడు నూతమహారాజు వగు చున్నాఁడవు. కాబట్టి యుత్తరుక్షత్రియవంశ సభూక్షుడగు పార్థునితో యుద్ధమునేయ నీ ఎర్హుఁడవు కాజాలవు

సుయోధన:-భీమసేనా! వీని ముఖ వికాసముగాంచిన వీడు నూతపుత్రుడని చెప్ప వీలుగలదా? లేకకడుపునఁ బులిపుట్టునే? మహాత్ములగు పెక్కురపుట్టువు లెట్టివో యెఱుఁగుదువా? ఈవిదురుఁడును, గృహచార్యులును, ఆచార్యులవారును, ఎట్లుజనించిరో నీకుఁదెలియునా? ఇంతయేమి? మీ జన్మము లెట్టివియో తెలియజాలవా?

భీష్మాదులు వీరివాదము పెరుగకుండ వలయునని యెంచి “పొద్దుగుంతుచున్నది కాబట్టి అశ్రునివాస సంకర్షణ మింతటితో విరమించున” దని యాజ్ఞ చేసిరి. కుమారులఁ బిలిచికొని ధృతరాష్ట్రుఁడును, నారీపర్ణమును

వెంటనిడుకొని గాంధారియు నాచోటువాసిరి. కర్ణుఁడునాటి
తనపరాధవమున కెంతయు వగచెను. తన పుట్టువును
గుఱిచి తెలియట కేమి యుపాయమని యాలోచించెను.
తన్నుఁ బెంచిన రాధానూతుఁకు నదికోఁ జిక్కుటదక్కఁ
దన జననవృత్తాంత మెద్దియుఁ దెలియకండుటకు మిక్కిలి
చింతించెను. తన్నాలాగునఁ గనికరమింతైన లేక నదిలో
వైచిన వారలపై నత్యంతము క్రద్ధుఁడాయెను. వారెవ్వ
రైనదియును ఎఱుంగనందున ఆలోచము ముఱల విషాదముగా
మాఱఁగ వివర్ణమాఖుఁ డాయెను. ఈలాగునఁ బరిపరి విధముల
విరిక్కించుచుఁ దుదకు, ఒక్కనాటికైన అర్జునునకు నభా
షాధ్యము న నవమానము గల్పింపక తీతనని శపథము గావించి
యటనుండి కదలెను. తక్కిన వారెల్లరును వారివారి యుగి
పట్టులకు వెడలిరి.

కు యు క్తి

“అకటా ! ఈ పాండవుల మూలమున నాకు సర్వదా
తలవంపులు గలుగుచున్నవి. నాఁడు ద్రువదునిఁ బట్టఁబోయి
నపుడు అర్జునుఁ డడ్డమువచ్చి బయలక్కించి గైకొనిపోయెను.
నేఁడు యుధిష్ఠిరుఁడు యువరాజై నారాజ్యమెల్ల నవహరించెను.
దీనికేమి నేయుదును ? కనికుఁడు తెలిపిన రాజసీతి మన
మెల్లము వినినదే కదా ! దానిచొప్పున అవకారు లగువారు

వరులైనను బాంధవులైనను బొదానీవ్యము వహింప' జాగ
రూకతితో వారిని దూరమున నుంపవలయును గాని చెంత
జేర్చి కొనరాదు గదా !”

శకుని:— సుయోధనా ! నీతి కుశలుండగు నామృతి
యాడినవెల్ల గ్రాహ్యములే యగును. శత్రువులు హింసలు
లైన వారిని సుహరింపవచ్చును గాని యహింసపరాక్రము
లైనచో వారితో గవటన్నహము గావించుచుండి నమయము
గలిగినపుడు సుహరించుట యుక్తము. ధర్మరాజును యువ
రాజుగా జేసినది నీ తండ్రిగదా ! కాబట్టి యాతని పని
కాతడే ప్రతీకారము నేయనగును.

సుయోధన:— మాతండ్రి యాలాగునఁ జేయువాడేని
ధర్మజునేల యువరాజు గావించును ? కావున నది యసాధ్యము.

శకుని:— రాజకుమారా ! ఇందులకొక యుపాయము
సెప్పెదను వినుము. నీ తండ్రి మూలమునఁ బాండవులను
దేశాంతరమునకుఁ బంపవలయును. ఈ విషయమూతఁ డంగీక
రించుట యెట్లని యాలోచించుచున్నాను.

సుయోధన:— కూజనకుఁడు దీని కొడఁబడుటకు యే
యుపాయ ములోదించెదవు ?

శకుని:— అతని యెదుట నీ వనుభవించు క్షేత్రమును
జక్కగా వివరించుము. పుత్రస్నేహ ముట్టివానికి నలంఘ్యము.
అప్పు డాతఁడు యిండుక దయూర్జిహృదయుఁ డగును. ఆ
నమయము గనిపెట్టి యుక్తిచేఁ బాండవుల వారణావతిమునకుఁ

బంపులాగ న నోయ్యకొనును. అందు వారి నివాసమునకు
మనకుఁ బరమవిశ్వాస వాఁడైన వురోచనని మూలమున
లక్కయల్లోటి గట్టితఱగా అచ్చట వారు నివసించియుండ
నడిరేయి నొక్కవాఁడు ఆ గృహమునకు నిచ్చుంటిచి స్త్రీవా
వరవశులగు వారిని మరణింపఁ జేయుకము కల్లొనర్చిన
మనపై నవవాదము రాఁజాలదు. ఇదియే నాకుఁ దోచియుక్తి.

సుయోధనుఁ డిదివిని యించుక యనుమానపడెను.
మామ చెప్పింలాగునఁ జేసిన ఈలోకమున నవవాదమును
దేహాంతమున నరకమును సుభవించునే యని యాలో
చించెను. వీడి యెట్లున్నను వారిని అటనుండి తఱుముట
మేలగునని యెంచెను. తానటులఁ బరిపాచో నెచ్చట శకుని
వారికిఁ హాసనీయునో యని యావ్రయున్ననుండి మానఁ
దలఁచెను. తులువతనమున భీముఁడును, సిద్ధిమున నర్జునుఁ
డును, రాజ్యభోధమున ధర్మరాజును, దన కెగు గావించి
నందునకుఁ బసివారగు నకుల సహదేవులు మరణించుట
కాఠిని మనస్సంగీకరింపకుండెను. అట్లని యానికుండినఁ
దన కనేక బాధలు గలుగఁచున్నవి. వాఁడొదొరుల వీరువారు
కారు. అనియెంచి తుదకు మాతొనని యిష్టము చొప్పుననే
ఆచరింప సిశ్చయించి తండ్రిపాలి కరిగెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు
కుమారు నాలింగనము చేసికొని వాఁడు కృశించియుండుట
తెలిసికొని యదరిపడి ;

ధృతరాష్ట్ర:-తండ్రీ ! నీయంగము లిట్లు పుష్కించి
యందుటకుఁ గారణమేమి క

సుయోధన:- జననా! నాకు నడున ముండే! విషాదము నేనును తెలుపుచుండరా? అట్లుంటియను జూచునుకుండు నేను వెనుచు ముండేసి వాడను. భీముడన్నివిధముల నాకుఁ దలవంపులు శలిగించుచుండెను వానిఁ దోషగఁ బాదుడును నాకుఁ గొన్ని భంగములు శలిగించు చున్నాడు. నీవిపుడు ధర్మరాజుగా యువరాజుగా జేసినది మొదలు వారిగర్వ ముతతముంచెను. నను బలవిధముల ననుకూలించు చున్నాడు. పౌరులును యుధిష్ఠిర పక్షపాతులై నీ భుజ వశుటచే బాండురాజువలె నీరణిచే న్నా మేలవలయునని యాదుకొను చున్నాడు. ధర్మరాజు మంత్రిలు మున్నగువారిని గౌర వించుచుఁ దనవనయు గావించుకొను చున్నాడు.

ధర్మరాజు:- నేను బరరాజుల జముంచునంతటి బల శాలినయ్యును గుడ్డివాడ వశుటచే రాజ్యపాలనము నేయఁ జాలకుంటిని. కాబట్టియే నాతిమ్మిండు పాండువు నాకు బదులుగా రాజ్యము వహించుచుండెను. అతని కంటె గుణవంతుండు ధర్మరాజు. కాబట్టియే వారిని యువరాజుగా నేర్పఱచితిని. అదిచే రాజుగాఁ దగిని వాడు. మూరితిని కంటెఁ గోష్ఠులు. శ్రేష్ఠులూదా రాజ్యావృద్ధి. అతఁడు మిమ్ముతి ప్రీతితోఁ జూచుచున్న వాడు కదా! అతనియెడ నీకింత యిసూయయేల?

సుయోధన:- అట్లని కన్నకుమారుని నుపేక్షించుట పాడియగునా? పాండురాజు గొప్పై కృతముల రాజ్యాక్ష్మివనుభ విందను. అతని వెనుక నీని రునూరులు రాజ్యాధికారి

యయ్యెనని యూరకుండినఁ గ్రమముగఁ బొండవ వంశమునకే
 రాజ్యము రాఁగలదు. మా పుత్త్ర పౌత్ర పర్వమంతయు నిక
 రాజ్యపేక్ష మాని వారికి దాసాను దాసులైకదా వర్తింప
 వలయున? రాజ్య పాలనమున కర్హుఁడు జ్యేష్ఠుడగుట శాస్త్ర
 సమ్మతమగునది కాదనను గాని కారణాంతరములచేఁ గొన్ని
 సమయముల శాస్త్ర సమ్మతమగు బానిస గూఢ వీడవలయు
 ననుట నీకఁ దెలియదే! మన పూర్వుడగు పూరువు జ్యేష్ఠుడే?
 యనువు మన్నగు జ్యేష్ఠులవీడి రాజ్య మాతనికి రాలేదా?
 తండ్రి కువకారము నేయనయనను, విజాతీయ స్త్రీ జనితు
 లగుటచేతను యదువు మున్నగు వారు రాజులు కాలేదని
 యందువేమో! అది యటుండవిమ్మ. భీష్ముఁడు జ్యేష్ఠుఁడు
 గాడే! కాను రాజ్యమును వీడి నత్యంత తనూజుని మాతాతను
 విచిత్రవీర్యుని రాజుగా నొనర్పలేదా? జనకుని వివాహమునకై
 తానట్టి శపథము గావించెనని యందువేమో? ఎట్లును
 గారిణాంతరములచే జ్యేష్ఠులు రాజ్యమునకురాక కనిష్ఠులు
 వచ్చిరనుట యంగీకరింపక తీరదుగదా! మీ రాజ్యమునకు
 మీకుమారుఁడు రాజగుటయు సల్లె యొక కారణమని
 యెంచుడు. వేయేల? వారి నిటనుండి యెచ్చటికేనిఁ దఱచు
 కుండిన నే నాత్మహత్య గావించుకొని మరణింతును. ఇది
 నిశ్చయము.

ధృతరాష్ట్ర:-కుమారా! అమంగళములు పదింపకుము.
 నాకు మాత్రముబుత్త్రప్రీతి లేనియీ యెంచెదవు? కొంత
 యోరిమి వహించియుండుము. కార్యమొకతీరున పరిణమితును.

నద్దుణ విరాజితలకు వారిని జప్పున నూరు వెడలదటియినఁ బారులేమని యెఱుఁగు? తొందర పాటు పనికిరాదనుట యెఱుఁగవా? ఇంతకాలము మిక్కిలి యాదరము చూపుచుండిన నేను వారితో నెట్లు కఠినోక్తులు పలుకఁగలను? చెప్పితినిబో! భీష్మాదు లందులకు సమ్మతించుగో? వారికిష్టము లేని కార్యములు మన మాచరించిన అంతః కలహములు గలఁగును. కాబట్టి రాజ్యాభివృద్ధి గోరువాని కెప్పుడును ఇట్టి సేతతగదు.

సుయోధనః—మీరిష్టపడిన భీష్మాదు లెవరింపజాలరు. లశ్యతామ నాయెడ ననురక్తుఁడు. పుత్రస్నేహమున ద్రోణాచార్యులును, భావను విరువజాలక కృపాచార్యులును నాయెడఁ బ్రసన్నులు కాఁగలరు. పితామహుఁ డభయము యెడను సమానప్రీతి గలవాఁ డగుటచేఁ దటస్కుఁడయి యుండుటయు కాక మన పక్షమునఁ జేరినను జేసినప్పుడు గాదు! ఇంకవిదురుఁ డొక్కఁడే కదా యవశిష్టుఁడు! అతఁడు పాండవపక్షపాతియే యైనను ఒంటరి యగుటచే వమియఁజేయఁ జాలఁడు. ఇందు దోషమేమి గలదని జనులు దూషింపజోయెదరు? పట్టణములలో నెల్ల వారిణావతము మిక్కిలి పొగడ్త గాంచినది. ధర్మరాజు దైవభక్తుఁ డగుటచేఁ బశుపతి నివాస మగు నాపురమునకు ఆరిఁ బొమ్మనినఁ దక్కుక యంగీకరింపంగలఁడు. రాజ్యములోనివారు మనకుం లోబడిన యావల వారిని మరలరావంతము. వారికిని గొంత రాజ్య భాగమిల్లము.

ధృతరాష్ట్రుఁడును సుయోధనుని మాటలు విని యెట్లు
 కేల కఁ గీకరించెను సుయోధనుఁడు నాటినుండి మంత్రిలు
 మున్నగువారి మూఁమున వారిణావతమహిమను ధర్మరాజున
 కభివర్ణించి దెప్పించుచుండెను శ్రమయుగయుధిష్ఠిరునకుఁదత్పుర
 దశ్యవమున నుత్సాహమతిశయింపఁజొచ్చెను. కుంతయు ఆజ్ఞే
 త్రమహిమ వినినది మొదలు కొంతకాలమచ్చట పడిన నెంచు
 చుండెను. సుయోధనుని మూఁమునఁ బొంగవులకు వారిణా
 వత నగరవాసకున నిష్ఠఁజూడయించుట దెలిసిన ధృత
 రాష్ట్రుఁడు ధర్మరాజాదులఁ బిలిపించి;

ధృతరాష్ట్రుఁడు:-శూరమూలార భాగీరథి నది తీరమున
 వారిణావతమను పట్టణ మొకటిగలదు. అది సర్వసౌఖ్యము
 లకును స్థానమున కెల్లయు నాడికొందును. మీరలు మీతల్లికోడ
 నచ్చటి కేగి కొంతకాల మటఁబడించి ధర్మకార్యములు
 జరిపింది పూర్వము ను సుపాదించుకొని మంత్రివచ్చుట మేలని
 నాకుఁ దోచుచున్నది. మీము వీరుటకు నామన సొప్పఁగున్నది.
 కాని మీకీపుణ్యమును సుపాదించి యీలయునను సుత్కంఠ
 గన్నీలాకువం బ్రేరేపించుచున్నది.

ధర్మరాజు:-అనవరతమును మాహితము గోరుచుండు
 మీయావతి కరసా పహించుచున్నారము. అట్లెవ్వరి
 వచ్చెదము.

అని యాతని వీడ్కొనిరి. భీష్మాదిగురు జనలయుద్ధ
 సెలవు గైకొని ప్రయాణోన్ముఖు లయిరి. సుయోధనునకు
 శకుని యొనర్చిన బోధలు దలకెక్కెను దాన వాని మనసు

మాటజోచ్చెను. కాబట్టి యాతడలాక్షాగృహ నిర్మాణము మున్నగువానిమీందు శకునిమిత్రము ననుసరించెను. వినురుడు వీరి కుయుక్తిని తెలిసికొని మెల్లఁగ ధర్మతనయునితోఁ జెప్పెను. దానినివలయు ప్రతీకారమును అతనికిఁ దెల్పి వంపెను. సుయోధనుడు నాటి మొదలు పౌరజానపదాదులు దనయెడ ననుకర్తు లగులాగున సామ దానముల మూలనాన వారిని సంతృప్తులం గావించుచుండెను.

గదావిద్యాభ్యాసము

బలరాముడు దన చెరికాడగు ప్రాథమిక జూడి నెంచి విదేహమునకు వచ్చియుండెను. ఇది తెలిసిం సుయోధనుఁ జాతనియొద్ద గదావిద్యను జుగలా నభ్యసించ నెంచి యచ్చటికి వచ్చెను. బలరాముని చెరికరిగి యాతనికి సమస్త రించెను. రాములు నాతని నాశ్వరవించి ;

“సుయోధనా ! నీత్కడికి గుళలమే ? అఁడుడగు నీజనకుని వీడి యిట్లు వచ్చితివి ? నీ విటువచ్చిన రాజ్యతంత్ర మరయువా రచ్చట నెవరు గలరు ? భీష్ముడు పృథ్వీకు గదా ! ధర్మసుతుడు జీవించియుండిన మీతొడ్డికి జేయూతగా నుండెడివాఁడు. పాప మారఁడు దన మాతృసోదరులతోడ లాక్షాగృహమున ఉద్ధండయ్యె నట గదా ! ఇట్టి సమయమున నీవిటువచ్చట సరియే?”

“బావా! పెళ్ళి దినములనుండి మీవలన గదా విద్య నభ్యసించ వలయునని యెంచియుంటిని. కాని నేటి వఱకు నాకట్టి సమయము నేకూటనయ్యెను. మీరిచ్చటికి వచ్చి యుండుట తెలియుటచే మీవలన నావిద్యను సాంగోపాంగ ముగ ప్రహింప నెంచి వచ్చియున్నాను. ద్వారక యందుండ మీయొద్ద కరుదెంచి నావాంఛితమును దెల్పిన ఎచ్చట మీ సోదరుని మూలమునఁ గార్యహాస యగునో యను వెఱపున నచ్చటికి రానయితిని. అదేమి పాపమోకాని కృష్ణునకు నాపై నకారణద్వేషము జనించి యున్నది. మీరును సోదర ప్రియులగుటచే నామాటల బాటింపకుండురేమో యని తలచియే యింతకాలము సమయ నిరీక్షణము నేమవలసెను”

“ధృతరాష్ట్రతనూజా! కృష్ణుడు పొడవ కుడుపాతి. నీవాడినుండి వారల ద్వేషించుచుండువు. ఆకారణమున నీవైఁ గృష్ణునకు విరోధ మొదయించుట సహజము. నేను మీ యుధయులయెడ సమభావము గలిగి వర్తించు వాడను. కాబట్టి నీ వేవట్టున నేది యడిగినను గాదను వాడను గాను. నీకెప్పటికి నట్టిసంశయము వలదు.”

అనియాడి నాటిమొద లాతనికి గదావిద్యయందలి మర్మములఁ గఱపుచుఁ గ్రమముగ గదాయుద్ధ కుశలుని గావించెను. సుయోధనుఁ డప్పుడు దశ మది నిట్లు తలపోయఁ జొచ్చెను.

“అయ్యో! భీముడు నజేవుడై యుండకపోయెనుగా! అతఁడు బ్రతికి యుండిన నామదిఁ గసిదీతి వానితో యుద్ధము

చేసి జయించి సంతోషపడ నగుదును గదా ? తొలునొల్ల గదా విద్యాభ్యాసము బలరామునొద్ద నేమవలయునని యెంచినది వానికొక కేకదా ? ఇప్పుడు ప్రయత్నించిన కార్యమును జక్కఁబఱచికొనుట ముఖ్యమని యెంచి వచ్చితి నంతయుకాని లక్ష్యమును బోగొట్టికొంటిని గదా ! నా తేలివి లేమిని వాని జంపుకొని యిప్పుడు చింతించిన లాభమేమి ? ఎప్పుడును శత్రువును బ్రాణముతో నునిచి కసిదీఱ వాని బాధించుట సకలదన తలచినపుడే చంపుట సరికాదు. వానితోఁబాటు వాని తల్లిని భ్రాతలను గూడ జంపించితిని. క్రుద్ధుఁడగువాఁడు ముందువెన్న లారయలే దనుట నాయెడ సరిపోయెను. పాఁడిపురు సజేప్రదైయుండిన వాని జయించి నా దాసునిగా జేసికొని యుందును. వానితోఁబాటు వాని భ్రాతలును నాకు దాసానుదాసులై యుందురుగాదె ! ఇంతకును నా యవిమృశ్యకారితయే కారణము.”

అని తలచుచుండెను. బురుదురు దన శిష్యుని చుట్టుకు దనమున కెంతయు మెచ్చుకొనుచుండెను. ఇట్లు బలరామునిచే జక్కఁగా శిక్షితుఁడై యారని యాజ్ఞవదనసి సుయోధనుఁడు హస్తినాపురమున కరిగెను.

అర్ధరాజ్య దానము

“రాజేంద్రా ! నాడు కాపిల్య నగరమున మత్స్య యంత్రమును దెగ నేసినవాఁ డర్జునుడట. కుంతిరూజ్జఙ్గజే బాండవు లేవురును ద్రావడిని వివాహమాడిరట. భీముఁడు బ్రదికియున్న వాడని తెలియుటచే బలరామునొద్ద నే నభ్యసించిన విద్యకు లక్ష్యము చిక్కినుగదా యని సంతోష మొకవైపున నాకుత్సాహశక్తి నభివృద్ధి పఱచుచుండినను శత్రుఁ డుల్కర్షణమును బొందియుండుట విని యోర్యలే కున్నాను. అభిమాన ఘనుడగువాఁ డెవ్వఁడగుట వైభవ మును జూచి యోవ్యోగఁడు ? నే నెద్దియేనిఁ జెప్పఁదలచి వచ్చిన నప్పుడెల్ల విదురుఁడు మీచెంతన యుండును. కాబట్టి నే నేమియుఁ బలుకలేక యూరక వెడలి పోవుచుండును. అతఁడు పాండవ క్షుపాతి యగుట మీకెఱిగియు జెంతఁ జేర్చుకొనుట యెంతయు ననుచితము.”

అని కర్ణనహితుఁడగు సుయోధనుఁ డొకనాఁ డేకాంత మున నున్న తండ్రింగాంచి పల్కెను. ధృతరాష్ట్రుఁడును కుమారుని మాటలు విని ;

ధృతరాష్ట్ర:-విదురుఁడు మున్నే ద్రావడి వివాహాదిక ములు నాకెఱిగించెను. పాండవులకు వివాహ మయినందులకై నీవేల చింతింపవలయును ? సుందరియగు నాభానుమతిని నీవు వివాహమాడియుంటివిగా! విదురునిఁ దొలగఁగదోసిన మన కపవాదము గలుగును. అతనియొద్ద నీపైఠల క్షీరిని

వెల్లడించుటలేదు. అది యటుండనిమ్ము. పాంసురాజ శుత్రులు దైవరక్షితులు. కాబట్టి వారి నొరులెన్ని విధముల బాధించి నను అవి సఫలములు గానేరవు. ఆతమున వారియెడ నీకు విరోధము వలదు.

సుయోధన:-చామాటలు సాంతముగా వినక మీరిట్లు వలకుట యుక్తముగాదు. పాండవులు పాంచాలుని యొద్ద నన్నారు. వారలతో బలరాను కృష్ణులును, యను వృష్ణిభోజాంధకాదులును గూడిన వారప్పు డజేయులగుదురు గదా? కాబట్టి వారిని ద్రుపదునొద్దనుండి వేలు కలుప వలయును. ఎటును శత్రువక్షయు బలహీనము గావలయును. పాండవ పాంచాలులకును, గౌంతేయ మాద్రేయులకును, ద్రౌపదీ పాండవులకును బంధుర ద్వేషము కలిగింపవలయును. ఏయుపాయమున నైనను వారిని లుప్తబలులఁ గావించినఁగాని వారు మనకు పశులు గానేరరు.

కర్ణుఁ డీమాటలు విని నవ్వుచు ;

కర్ణ:-ఆర్యవర్తనుడను, గుణపాతుండునగు పాంచాల రాజు తన యల్లుర వీకుట యనత్యము. గుణనంపన్నుడగు ధర్మరాజును, అన్నమాటల నిరాకరింపలేని యతని సోదరులును గౌరవింపఁదగిన మామయెడ ద్వేషము వహించుట యబద్ధము. కాబట్టి వారలయెడ భేదోపాయమును బ్రయోగింప వీలుగాదు. సతీతిలకముగు ద్రౌపది పాండవులయెడ విరక్తయగుట కల్ల. కీతిని బెండ్లియాడిన పాండవు లామయెడ విరోధము వహించుట కలలోని వార్త. కాబట్టి వారి

న్నరూమును భంగము నేయఁ గడంగుటకు వలనుగాదు. కొంతేయ మూదేయలూదినుండి భేదములేక ఏకగర్భ జనితులఁ జలెనుండ వారిని విడఁదీయఁ నెంచుట యడియాన. బహిరంగముగ యుద్ధమున కరిగి ద్రువదుని జయించి పాండవుల బంధించి తెచ్చుట దక్కఁ దక్కిన వెవ్వియు సరిగావు.

ధృతరాష్ట్ర:-యుద్ధనందర్శము భీష్మాదులతో నాతో చింతక చేయుటకు సాధ్యము గాదు.

అని చెంతనుండు నొక నేపకుని మూలమున భీష్మాదుల రావించెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు వచ్చివారి స్వర్తచుఁగలాగున నత్కరించి యుచితాసనాసీనులఁ గావించి ;

ధృతరాష్ట్ర:-పాంచాలునిపై యుద్ధమున కరిగి వానిని జయింపవలయు నని కర్ణుఁడు నుడువుచున్నాఁడు. ఇందు మీయభిప్రాయ మేమి ?

భీష్మ:-కొరవ పాండవు లిరువురును నాకొక్క రూపు వారే. నే నిరువురను సమానముగానే ప్రేమించుచున్నాఁను. ఇప్పుడు పాంచాలునిపై దాడివెడలుట పాండవులపై యుద్ధము నకుఁ బోయినలాగుననే యుగును. అద్దానికి నేను సమ్మతించఁ జాలను. పితృ పైతృమహమగునట్టి ఈ రాజ్యమునకు మీ యట్ల వారు వర్హులు ! కాబట్టి వారి కర్ధరాజ్య మిచ్చుట మీకు శ్రేయోదాయకము. కీర్తివిహీనుని జన్మము నిరర్థకము. నశ్వరమగు ధనముపై నాసముంచి శాశ్వతమగు యశస్సును బోనాడు కొనకఁడు. పాండవులకుఁ బైతృకమగు రాజ్యమును బంచుచు వారితో స్నేహముగలిగి వర్తింపుఁడు.

ద్రోణ:-సుయోధనా ! కురువృద్ధుడగు పితామహుని మాటలు యథార్థములు. వానిచొప్పున నడచు కొనుము. పాండవులతో విగ్రహమునకుఁ గడఁగకుము. కర్ణాదుల మాటలు విని వారలతోడ వైరము పెంచుకొనకుమా. వారు సత్య శీలులు. ధర్మనిరతులు. అట్టవారితో సేకేల విరోధము ? వారి కర్ధరాజ్యమిచ్చి సుఖంపుటా ఇప్పుడే పాండవులకును, బాంచాల రాజునకును, దృష్టద్యమ్నాదులకును బ్రయివూర్వ కముగా భూషణాంబరాదులఁ బంపుము. పాండవులఁ దత్తణమే రప్పింపుము.

కర్ణ:-సుయోధనా ! ఈ ముకునకులు చిత్తస్థైర్యము లేని వారగుటచే ఇట్లు పలుకుచున్నారు. వీ రెచ్చటనమునఁ గూర్చుండి తమకుఁ దోచిన గ్రంథమును జమవుకొనుచుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచుండక రాజునకు హిత బోధలుసేయ నేల రావలయును? ముగ్ధులెలాగునఁ బల్కినను వారి సాధుత్వా సాధుత్వముల విచారించుట రాజునకు విధియగును. రాజు ఎప్పుడును స్వబుద్ధి నుపయోగింప వలయును. వీరి పలుకులు విశ్వాసార్హములుగావు.

భీష్మ ద్రోణులు గర్జని వాక్యములు విని కపితులై;

“కర్ణా ! మే మహితము పల్కెడివారమును, నీవు హితము నెప్పువాడవా ? నీవొనిర్చిన దుర్మితములమునఁ గదా యింత వాటిలెను ? ఇంత చేసినదిచాలక ఇంకను మాయెదుట నోరె తెదవా?”

విదురుఁడు:—రాజేంద్రా! భీష్మ ద్రోణులు ధర్మవిదులు. సత్యము వచించువారు వయోస్పద్ధులు. వారు సెప్పెడి లాగున మెలఁగుట మేలు. వారికంటె నీకొరులు హితులులేరు. ఈ సుయోధనాదులు బాబరు. కాబట్టి ధర్మాధర్మముల నారయుటకు వీరేపాటివాడు! వీరిపలుకు లాదరణియములుగావు. తత్త్వము పాండవుల రావింపుము. వారల కర్థరాజ్యమిచ్చి గౌరవింపుము. వారికి ద్వైమానవ సహాయములు గలవు. అట్టివారి నుజ్జేయించుట క్షేమావహము గాదు. వారి పరాక్రమ మెల్లవారిని దృష్టపూర్వమే. అట్టివారి నిగ్రహము నాశమునకుఁ గారణమగును. సుయోధనా! నీవు వీరి బోధనలకు లోబడి యిడివలలోఁ బురోచనునిమూలమున సక్రమ కార్యమునేయ నుపక్రమించితివి. కానియది ఫలింపదయ్యెను. కార్యమిష్కర్థమైనను భీమార్జునులు దాని వలచువారు గారు. ఇప్పుడు వారిని బిలిచి యాదరించిన ఆయవయశము పోవుటయే కాక వారలను బ్రీతులఁ గావించినట్లగును. భూపాలా! తప్పక వారల రావింపుము.

ఇదివినిన సుయోధనుఁ డిట్లని వితర్కింపఁ దొడఁగెను.

“అహా! నే నాదినుండి యూహించిన లాగుననే యాయెను. అకార్య మెంతగుప్తముగా నాచరించినను అది బయలుపడక తీరదు. ఈవిషయము ఈతనితోఁ బెక్కుతడవలు సెప్పియుంటిని. ఈశకుని తానెంతో గుప్తముగా నాచరించితి నని కదా వలెకెను! ఏదీ! అది దాఁగియుండ నేర్చినే! గట్టు బట్టబయలయ్యెనుగా! ‘రాజరాష్ట్ర కృతంపాప’ మ్మనులాగున

వీరాచరించి నందునఁ గలిగిన యపనింద నాకుఁగదా కలుగు చున్నదీ? ఇంతకును గతమునకు వగచి యేమిలాభము? ఇంద టిట్లు పట్టుగాఁ జెప్పునప్పుడు నే నెదిరించినచో ఆయకార్యా చరణమునకు నేన కారకుఁడనుట స్థిరపడిపోవును, కాఁబట్టి యిప్పుడు మానము వహించుటయే మేలగును.”

అని తలపోసి యూరకుండెను. ధృతరాష్ట్రుఁడు దానిప్పు డువేక్షించిన లాక్షాగృహ డహనమునకుఁ దనకొడుకుఁ గారకుఁ డని స్థిరపడిపోవుననుట యెఱిగినవాఁడు కాఁబట్టి విచారునిఁ గాంచి ;

ధృతరాష్ట్ర:-నిమరా ! నీవును భీష్మ ద్రోణులు నాడు మాటలకునే నన్యథా యాచరించువాండనే?

అని ధృతరాష్ట్రుఁడు నాటి సభ చాలించెను. విమరు నంపి బ్రావతితోడఁ బాండవులఁ గుంతిని హస్తినకుఁ బిలిపించెను. పాండుసుతు లంబికాతనయుని పాదములకు మ్రొక్కిరి. అతఁడు వాతరణ్యమునఁ గుడిచిన యిడుమలకుఁ గడు దుఃఖించుచు ; “విధిఁ గడువనేను శక్తులు? కాఁబట్టి యావిషయము మఱచిపో”డని యోచార్చెను.

ఆవల వారి నాదరించి యర్ధరాజ్యమిచ్చెను. ఇంద్ర ప్రస్థమును వారికి రాజధానిగా నొనర్చి రాజ్యపాలనము నేయ నియోగించి యంపెను.

సత్యానిర్మాణము

“మామా! నీవును నాఁడు పాండవుల రాజనూయ యాగము చూచితివిగదా! ఎట్టిరాజులును వారికి వశులై మిక్కిలయగు కానుకలనిచ్చి వారి నాదరించిరి. అది కదా చక్రవర్తిత్వము! నిర్గంధ కుసుమములాగున నున్నవాని ఐస్మమేల? అగ్నినుండి స్వర్ణము గలిగినదనుట యనత్యము కాదు. అది వారి యజ్ఞము మూలమున నాకు అనుభవసిద్ధ మయ్యెను. ఆ స్వర్ణరాశి తలఁపునకు వచ్చుకొలది రాతిని దివమును నా మదిని దహించుచున్నది.”

“అల్లుడా! వారి యైశ్వర్యమెల్లను నీవనముగావింపఁ గలను గాని నీరంధ్రి యానతి గావలసియున్నది.”

“ఏశ్వర్యమబ్బుట యటుండనిండు. మీ రాదీనుండి యేదియో కుట్రపన్నుచునే యున్నారు. ఒక్కటియైనను సఫలమగుట లేదు, తుదకది విపరీతముగాఁ బరిణమించి నా మప్పునకే కారణమగుచున్నది.”

“నీకు నా మాటలలో విశ్వాస మున్నలాగునఁ దోచుట లేదు. నేనేల నీకుగా జోక్యము కలిగించుకొని యవనాదముల పాలు గావలయును? నే నాచరించునట్టి పని యొక్కొక్కటియు నీమేలును గోరియే కాని స్వార్థపరతచే నేమియుఁజేయుట లేదు.”

“మాతులా! కోపగించుకొనకుము. నామది కలఁగ వాటి యుండుటచే న్యాయాన్యాయ పరిశీలన సేయలేక

యున్నది. దాన నే నేవేని బరుపోక్తు లాడిన క్షమింపవలయును గాని యాగహింప నగునా? అజాత శత్రుండగు నాతనియెడఁ గుట మాచరించిన బాపములకు మూలముగురు గదా యనిభావించి యిట్లాడితిని.”

“నేఁ జెప్పఁబోవునది యిట్టిని తెలియకమున్నే నీవది క్షుటయని భావించుట సరికాదు. అది యటుండ నిమ్ము. ‘తామసింది చేయఁదగ దెట్టికార్యం’ బనుట నీ వెఱుంగవా? కాఁబట్టి యాలసింపక వెంటనే నీతండ్రి యొద్దకు రమ్ము. అటు సంతయు వివరింపఁగలను.”

వీరిటు సంభాషించుకొనిన పిమ్మట ధృతరాష్ట్రునిపాలి కరిగిరి. అతఁడు గొడుగు నొడచిటి చూచి కడు దుఃఖితుఁడై;

“ఎత్తా! కొం వైశ్వర్యమున కెల్ల నీవకదా రాజపు ! పరిజనులెల్లరు నీ యాజ్ఞానువర్తులై యున్నవారు. సర్వ సౌఖ్యములఁ దులఁదూగు చున్నావు. అట్టి నీదేహ మీలాగునఁ దఱుగుటకుఁ గారణమేమి?”

“బావా ! పాండవుల రాజనూయయాగ మీతని కార్యమునకుఁ గారణము.”

“కుమారా! వలయునే నట్టి యాగముల వేయింటిని నీవునేయనచ్చును గదా! ఈమాత్రమునకై ఇంతకృశింపవలె?”

“తండ్రి! వినుము ! ధర్మరాజు రాజనూయ యాగ మున నను రత్న పరిగ్రహణమునం దునిచెను. సర్వరత్న ములకు స్థాన మితని గృహము. కాల్పతయముల యందు

వీరాజుల యైశ్వర్యమును వారి యైశ్వర్యముతో నమానము గాఁజాలదు. లక్షబ్రాహ్మణులు భుజించిన ఒక్కతూరి మ్రోగు నట్టిశంఖమొక్కనిముసమీని నిలువక శబ్దించుచుండెను. ఆవైభవమును జూచి నేను వెలువెలు బోవుచుంటిని. అదిగాంచి కృష్ణ సాత్యకులును, ద్రావిడ పాండవులును ననుబరిహసించిరి. జనకా ! మఱియుక విశేషము వినుము. మయనిర్మితమగు సభను గలయఁజూడ నే నరుగుచుండ తెఱచి యున్న ద్వారముల మఱాయఁబడిన లాగునఁ దోచుటచే జొర నొల్ల కుంటిని. ఇట్లే నాకచ్చటఁ బెక్కుబ్రతులు గలిగెను. ఇది చూచుచుండిన ద్రుపద పుత్రిక ననుజూచి గొప్పధ్వనితో నవ్వెను. నా ప్రాణవాయువు తనకోడి లాచరించిన యాకార్యమునకు మెచ్చుకొనుటకు పలె నా శరీరమునుండి వెలుపలికి రానున్నది.”

అట్లుండఁ గనుమూతమునకే ఇంత చింతింపనేల? నీకు వారి యైశ్వర్యమునెల్ల సులభముగా సంపాదించి యిచ్చెదను.”

‘ఏయిహాయమునైనను ఆచరించుటకు మున్ను అది యహాయ? హితమా యనుట యాలోచింపవలయును.”

“బావా ! వలకుమున్నే తాలు రుద్రునేల? నామాట సాంతముగా విని యావలఁగదా ఇది యుక్తమిది యయుక్తమని చెప్పనగును! ముందే మీరిట్లడ్డము పలుకు చుండిన నేజెప్పుటెటు?”

“ఏపనిగాని విమర్శించి చేయవలయు నని యంటిని గాని నీమాటలు వినరాదని నా యభిప్రాయముకాదు.”

“సుయోధనా! ధర్మజగతు జూదమున మిక్కిలి ప్రేమము గలదు గాని నానలె నాతడు ఆయాటలోని మర్మ మెఱుంగఁడు. కాబట్టి యతని నోడించి వాని వైభవమెల్ల నీ కర్పించెదను.”

“జనకా! మాయామయెప్పు సుసాయమున హింసా కార్య మేమియును గాన్పించుటలేదు గాని జూదమాడుట యక్రమకార్యమగు నేమో యని యాలోచించెదను.”

“కుమారా! నేనును ఆవిషమమే యాలోచించు చున్నాను జూదమాడుట శాస్త్ర గర్హితమని నా యభి ప్రాయము.”

“బావా! మ్యాత్రజీవ రాజనీతి ప్రసిద్ధము. అది యెప్పటికిని గర్హ్యము గానేరదు.”

“శకునీ! నీతిశాస్త్ర పారంపర్యమునును అతనితో నాలోచించి చిరుపువము గాక.”

“బావా! పక్షపాతి యగువానితో ఆలోచన చేయుట తగునా? అట్టి వానివలన న్యాయము బై.. వశజాలను?”

“తండ్రీ! మాయ చెప్పట యథార్థము. విదురుడు పాండవ పక్షపాతి. కాబట్టి యతఁ డక్షత్రీక శాస్త్ర గర్హిత మనియే చెప్పెను.”

“బావా! రాజు తెల్లప్పుడు న్వబుద్ధి నపయోగింప వలయును”

“జూద మాడుటకొను మిగిచ్చటికి రండని వారికిఁ జెప్పిపంపుట నాకు ఉచితమగునదని తోచుటలేదు.”

“అందుల కొక యుపాయము దెల్పెద వినుఁడు. నానారత్న విచిత్రతమగు నొక నధను నిష్క్రింతము. దానిఁ జూచునిమిత్తము ధర్మరాజులు నిచ్చటికిఁ బిలిపింపుఁడు. ఆవలపని నా యధీనము.”

“మండప నిర్మాణము మనచే నున్నది కాని ధర్మ రాజులఁ బిలిపింప నచ్చినవాని నొక్కనిఁగ రా వంపకలయును.”

“బావా ! విదుఁడే దానికిఁ గగువాఁడు.”

“అట్లే యనర్పెదను.”

వెంటనే ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల రావింప విదురునిఁ బంపెను. సుయోధనుఁ డిది యుక్తమగునా కాదాయని మది నొక్కరికాల మూర్ఛించించి తుడకు ద్యూతక్రీడ సరియగు నదియే యని తీర్మానింపుకొని నొత్తుష్టుఁడయి శకునితోడ పటాంఠి వెడలి, పెక్కుర శిల్పాచార్యుల రావించెను. విశేష ధన వ్యయముచేసి మయిర్పిరమగు నాపాండవుల సఖాభివనముతో సాటి డనఁడు నొక మండపమును గట్టించి పాండవుల రాకకై నిరీక్షిండు చుండెను.

—o—

ర థి కు లు

ఆకాశ మధ్యగతుడగు సూర్యుఁడు అత్యంత ప్రతాప శాలియై విరాజిలుచుండెను. ఆరివఁపలని భీతిచే యెల్లరును వారి వారి యావనధనులన యుండిరి. ఆరిదుఃఖమున హస్తినా పుర రాజవీధి నొకరధము వచ్చుచుండెను. ఆరధమున నేవురు

రధికులు సిద్ధుకాదువాండు నుండిరి. రధికులచేత వజ్ర యొక యాననమున నొక్కడాసీనుడై యుండెను.

రధికులలో నొక్కడు రత్నకీరీటము ధరించియుండెను. ఆహనులంబులు బాహువు లాతనికి బెట్టి భూమాములయి యొప్పుచుండెను. అతని మోమునందలి తేజస్సాతని మహా రాజత్వమును వెల్లడి వజ్రముచుండెను. అతని కుడివైపున నొక్క డాసీనుడై యుండెను. అతఁ డున్నత కాముడై పొడివురుగుండును లావుగలిగి యొప్పుచుండెను. అతనిహస్తము నందలి గజాదండ మాతని శూరత్వమును బ్రకటింపుచుండెను. అతని ప్రాకారంబెల్లని యాకృతిగలవాఁడొక్కఁ డమరియుండెను. జయంత వనరాదులనుగూడఁ దిరస్కరింపఁ జాలు నాతని సౌందర్యము కామినీదన కామనీయుముగ నుండెను. కరమున ధరించుచును చావ నూతనము ధన్వి యగుటఁ దెలుపుచుండెను. కిరీటధారియును వాని యెడను ప్రకాశన యిర్వురు యువకులాసీతులై యుండిరి. వీరుభయు లును ఆకారముల నొందొరుల నించుకయు శ్రద్ధింపకుండిరి. ఈ యేవురిలోఁ గిరీటధారి వీరికంటఁ గొంచెము వయసు ముదిరిన వానివలెఁ దోచుచుండెను.

ఈ రధికుల కిండుక దూరమున నాసీనులగు నంగన లిరువురలో నొక్కయూమె యుండుతి. ఆలింగనము చూచుకలిగి యుండినను యెక్కడు బాంధ్యముతో విరాజిలు చుండెను. ఆలింగనముకారసౌమ్యముచూడ మహారాజ పుత్రికయగుట చెప్పకయ తెలియుచుండెను. ఆమె మోముండుక నేను చూచు

చుండిన అనిర్వచనీయమగునట్టి యొకవిధమగు శక్తి ఆమె నావహించి యుండులాగునఁ దోచుచుండెను. ఆవికప్రక్కన నందుండిన వేటొక యామె వృద్ధవనిత. వీరిరువురిలో యువతి శరీరమునొండ భూషణము లనేకములు దాల్చియుండెను. వారి యప్పటి యాకారములను గాంచినంతనే వృద్ధ విశంతువనుట విశదమగుచుండెను. ఆ రథమున వచ్చుచుండిన రథికువరు లొండొరు లిట్లు సంభాషింపఁ దొడఁగిరి.

“అన్నా ! వీరూరక మనలఁ బిలుపనంపి యుండరు. వయసు చెల్లినవాడయ్యెను రాజిట్లు వీరి మాటలకు లోబడి యశాశ్రయముల కొడిగట్టుచున్నాఁడుగా !”

“తమ్ముడా ! నీవెప్పుడు నిట్లు మోటుతనము గలిగి యుండుట బాగుగాదు. బాల్యమునుండి నీవు వారియెడనాచ రించుచున్న మోటుపనియే వారి యనూయకుమూలకారణము. దానికే దోడు నీగదావిద్యా కౌశలము నగుచున్నది. ఎప్పుడు నొరుల నోనాడుటలో లాభమేమి ?”

“అన్నా ! చిన్నయన్న తప్పేమియుం బలుక లేదుగా ! ముదుసలియయ్యెను ఈరాజున కీమధ్యధి యేలయని కదా యాతఁడు నుడివెన ?”

“అగ్నికే దోడు వాయువును జేరినలాగున నున్నది. బాగు బాగు! మీకీట్టి యభిప్రాయము గలిగియుండిన వారును మీయెడ నెట్టి యభిప్రాయము గలిగియుందురో యాలోచించితివా? ఈకంటి కాకన్నంబిదూరమో అకంటి కీకన్న నంత దూరమే యనుట యెఱుంగవా ?”

రథికు లిటు సంభాషించుచుండఁగ వారికించుక దూరమున నాసీనుడగువాఁ డిట్లనియెను.

“ఓ రథికులారా! మీరేల వాడులాడెదరు? మునునలి కొడుకులయిష్టము ననుసరించువాఁడు. వాడుతమ మాతలు నిచ్చుచొప్పున నడుచువారు. వాడత్రమముల కుఁకిపట్టు. ఆ లాగుననుండఁగా రాజుచర్యలలో నత్రమములెల్లులేకుండును?”

అని యాతఁడు పలుకుచుండఁగనే రథము రాజసౌధమునొద్దవచ్చి నిలిచెను. రథములోని వారిల్లను నగరులోని కరిగిరి.

జూ ద ము

ధృతరాష్ట్రుని నానతిని బాండవులు హస్తినాపురమునకు వచ్చిరి. ఆటరాచనగరునఁ బ్రవేశించి గాంధారి ధృతరాష్ట్రాది గురుజనములకు నమస్కరించి వారివలన దీపనలఁ బడసిరి. సుయోధనాది సోదరవర్గము నాదరించిరి. బాంధవులనేకులు రాఁగా వారి యోగక్షేమము లాఱసిరి. వీహారికి వచ్చుట జెలిసి మిత్రులు పెక్కురు రాఁగా వారితో నిష్ఠకథాగోష్ఠి నల్పుచుండిరి. సుయోధనానుమతిచే నెక్కుడు శ్రద్ధతోఁ బరిజనులు సత్కరించుచు వారికుత్సాహమును వృద్ధిపఱచుచుండిరి.

అంత సుయోధనుఁడు వారిని సమీపించి;

సుయోధనః:- అన్నా ! నేనొక సభా భవనమును నిర్మించి యున్నాను. మీరు సోదరసహితులై యటకువచ్చి దాని యందమును జూడవలయునని నాయభిప్రాయము.

ధర్మరాజు:- సోదరా! నీమాటల కన్యథా వచింతునే! తప్పక నీవెంటన మే మేవురమును వచ్చెదము.

ఈ మాటలు వినిన సుయోధనుఁడు సరివారుడై పాండవుల వెంట నిడికొని సభా భవనమునకు వచ్చెను. ధర్మరాజు డా భవనము యొక్క యందమున కంతరంగమున నా శ్చర్యము పెంచెను. అది సుధర్మతో సాటియగునది యని మెచ్చుకొనెను. ఇట్టి భవనముగల సుయోధనుని వైభవమును మిగులఁ గొనియాడెను.

ఒట్లాతఁ డాసభాభవనము కలయఁజూచి వచ్చియున్నట్టి యాననమున నానీనుఁడయ్యెను. సోదరులును ఆతని ప్రక్కనఁ గూర్చుండిరి. సుయోధనుఁడు వారి యెచుటి వైపున నానన మున నానీనుఁ డయ్యెను. కర్ణ శకుని ప్రభృతులు ఆతని వెంటఁ గూర్చుండిరి. ఇంక ననేకు లాభవనమును జూచుటకై వచ్చిన వారు ఉచితాననముల నధిష్ఠించి యుండిరి. అప్పుడు సుయోధనుఁడు ధర్మరాజును గాంచి;

సుయోధనః:-అన్నా! మన మిచ్చట ఇంచుక ప్రొద్దు పోవుటకై ఆక్షరక్రిడ నలుపుదము.

ఈ మాటలు వినిన ధర్మరాజుట్లు తలఁపఁ జొచ్చెను.

“ఆటయందలి తమక మొకవైపున నన్ను బ్రేరేపించు చున్నది గాని అది యుక్రమమగుట నామాననము మాత్రము

దాని కంగీకరింపక యున్నది. వలదని వారితమన్నను ఎచ్చట వీని మనసు నొచ్చునోయని యెఱుఁచున్నాను ఏమి నేయుదును? ఏ యుపాయముచేత వీని ఈ ప్రయత్నము నుండి మాన్పువాడను? సామవాక్యముల చేతనే ఈతని నరికఱుపవలయును.

అని యాలోచించి సుయోధనుని గాంచి ;

ధర్మరాజు:—తమ్ముడా ! జూద మాడుట యధర్మకార్యము. అది పాపమున కారకమగునది. త్వేమము గోరువారెవరును ద్యూతక్రీడకుఁ గడంగరు. మహాత్ములు నప్రవృత్తముల కెడగలుగ వర్తించును. వీని మూలమున యధర్మధర్మములు నశించును.

ఇది విని బసులేమి చెప్పటకును దోచక సుయోధనుఁ దూరకుండెను. సమీపమున నుండిన శకుని ధర్మరాజుఁగాంచి;

శకుని:—ద్యూతకలా కుశలుఁడు లోకానుభవజ్ఞుడగును. దీని బుద్ధి వైశద్యము గలుగుటచే విఖ్యాతుఁ డగును. రాజనీతి దెలిసినవాఁ డెవ్వఁడును దీని దూషింపఁడు. జూద మాడుటకు వెఱచినచో నేనాడఁజాలననిన నిన్నిట నిర్బంధించు వారెవరు?

ధర్మరాజు:—ధర్మద్యూత మార్కసమ్మతము గాని మాయాజూదము పాపమునకుఁ గారణము. కాబట్టి ఇది తగదని యాడితిని.

శకుని:—ఇది ధర్మద్యూతమే యగును.

ధర్మరాజు:—అట్లే నాయూటకు సమ్మతించితిని.

అంతః గ్రీహోపకరణములు సిద్ధపఱువఁ బడియెను. అక్షులకమున కిరువంకల నాడువారు పరస్పరాభిమాఖ్యలై యాసీనులగుట కనువుగా ఆసనములు వేయఁబడెను. ధర్మరాజు వానిలో నొక దానియై దాసీనుఁడయ్యెను. సభాసదు లదిగని తలాగునఁ దలఁచిరి.

“ఔరా! ఏమి యీకాల వైపరీత్యము ! ధర్మాశ్రుతఁ డగు నీతఁడెట్టి యశ్రమ ప్రవర్తనమునకు సాహసించెగా ! ద్యూతానభిజ్ఞుఁడు ఎట్లు గలుపొండఁ గలఁడు ? జూదమునఁగల యీన ఇతిని నెట్టియశ్రమమునకుఁ బొల్పుడు లాగునఁ జేయు చున్నది. తప్పక ఈతఁ డోడఁగలఁడు. దీనఁ బెక్కుకష్టములకు గుఱి కాఁగలఁడు. వఁదని వారిత మన్నను మన మాట వినఁదని తోఁచెడిని. వయోవృద్ధులును, జ్ఞానవృద్ధులునగు పెక్కురుఁడునట్టి యీనభలో తలాగున నిర్భయముగా ఆడుట కవశ్రమించుట కెంతటి సాహస ముండవలయును ? ఇట్టి తెగుదారి తనమునకుఁ గడఁగినవాఁ డేలాగున ఒరుల హితము వినఁగలఁడు? తెలిసి తెలిసి ఇట్టియును దితకార్య మాచరించిన, దోష మీతనిపైనఁ గదా నిలుచును ? ఒరులకు వేస వేలు ధర్మము లుపదేశించు వాని కిది సాపాపహమని ఏల తెలియ కుండును? చేటుకాలము దాడించినవాఁడు ఇది తగదని యెట్లు వీడఁగలడు?”

అని యీ సభలోనివారు తలఁచుచుండిరి. ఆననాసీనుఁ డగు ధర్మరాజు సుయోధనుని గాంచి;

ధర్మరాజు:-సుయోధనా! ఇంక నాడుటకుఁ దొడఁగ వచ్చును గదా! ఏల యాలసించెదవు?

సుయోధన:-నాకు బదులు నామాయ యాడఁగలఁడు.

అని తన యాభరణముల వీడ్చి పందెగానకై క్రింద నునిచెను. ధర్మరాజు కాలోపహతుఁడు కాఁబట్టి యొకనికై వేటొకఁ డాడుట యుక్తమా యనుట యాలోచింపక తన యాభరణములఁ దీసి యెరుగొడ్డెను. ఆసల వారిరువు రాట కుష్క్రమించిరి. ధర్మజన కవజయుము గలుగఁ జొచ్చెను. ఓరు కొలఁదియును ఆరిసికి మత్సర మధిక మగుటచేఁ గ్రమముగ ధన, కవశ, పస్తు, వాహనాదుల తోడి రాజ్యమెల్ల నోడెను. తన సోదరుల నొడ్డి యోటమి గాంచెను. తన్నొడ్డి పరాజితుఁ డయ్యెను. తుదకు ద్రౌపదిగూడ నొడ్డి ఓడిపోయెను. ఇంక నొడ్డుట కేమియు లేకునున విషాదము నొందెను. సభాసదులు ఇది గని మిక్కిలి చింతించిరి.

ఓ దా ర్పు

“రాక్షసా! నీకుమారుఁ డతికూరుఁడై జూదమునఁ బాండవుల నోడించెను. ద్రౌపదిని సభామధ్యమునకుఁ బిలిపించెను. భీముఁ డాయవమతిచేఁ గోపించి నీకుమారుల సుహరింతు నని శపథము గావించెను. ఇంక నీసుతులకు వినాశకాలము సమీపించె నని తలఁచుచున్నాను.”

అని యిటు విదురుఁడాడిన పలుకులు విని ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లు లలపోయఁ దొడఁగెను.

“అహా ! చెట్టు చెడుకాలమునకుఁ గుక్క మూతిపిందె జనించు ననుట నిశ్చయము. వీని మూలమున నావంశ మంతరించులాగునఁ దోచెడిని. అదినుండియు విదురుని హితము విసంపాదించుకొనుట దగిన శాస్త్రీయామెను. వీని నెఱులయిన దారికిఁ దిప్పుదమనినఁ గర్లాది దుర్మంత్రులు చేరి సన్మార్గమునఁ బడసిక చెఱుచుచున్నారు. మొట్ట మొదటనే వీనిని దారికిఁ దేవలసి యుండెను. అప్పుడెల్లః బుత్త్రప్రీతిచే విచ్చల విడిగా విడుచుటచే నేడిట్టి యుక్తమప్రవర్తనకుఁ గడఁగెను. దోషము న్నాపైఁగలుగ నొరుల దూషింపనేల ? ఇప్పుడైన విదురునితో నప్రవర్తించి వాని యభిప్రాయము చొప్పున నడచికోలు మేలగును ”

అని వితర్కించి యెంతయును విదురునితో నిట్లనెను.

“విశూరా ! నాటినుండి నీమాటలు విసంపాదించునఁ గదా ఇంతెలు వుట్టెను ! ఇంక నేటియావన గడచుట్టె ? ఏలాగునఁ బాండవుల శ్రోధమును శాంతించు జేతుపచ్చును ? పరీతిలకకుగుమాజ్ఞ నేని ఎట్లు ప్రసన్నురాలిం గావింపనగును ? ఇందులకుం దగు మోవీవశేష పరింతిని.”

“రాజేంద్ర ! ఇప్పటికైనఁ బాండవుల రావించి వారి రాజ్యము మఱల వారి కిప్పింపుము. అంత వారప గత శ్రోధు లగుదురు. అట్లేని నీసంతతికిఁ గీడు కలుగకుండుకలను. ”

విదురుని యీ హితోపదేశము వినిన ధృతరాష్ట్రుడు
ద్రౌపదీ సమేతులగు పాండవులను దనచెంతకు రావించి;

“ధర్మాశ్శులారా! జూషమువలన మీశీలవడిన
దావ్యవృత్తినుండి మిఁచుఁ దొలిఁగించితిని. మీరాజ్యమును
మీశీచ్ఛుచున్నాను. నాకొడుగు నేమి నాచరించిన యీనేర
మును దీమించి వానియొకఁ బ్రసన్నులుగఁడు. మీరింద్ర
ప్రస్థమున కరిగి యథాపూర్వము రాజ్యము పాలించుచు
సుఖముగా నుండువది— ద్రౌపదీ! లోకులు రాముచేసిన
సుకృత దుష్కృతముల మూఁమున సుఖదుఃఖము లనుభ
వించుచుండురు. సంసారము ద్వంద్వసహిత ముకట నీవెఱుఁ
గనిది కాదు. పరతంత్రమగు నీసంసారమును స్వాతంత్ర్యము
బొమ్మల నాడించు లాగున ఈశ్వరుఁ డాడించుచున్న వాఁడు.
జనలారనిచేతి కిబొమ్మలయి మెలఁగుచున్నారు. కాఁబట్టి
భంగ పటమవా రెవరు? భంగవడువా రెవరు? ఇది తెలిసిన
నీయట్టి వారాగ్రహము పెందరనుట నిక్కము.”

ధృతరాష్ట్రుని యీ సాంత్యవచనముల మూలమున
ద్రౌపదీ భీష్మార్జునులు దక్కఁ దక్కినవారు కాంత శ్రోధు
లయిరి. వారి కాగ్రహము తగ్గకుండినను ధర్మసుశ్రుతి యాజ్ఞ
కదురాడలేనివా రగుటచే మంత్రబద్ధములగు సర్పములవలె
ఏమియు బడులాడక యూరక యుండిరి. అంత రాజు వారిని
కథారూఢుఁ గావించి యింద్రప్రస్థమున కంపెను.

అ రణ్య గ మ న ము

పాండవులఁ గారవించి రాజనవినపిక్కుట సుయోధ నుఁడు శత్రుని మున్నగువారిని బిలిచి యిట్లనెను.

సుయోధనః—తెలియునే మూతండ్రియొనర్చిన నేత ! పాండవుల రావించి వారిరాజ్యము వారికోసంగి మఱల ఇంద్ర ప్రస్థమున కంపెను! శత్రువులఁ బరాభూతులఁ గావించి పిదప వారిని గారవించిన మూతమున శ్రావణము మానునే ? తఱిమాచి వారు మనల హింసించకయుందురే ? దెబ్బదినన పాము దప్పించుకొని కలుగులో దూతినంత మూతాన అది వెడలెను గదాయని సంకోపింపవచ్చునే? పగవట్టి మనలఁ గట్టువైవక విడుచునా? ఇతఁ డాచరించిన కార్యము మనకు మేలుగాదు. విదురుఁ మాటవిని ఈలాగునఁజేసెను. ఆతఁడు పక్షపాతియుగుట తెలిసియును అతనితోడనే మఱల మఱల ఆలోచించు చుండును. నేనేదే ననఁ “దండీ! నీ కేల వారలతోడి వైరము? ఇంక నైనలయ్యలమాట వినక వారలతో మైత్రి గావించు” మనును.

శత్రునిః—నీవేగి నీతండ్రితో మఱల వారిని బిలువనంపు మని వేడుకొనుము.

సుయోధనః—నే నింతకుమున్నరిగి యుంటిని. మూ తండ్రితో వారిని బుద్ధ్యునిముకొఱకుఁ బిలువనంపుమని చెప్పితిని. మొట్టమొదట ఆతఁడు వారిఁ బిలువ నంపుట కంగీకరింపఁ డాయెను. తాను రాజ్యమునొనంగి మఱల వారి రాజ్య మపవారింతుటకుఁ గారకుఁడు గారాదని నా మాట నిరాకరించెను. అపవాద పాత్రుఁడ నగుదును గాన నీవని

చేయన నెను. ఆవల నేను, వారల గొంతకాలము దేశము నుండి వెడలఁగొట్టుదు నంటియ కాని రాజ్యము నశహరింప ననియఁ, దీరుగ వారు వచ్చులోపలనే రూఢములుల మగుదుమనియును యెంతయో బోధించినంత నా మాట కెదురాడలేక యొప్పుకొనెను. వారిని బిలుచుకొనిరాఁ బ్రాతి గామిని బంపియున్నాఁను. వారివ్వుడు తిరిగి యిచ్చటికి వచ్చు చుందురనియే భావించెదను.

అటఁ బాండవులు ధృతరాష్ట్ర నానతిచొప్పున మఱి వచ్చుచుండిరి. ధర్మరాజు నిష్కపట స్వభావుడగుటచే మగుడఁ దండ్రిని సోదరులను జూడవచ్చును గదా యని సంతోషించుచు వచ్చుచుండెను. భీమార్జునులు మాత్రము రాజీలాగునఁ బిలిపించుట యేదేనొక కిపటకృత్య ముచ రించుటకే యని నిశ్చయించిరి. మఱల వారలు దమప్రతినిలు సఫలములు గావచ్చును గదా యని యిండుక సంతోషము సెందిరి.

పాండవులు మగిడి హస్తినకువచ్చి చేరిరి. యథావిధి నభామండపమునకు రాఁగనే శకుని వారిఁగాంచి యిట్లనెను.

శకుని:—ధర్మసుతా ! పునర్ద్వారమునకై మిమ్మిప్పుడు రాజు రావించియున్నాఁడు. ఇందు మీరాజ్యమును బందెముగా నొడ్డుట సరికాదు. యేలన ? రాక్షేంద్రుఁడు మఱల మీకు రాజ్యమిచ్చి యుండుటచే దాని నొడ్డుట యయుక్తము. అట్టి పందెమున కేమిచ్చగింపమా. ఇంక నెద్దే నొకపని మొనరింప వలయును గదా ? దేనినొడ్డఁ దలఁచి యున్నారు ?

ధర్మరాజు:- అట్టి దెద్దియే నుండిన నీవే తెలుపుము.

శకుని:- ఇప్పు డెవ్వరోడినను బండ్లందేడ్లు లరణ్య వాసము నలువవలయును. పదమూడవయేట నెద్దేనొక జనపదమున కరిగి యజ్ఞాతవాన మొనర్పవలయును. ఈ పాదమున కిప్తపడితివేనీ ఋద్ధ్యుత మాడంగడంగుము.

ధర్మరాజు విధిచేరణచే ఆ పాదమున కంగీకరించెను. యథాపూర్వ మపజయ మందెను. అంతఁ బాండవులాధర గాదుల వీడి, వల్కలాజనముల ధరించిరి. ద్రౌపదితోడ నచ్చటి గురుజనములకు నమస్కరించి, వారి యనుమతి వడిసిరి. అటనుండి కడిలి కుంతీదేవియొద్దకు వచ్చిరి.

ఆవిడతో జరిగిన విషయమెల్లఁ జెప్పి ఆమెను విదురుని యింట నుండవలయుననిరి ఆమెయు నెంతయుఁ జిహ్వాదమంది;

కుంతి:- సుతులారా ! నేటివఱకు మిము వీడక ఎట్లో ధర్మమరణ వ్యసనమును మాననమున నణచికొని యుంటిని. ఇంక నొంటరియై యిట నుండుట కెట్లోర్తును? అట్లని మీతో నగుదెంచి మీకుఁ గవ్వము వీయ నెంచుటలేదు. విదురుఁడు ధర్మాత్ముఁడు. అతఁడు కరోపకార పారీణుఁడు. మహాభాగుఁ డగు నాతనియింట నుండుటకు నేనంగీకరించెదను. కవ్వములు గడచివచ్చి నన్న మఱల మీరాదరింపఁ గలరు. ధర్మము మీకు జయమొనఁగును గాక. సత్యము మీకు శుభము లిచ్చును గాక.

ఇట్లు తల్లివలన నాశీర్వాదములను బడసిన పాండవులు హస్తినపదలి యరణ్యమున వసింప నరిగిరి.

రహస్యాలోచన

పాండురాజసుతు లడవిని నానావిధ కష్టములునడయు చుండిరి. సుయోధనుడు దసచారుల మూలమున వారి యప్పటప్పటి స్థితి నిరూపించెను. అరణ్యము నండిలి క్షేత్రము లను నడుకునేయక వారు సిద్ధింతులై యుండుట దెలిసి యాతని కంతస్తాపము గలిగెను. అభి మానియగు వీరుడు తన విరోధి యొక్క వైధిపముచూచి యౌర్వసుండుట నహజమే కదా ! సుయోధనుడు పాండవు లిడుచులు గుడువవలయునని తలచి వారిని గానలపాలు గావించెను. వారి కచ్చటి పాలులు దుఃఖః కరములు గానప్పు డీతని యుద్దేశము వ్యర్థ ముంటులేదా? అలాగునఁ దన యభిమతము సార్థకము గానందునఁ జింతా క్రాంతుడై యుండెను. అప్పుడప్పుడు విచరుని బోధన వినిన ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులఁ బొగడుచుండుట ఈయన మును మతీంత యతిశయింపఁ జేయుచుండెను. అంత నొకనాఁ డాతడు దన యనుజ వర్గముతోడను, గర్జాది మిత్రవర్గము తోడను గూడి రహస్యాలోచన, మొసర్పదొడఁగెను.

సుయోధనః—నూనూ ! మాతండ్రి యేల ఇంతటి పెట్టిమయ్యెను ? భీముని తేజము చెప్పనలవి కానిదట. వాడు అన్న మాటల బవదాటడట, అర్జునుడు గడు బల వంతుడట. ఈ భూమండలమంతయును ఆతనికి లోబడి యుండవలసినదట. రాత్రి నశించినంతఁ బగలును, బగటి కావల రేయియు వచ్చులాగునఁ గొంతి కాళము సుఖ మనుభ వించితిమి గావున మనకు దుఃఖములు రానున్నవట.

పాండవులపై గల యభిమాన మతనిని ఈలాగునఁ బలికించు చున్నది. తండ్రియగుటచే గౌరవ వార్హుడగు నాతని మాటల కెదురాడలేక అతఁ డేమి సెప్పినను వినుచు నూరకున్నాను.

కరుణ:-వృద్ధుడగుటచే సీతండ్రి మతిసెడి ఇట్లు పలుకు చున్నాడు. అతనిమాటల మనమేల లక్ష్యము సేయవలయును?

సుయోధన:-కన్న పెంచిన యాతనిమాటల గౌరవ ముంచవలయును గాదే! కాబట్టి అతని పలుకుల యం దనాదరము చూపఁదగదు. అతఁడు మాత్రము నామాటల నిరాకరించుచున్నాడా? పాండవ పక్షపాత మవ్వడవ్వగు తలచూపుచుండినను మనయెడ కభిమానము వీడకున్నాఁడు గదా?

కర్ణ:-నీమాటలు నాకు నచ్చకున్నవి. సింహముగ నీయెడ నాతనికి బ్రీతియందీన సీతండ్రి పాండవులబొగడనా? ఇంక నీనిట్లజ్ఞానమునఁ బడకుము. నామాటల వినుము. మహా రాజవైతివి. రాజరాజ బిరుదము నంది వెలయుచుంటివి. పౌరజానపదులు నీక్షేమమునే కోరుచున్నారు. కాబట్టి నీయిచ్చు చొప్పుననే కార్యములనెల్ల జరుపవలయును.

దుశ్శాసన:-అంతయు ననుంజనముగనే యున్నది. గాని శత్రుశేష మింకను అట్లే నిలిపియుంచుట సరికాదు. వారివృ డగతికలై కాశలబడి గాని సెందుచున్నారు. వారిని సమూల ముగా ఛేదించుటకు ఇదియే తగిన తరుణము.

అనువింద:-గుప్త మార్గమున వారిఁ గడలేర్చు టుచితము.

కర్ణ:-శౌంధ్యవతుఁ డెప్పటికిని ఇట్టి కార్యమునకుఁ గడఁగడు. శత్రువుల నెదిర్చి గెలుచుటయు పౌరుషముగను.

శకుని:- విషమునకు విషమే యశావథముగుననుట యెఱుంగ వా? వంచకులయెడ వంచనయే వ్రయోగింపఁదగినది.

వికర్ణ:-మీసలె వారు వంచకులు గాదు.

శకుని:- ఓరీ ! పసివాడవు నీకేమి చెలియును ? రాజునెడల సలివినయును చూపుదు, బ్రజలయెడ సశ్యం తాదరము చూపుచు వారుండినది రాజ్య మార్పిమి పఁ దలఁచియే యగును. అది వంచనకాదా ? శత్రువులు మరణించిరిని తఱచి మనము సిగ్గుగులై యుండవలయునని యెంచి లాక్షాగృహము వాని దహించి యురిగినది కపట కృత్యము గాదే ? బ్రాహ్మణవేషమున వచ్చి బ్రాహ్మణుని బుగ్గహించినది మాయాకార్యమే కదా ? నాఁడు జరాసంధు నొద్దకు బ్రాహ్మణవేషమున నరిగి యుద్ధభిక్ష మడిగినది సత్య ప్రవర్తనము కాఁబోలు ? ఇట్టి వారిని మనము హింసించిన దోషమేమి ?

సుయోధని:- ఎల్లప్పుడును హింసావరత్విము కాని మీ కన్యదంత గాన్పింపను. మీ రాచరించిన ప్రయత్న మెద్ది కొనసాగెను ? నాఁడు వలదనిన వినక భీముని సహరింప యత్నించితిరి. యేమాత్రము ఫలించెను ? లాక్షాగృహ డహనమునకు నన్ను బురిగొల్పితిరి ? దానివలని యుపయోగము నే నపనిండల పాలగుటయే కదా ? జూదమాడి

వారిని వెడల నడచితిరి ? దానివలనఁ బ్రయోజనమేమి
గల్గెను ? వానించుకైన అరణ్యవాసశ్లేశమునకుఁ జలింపరైగా!

శకుని:- సుయోధనా ! నామాటనిని జూడమానుటచే
గదా యిప్పుడు నిస్సహాయముగ రాజ్యమేలుచున్నావు ? వారి
యొక నీకంతటి యశుగ్రహమాండిన వారినిఁ బిలిపించి మఱి
వారికి రాజ్యమిచ్చు. కాదని యడ్డుపడువా రెవరు ?

సుయోధన:- గతమును గుఱించికదా వచించితిని ?

వికర్ణ:- మనమిప్పుడు రాజ్యము నిచ్చెద మనినను
వారు ప్రతిజ్ఞాభంగము గావించు.

సుయోధన:- మన మాచరించినది యశ్రమకార్య
మనియు, దాని లాభము లేకపోయెననియుఁ గదా వచించితిని ?

కర్ణ:- సీ తండ్రికిఁ బాండవులయొక్క బ్రహ్మసాతము
మొదలగుదా పనికితిని ? నీకీ ధర్మాభానచింత తఱచుగఁ
గలుగుట కేమి కారణము ? రాజులకు శాస్త్రవహనన
మధర్మము కాదు. నాఁడు నేకజెప్పినపుడే యుద్ధమున
కష్టమింది యుండినచో ఈవఱకే వారుండినచోటఁ బూరి
మొలిచి యుండును గదా ?

సుయోధన:- మన కవమానము గలిగించిన వారికిఁ
బ్రతిగా మనము గర్వభంగము గావింప వలయుననుట
యొక్కటియే యాడినుండి నాయుద్దేశము. ఒకరిని హింసించుట
నా యభిప్రాయముగాదు. శత్రువు చచ్చిన వానియొక్క దిరుగఁ
బగ సాధింపఁ గలమా ? జీవముతో నుంచి వానిని దఱచుగ
దుఃఖాశ్రాంతుని గావించుట కదా సంతోషదాయకము?

కర్ణ:- నీకట్టి యుద్దేశముండిన నా మాట చొప్పున నాచరింపుము. పాండవు లిప్పుడు ద్వైతచన సరోవరము చెంత నున్నారని కదా మనచారులు వచించి యుండిరి? గంభీర స్వభావులగుటచే దమదుఃఖము బ్రేజావకున్నను మానస మునఁ జెంత యుండదని తలచితివీ? నీ విపుడు సామాజ్య వైభవముతోడ వారున్నయెడ కరుగవలయును. గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు దగిలిన లాగున ఇదివఱకే దుఃఖకులగువారు నీ వైభవము చూచి మఱింత దుఃఖింపఁగలరు.

సుయోధన:- నేఁ దలచినదియు నదియే యగును. మిత్రజనులకు నంతోష మొదివించులాగున, శత్రుజనులకు దుఃఖము కలిగించుట కదా సంక్షద గలిగియుండుట వలని ప్రయోజనము? మనమచ్చటి కరుగుటకు మా తండ్రి సెల వీయఁ డేమోయని తలఁచెదను.

కర్ణ:- ధైర్యసాహస సంపన్నునకుఁ గాని సంపద నిలువఁ జాలదు. మహారాజవగు నీ వా ముదుసలి యానతి కేల ఎదురు చూడవలయును ?

సుయోధన:- మా తండ్రి యనుమతి లేనిది నే నే కార్యము నాచరింప సాహసింపను.

కర్ణ:- నీవు నిక్కముగ నీ జనకు నానతి దాటు వాడవైనచో ఆతఁడాజ్ఞ యిచ్చుట కేదే నొక యుపాయ మాచరింపవలయును ?

వికర్ణ:- ఇంతదాకా బాండవులు వంచకులని యీ శకుని నుడివెనుగదా? మాత్రం నమ్మకమును వదిలి వేడేనాక కుయుక్తి గావించుట మాత్రము వంచనగాదే?

శకుని:- ఇది వంచన యెట్లుగు? రాజులొనర్చు తంత్రములలో నిది యొకటి. సుయోధనా! వేటకు వెడలు నెవ మొన తండ్రిగారి యానతి గొనుము.

కర్ణ:- పాండవులు ద్వైతవనమున నున్నారనుట యాతఁ డెఱుఁగును. కాబట్టి వేట కేగవలయు నన్నను ఆతఁడా వైపునకు బోవలదనియే చెప్పఁగలడు. ద్వైతవన ప్రాంతమున మనకు గోవులు విశేషించి యున్నవి. వానిజూడఁ బోవలయు ననిన ఆజ్ఞ యీగలడు.

శకుని:- గోవులజూడ నిప్పుడే మనసరమని చెప్పి నున మాటను త్రోసి వుచ్చవచ్చును.

కర్ణ:- ఇంతచో! సమంగనానుధేయుఁడగు గోపాలుఁ డొక్కఁడు గలడు. వాడు మనమెట్లు చెప్పిన నాలాగునఁ బలుకఁగలడు. “ద్వైతవనమునందలి పశువులు దుష్టమృగ బాధితములై నశించుచున్నవి. కాబట్టి క్రూరమృగ నాశన మునకుఁగా మీకుమారు సుయోధను సంప్రదలయు” నని వాని ముఖమునఁ జెప్పించెను. అప్పు డాతఁడు తప్పక సిన్ను బొమ్మని యాజ్ఞ నేఱుఁగలడు?

సుయోధను:- నీ యాహా కడు మెచ్చఁదగినది. రేపు ఉదయముననే ఆ ప్రయత్నము చేసెదము.

అని యటనుండికదలి యందఱును వారివారియిందఁ జేగిరి.

ఘోష యాత్ర

ధృతరాష్ట్ర) ననుమతిని సుయోధనుఁడు ఘోషయాత్ర వెడల నెంచెను. బ్రాహ్మణులకు యాత్రాదానము సేసెను. పురోహితులు పుణ్యాహ బలముల నాతనికిఁ బ్రోక్షించి మంగళాశీర్వాదములు గావించిరి. పుణ్యాంగనలు సేనలు చల్లిరి.

అంత జ్యోతిషికోద్దిష్టమగు శుభ ముహూర్తమున సుయోధనుఁడు వెడలెను. ముందఁ దూర్యధ్వజములు నల్పుచుఁ గొందఁ జరుగుచుండిరి. వారి వెనుకఁ జతురంగ బలములు గదలుచుండినవి. వానిపినుంద జయజయధ్వజములు సేయుచు, బిరుదావళిఁ బాడుచు వందిమాగధ జనులు నడుచుచుండిరి. పిమ్మట సుయోధనుఁడు రథారూఢుడై చుచు చుండెను. వాని వెనుక నతని సోదరులును, గర్జాది మిత్రులును నరుగుచుండిరి. ఆవల నందఃపుర నారీవర్గము శిబిరముల దెక్కి పరిచారికాజనము చుట్టుముట్టి వచ్చుచుండ నేగుచుండెను. వారి కావల మఱలఁ జతురంగ బలము వచ్చుచుండెను.

ఇట్లఖండవైభవముతోడ సుయోధనుఁడు పురమునుండి బయలు వెడలెను. మార్గమున ననేకారణ్యములఁ దాఁచెను. పెక్కునదుల నుత్తరించెను. ఘోషములుండు స్థలమునకుఁ జేరెను. రాజరాజరాకకు విక్కిలి యలరిన గోవకులెల్ల రచ్చటికి వచ్చి యాతనిఁగాంచి;

“స్వామీ! మహారాజ సందర్శన మభ్యుపయోగము గదా! మాకు సుదినము! దేవరవారి రాకవలన మేమకాక

మావశువులు నెంతయు సంతసమందుచున్నవి. అదె యానెల్ల కోడె బనవడను పేరబడినది. మిమానందస్థించి యుత్సాహమున నట్టెత్తి అంకవేసు గమకించు చున్నది చూడుడు. అల్లదె కట్టెమాడ కృష్ణాంగ మనునది. తన నేత్ర పుటముల మీ ముఖ సాందర్యామృతము గ్రోలుచున్నది వీక్షించితిరే? ఈ కపిలవన్నె యాపు నందినీ నామకము. మిముం జూడఁ గలుగుటచే ద్విగుణితోత్సాహముతో నిశ్చలమై నిలిచి యున్నది.

సుయోధనః— గోపకులారా! మీ రాజభక్తి మిక్కిలి మెచ్చఁదగినది. మీకును మీ పశుగణమునకును గుళలమా?

గోపాలః— దేవరవారు రాజ్యమేలుచుండ నేరికెఁగాని కుళలమున కేమి కొదువ! మీ యనుగ్రహమున జలనమృద్ధియు, నృణనమృద్ధియుఁ గలిగియుండెను. ఇంతకంటె మాకేమి కావలయును? పశువులు గడుపారమేసి మంచినీరు ద్రావి నెమరు వేయఁచుండఁజూచుచుండు మా యదృష్టము మీకటాక్షమునఁ గలిగినదే!

సుయోధనః—మేము ఇచ్చటి పాలము గలయఁజూడ నెంచుచున్నాము.

గోపాలః—దేవరచిత్తము.

అని యాతనిం దోడ్కొని చనుచు;

గోపాలః—సార్వభౌమా ! ఈయెదుటఁ గనుపడు నాగుడిసె మామందరునిది. వాడె గూడెమునకెల్ల మేటియగు వాడఁ. ఆతఁ డొకనాఁడు ఇచ్చటికి దావుననుండు ఘోరా

రణ్యమున వేటాడుటకై యరిగెను. ఒక్కపులి వచ్చి వానిపైఁ బడ నుంకించెను. వాడు దాని మూఁడు బొటముల సంహరించెను.

సుయోధనః:-అశూరఁ డిప్పుడెచ్చట నున్నాఁడు?

గోపాలః:-వాడివుడు గిరివ్రజమున కరిగి యున్నాఁడు. ఆ తాటిచూకుల గుడిసె మాసగునిది. అతఁడెట్టి దుష్టపశువు నైనను ఒక్కనియైననులోఁ దనవనము గావించునఁ గలఁడు. తూర్పువైపునఁ గాన్పించు నావెదురుపాక మానందునిది. వాడు మావ్రజములోని పశువైద్యుఁడు.

సుయోధనః:-మీకిట జేసిన మెట్లు జరుగుచున్నది?

గోపాలః:-అల్లడె యుత్తపు వైపునఁ గలిపించు పొలమున నీవార ధాన్యము పండిచున్నది. అదియే మాజేసిన మన కాధారము.

సుయోధనః:-ఆపొలములోని ధాన్యమును మీరు గ్రహించుకొని పోవుటకుగా మాకంతపన్ను చెల్లించుచున్నారు.

గోపాలః:-పంటలోని వస్త్రాంశమును మీరఁ జెల్లించుచున్నాము.

సుయోధనః:-మే మీ వనమున వేటాడ నెంచుచున్నాము.

గోపాలః:-ఇందుఁగల క్రూరమృగములేరిని హింసించుటలేదు. హింసాకరమగు మృగములను గదా రాజులు వేటనెపమున సంహరించుచున్నారు.

సుయోధనః—క్రూరజంతువు లిప్పుడు హింసింపలేదు గదా యని వానిని సాధువులని యించబోతుండు. జాతికి నపాజ మగు వాని హింసాగణము మానజాలదు. ఇప్పుడు వాని కచ్చట నేడే నెఱచిక్కుటచే నూరకున్నవి. గేసే మఱల హింసకుఁ గడఁగవచ్చును. కాబట్టిరేపు మా యనుచరుల మూలమున ఈ యడవియందుఁగల దుష్టమృగములు నశింపఁ గలవు.

అనియాడి వారలతోడ నటనుండి కదలెను.

వేట

ద్వైతవన ప్రాంతమునఁ బెక్కు క్రూరమృగములుండెడివి. అచ్చట మహర్షులనేకులుండటచే ఎట్టిరాజులును వేటాడ వచ్చుటలేదు. తివశ్శీలరగు నాథారుణీ సురుల నహ వాసము మూలమున అచ్చటి మృగములు పరస్పరము మైత్రి గలిగి వర్తించుచుండెడివి. ఒక్కడఁ బశువులు వులులతోడను, సింగపుఁగొడమ లేనఁగుల తోడను జెఱలాట నలుపుచుండెను. మఱియొక ప్రదేశమునఁ బిల్లులు నెలకలును కేరి నీవార ధాన్యమునేరి తినుచుండెను. కాకములు ఘూకముల కెఱ నందించు చుండెను.

అట్టి యడవిని ఒక్కనాటి యాదయమున నొక రాజు వేటాడవచ్చి యుండెను. రాజును రాజు బంధువులును

వసించుటకుఁ దగుటెంకి యమర్చ బడెను. రాజభటులు గొండలు వేటకువలయు సాధనములఁదీసికొని వచ్చుచుండిరి.

ఇట్లు పరిజనులెల్లరు నా | వదేశమునకు వచ్చి నంతనే వేట యారంభ మయ్యెను. రాజభటు లనేకులు దుష్టమృగముల సంహరించు చుండిరి. వేటగాండతోడ వచ్చిన వేటకుక్కలు పొదలలోఁ జొచ్చి పెక్కుజంతువులఁ జంపుచుండెను.

రాజు నవక్ర పరాక్రమమున ఆయడవిని గలజంతు జాలములనెల్ల గలఁచెను. చెంతవచ్చినవాని ఖడ్గవహారమున సంహరించెను. పాతిసోవువాని బాణములువైచి చంపెను. వీరి వేటకీరమున ఆయరణ్యమునఁ గల మృగముల న ఖ్య స్వల్ప కాలములోననే తగ్గఁ జొచ్చెను.

అంతఁ గొంతివడికి మృగయా పరిశ్రాంతుఁడగు రాజు ద్వైతవన సరోవరతీరమున కిరిగి అచ్చటఁగల యొకగున్న మావినీడ నానీనుఁడయ్యెను. ఇంతలోనఁ గొండలు గోపకులరుదెంచి అమృతముతో సమానమగు నావుపాలు దెచ్చి యిచ్చి త్రాగుమనిరి. వారి వేడికోలు చొప్పున నరపాలుఁడా క్షీరములఁ గ్రోలి తనివినెందెను. ఇంతలోనఁ జెరియుండిన యాతనిభటు లచ్చటికివచ్చి చేరిరి. రాజు దశ పరివారమును గాంచి;

“మీ యానాటి వేట కడుమెచ్చుదగినది. మీరెల్లరు మీ కష్టమునకుఁ దగినలాగున బహుమతుల నందవలసి యున్నారు. శిబిరము చేరినవెంటనే యా కార్యము జరుగఁగలదు. ”

“దేవా! నేవకులముగు మేము చేసిన యీకార్యము మాధర్మము గాని కేటరాదు. మీమెచ్చుకోలుకుఁ దగినంత పని యేదియు మేమూచరింపలేదు. ఇట్టి స్వల్ప కార్యమునకా మీరు బహుమతు లొసంగనున్నారా? మీయభిమానముండిన మా కదియే పదివేలు?”

“భృత్యధర్మమును బొటించి మీరిట్లాడుట మీకు సహజమైనను నాయుత్సాహమునకఁ దగులాగున నే బహుళ రిండుటయే యుక్తము. నా యిప్పటి యుత్సాహము చొప్పున నైన మిమ్మిప్పుడే గౌరవింపవలసి యుండును. మా వారెల్లరు చూచుచుండ మిమ్మాదరింప నలయునను పట్టునల యొకటి దాని కడ్డువడుచున్నది. వారింకను రాకుండుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది.”

“వేటాడ నరిగినవాని రాక యేల తడయుదురు? తామీ జలాశయమునొద్ద నుండుట వారికెట్లు తెలియఁగలదు? తా మచ్చటఁ గన్పింపమిఁ దిన్నఁగా శిబిరమునొద్దకు వారేగి యుందురు?”

“బేనాను. మీ యూహ సరియగునదే. ముగ్ధులకుఁ గలఁ దడయ రాదు. శిబిరమునొద్దకుఁ జొచ్చుదము. రేవుదయ మున నీ జలాశయము నొద్ద నా కొక క్రీడాస్మహమును నిర్మింపుము. ఇది వాసయోగ్య మగునది. మన రాచనగరును ఇంతటి సౌఖ్యము నీఁజాలదు.”

అని యారాజు నిజపరివారము తోడను గోపకుల తోడను బటకుటీరములందు వైపున కరిగెను.

మానభంగము

“ఓ రాజభటులారా! ఈ కొలను చిత్రసేనుడను గంధర్వ రాజునకుఁ గ్రీడార్థముగాఁ గల్పింపఁబడినది. కాబట్టి మీ రీప్రదేశమునుండి తొలఁగిపొందు. లేకున్నఁ గవ్వముల పాలగుదురు.”

“ఓ వికృతాకారలారా! రారాజగు సుయోధన మహా రాజే ప్రదేశమున కెల్ల నధికారి యనఁట దెలియదా? మే మాతని భటులము. మీ నుడివిన చిత్రసేనుఁ డెవ్వఁడు నదియు మాకుఁ దెలియను. అట్టి యప్రవీర్ధుని కొఱకా ఈ కొలను నిర్మింపఁ బడెను? చాలు చాలు మీ పలుకు లిఁక నూరకుండుఁడు. నలుపురువిన్న నవ్విపోవుదురను లజ్జ యించుక యును లేక, రాజు వినిన దండించు ననుభీతి సుంతైన లేక, ఏల యీ లాగునఁ బ్రేరేడిరు? మాటు మాటాడక మీ రిచ్చటినుండి చప్పున వెడలిపొందు.”

“ఎమెరల కొలఁదియు, దనకొలఁదియుఁ దెలియక త్రుల్లిపడుచుండు మీ రాజును వెంటనే యిటనుండి పాటి పొమ్మని చెప్పుడు. లేకున్నఁ దగిన కాస్తీ జరుగఁగలదు.”

ఈ మాట లాలకించిన సుయోధనుని భటు లిండుక చకిరహృదయులై ఇట్లాలోచింపఁ దొడఁగిరి.

“రారాజగు మనరాజును దిరస్కరించి యాడుచుండు వీరెంతటి బలవంతు లగుదురో? భటులేయింతటి ధైర్యవంతు లగునపుడు యజమానఁ డెంతటి బలవంతుఁడుగా నుండ నోవును? ఇట్టివారితోఁ గలహము పెంచికొలు నరికాదు.

మనరాజు ఈ ప్రయత్నము మానుకొనుట నరియగును. అతనిని ఇట్టి కార్యము నకుఁ గడఁగ వలదు; అటు మన మెవ్వరము? భృశ్యుఁడా స్వయి నాక్షేపించుట? అట్లని యూరకుండినఁ బ్రభువునకు నంకటము గల్గిన తరుణమున తత్త్వ మెఱుక వలచుకుండు సేవకుఁ డవరాధి యగునుగదా? కాఁబట్టి మన మిచ్చట జరిగిన వానిని బూనఁగ్రుచ్చినలాగున వివరింతము. అవల నాతని చిత్తము. పడ్లతోడఁ దట్టయు నెండులాగున రాజున కెద్దే సిక్కిట్టు గలిగిన అతనితోఁబాటు మనమును అనభవింప వలసినదియే న్యాయము.”

అని తలపోసి సుయోధనుని పాలికరిగిరి. గంధర్వులకును దనుకును జరిగిన సంభాషణమును సాంతముగ విన్నవించిరి. సుయోధనుఁడు వీరి మాటలు విని రోషావేశ పరవసఁడై;

సుయోధనుఁ:- కర్ణా! వింటివే వీరిమాటలు! గంధర్వులఁట. వారి యానతి చొప్పున మన మీ యరణ్యమును వీడి యేఁగవలయునఁట. లేకున్నఁ దగిన శాస్తి సేయువాఁట. ఇదేటి మాట? అజేయులని వాసిగాంచివ మనమేడ? దేవనాసులకు నాట్యము గలపు వారేడ? ఇంచుకే సంతర మెఱుగక ఇట్లు చెప్పింపుట వారి వినాశమునకే కారణమగును. అహ! నక్క సింహము ను మార్కొనఁ దలంచినలాగున నున్నది. ఇట్టి నీచుల నిక నూరక విడువరాదు. దుశ్శాసనా! వెంటనే సేనల నాయత్తపఱచునది. కర్ణా! నీవును సన్నద్ధుఁడ వగుము. మామా! మీరును మాతోడ వచ్చెదరుగదా?

దుశ్శాసన:- కుక్కనుగొట్ట బచ్చనతోల గావలయునా? ఆ నీచుల సంహరించుట కింత సన్నాహమేల? ఇదె నాకాన తిచ్చిన తెప్పపాటు కాలములోన వారి నెల్లగ నిహతము గావించెదను.

వికర్ణ:- అన్నా! శౌండల పాటప్పటికిని బనికిరాదు. అర్జునుఁ డింద్రపుత్రుఁడు గదా? ఇంద్రుఁడు మన యుద్ధేశ మెఱిగి మనల భంగపఱుట వీఁని బంపి యుండునేమో? ఇంద్ర పాలికున కెంతటి బలముండునో యూహింపుము.

అనువిందుడు:- నాకుఁ బాడ నిది ఇంద్రకార్య మని తోచుటలేదు. అర్జునుఁ డింతకుమున్ను స్వర్గమునకు వెళ్ళి యుండెనట కాదా? అప్పటికితో న్నేహమలవడి యుండవచ్చును. మన మిచ్చటికి వచ్చుట దెలిసి మిత్రపీఠిచే మనతోఁ గలియఁబడనంది ఈతఁడు దన భటులతోడవచ్చి యుండునని తోచెడిని.

వికర్ణ:- ఎట్లును నీతఁ డజేయుడని నాకుఁ దోచు చున్నది. ఇంద్ర ప్రేమితుడైన నాతని సహాయముండునుగదా? మిత్రపీఠిచే వచ్చినఁ గిరీటి ఈతనికిఁ దోడ్పడఁ గలఁడు. అతఁడు పరమశివునిఁగూడ రణమున నొప్పించిన మేటి. పాశుపతాస్త్రము వడసిన ధన్యుఁడు. కాబట్టి మన మీ తరుణమున యుద్ధముసేయఁ బూనుట కంటె నూరకుండుట మేలగును.

కర్ణ:- అర్జునుఁ డంత మొనగాఁడని యెంచి భయ పడెదవా? అది వట్టికల్ల. పరమశివుఁ డాశ్రితపక్షపాతమున

వాని కౌర్యము మెచ్చుకొనెను. అతఁడు నిక్కమగు శూరఁడు గాఁడనుట నే నెఱుఁగుదును.

సుయోధనః—ఎది యెల్ల నుండనిమ్ము. యుద్ధమూత్రై పెడలఁదలఁచిన వారము పెనుదీయుట శూర ధర్మము కాదు.

అన నంతఁ గల్గెదాదులు దమసేనల సంసిద్ధము గావించు కొనిరి. సుయోధను నానతిచొప్పున బయలుపెడలిరి. ముందుఁ జతురంగబల మరిగెను. వారి పిరుందన కల్దామలు రథా రూఢులై పెడలిరి. సుయోధనుఁడు మాత్రము శిబిరముననే యుండెను. ఇట్లు కౌరవసేన వచ్చుచుండఁ దానిఁ గాంచిన గంధర్వ భటులు,

“కెఱ్ఱులగు నోరాజ భటులారా ! మిడుతలు ఫల భ్రాంతిచే నగ్నిలోఁ బడులాగున మీరేల ఇచ్చటి కరుదెంచె దరు? ఇట్టి పలవని విద్వేషము మీకు జ్ఞేయూపహము కాదు.”

“యుద్ధమాడవచ్చిన వారితోడ నాయీ వినయోక్తులు వల్కుట? రణము సేయఁజాలకుంటిరేని మారాజును శరణు పొందుడు. అతఁడు దప్పకమిమ్ము రక్షింపఁ గలఁడు.”

“మీపైఁ గనికరమాని మేపట్లాడితిమిగాని మా యశక్తతచేతఁ బలుకుచున్నామని యెంచకుడు. మీకుఁ చేటు కాలము దాపించి యుండుటచే ఇట్టి బుద్ధి యుదయించెను. “వినాశకాలే వివర్తిబుద్ధిః” అనుటనిశ్చయము కదా? కానిఁడు ఇంక మాబలము చవిచూడుడు.”

రాజభటుల క్రిమాటలు వినినతోడనే అగ్రహము పెచ్చు పెరుగఁగా హుంకరించుచు గంధర్వ భటులపై బాణములు

వైచిరి. వారు వీరిశరములు దమపైఁ బడకుండఁ దమ చేతి యుమ్మలచేఁ ఛేదించి కౌరవసేనపై శరవర్షము కుఱిపించిరి. గంధర్వల బాణములచేఁ సుయోధనుని సైన్యము మిగుల నొచ్చి యిక్కిలి యలిగి వాడి యలుగులచే గంధర్వ సేనను నొప్పించెను సైనికులతోఁబాటు సేనానాయకులును విజృంభించిరి. క్రమక్రమముగ గంధర్వల బలము దఱుగఁ జొచ్చెను. అంతఁ గలఁతచెంది గంధర్వ సైనికులు చిత్రసేనునొద్ద కరిగి మొఱలిడిరి. అతఁడ్రాగహోద్రగుండై తనసేనల మగుడ యుద్ధ సన్నద్ధులు గావించి తగిన సేనాపతుల నేర్పఱచి రణరంగ మునకుఁ బంపెను. వచ్చినవా రెదురులపై బాణవర్షము గురి పించిరి. కౌరవులను వెనుదీయక బాణములఁ బ్రయోగించు చుండిరి.

ఇట్లగువాగుల వారును బరస్పరము సమానముగా యుద్ధము సేయుచుండిరి. గంధర్వసైన్య మప్పటప్పటి కిభివృద్ధ మగుచుండెను. అట్లదివృద్ధిమగు కొలఁదిఁ గౌరవసేన దఱుగఁ జొచ్చెను. కర్ణుడుదక్కఁ దక్కిన సేనాపతులు సుయోధనుని యొద్ద కరిగిరి. రాధేయఁడు మాత్రము సుస్థిర హృదయుండై నిలిచి యర్ధచంద్రాది బాణములఁ బ్రయోగించి వారిదేహ ములు ఖండించుచు నిమిష మాత్రమునఁ బెక్కుర సైనికుల నిహతులఁ గావించుచుండెను.

ఇతఁడు సంహరించు కొలఁదియు గంధర్వులు శత సహస్ర సంఖ్యలుగా నిభివృద్ధు లగుచుండిరి.

అచ్చట సుయోధనుడు దన సైన్యములును సేనా నాయకులును బర్వత్తివచ్చుటఁ జూచి క్రోధావిప్లవమున తిరిగి సేనల సన్నద్ధములు గావించుకొని సోదర సహితుడై యొంటరిగానుండు శర్లునకు సాయపడినెంచి యుద్ధభూమికి వచ్చెను. అతని యుత్సాహ వచనములచే ద్విగుణితో త్సాహము లగు సేనలు శాత్రుల మఱల డీకొనెను. శత్రు భీరుడై గౌరవనాథుఁ డరుదెంచి యుద్ధమునేయు చుండుట దెలిసి చిత్రిసేనుడు రణరంగమునకు వచ్చెను. మాయా యుద్ధ ప్రవీణుడగు నాతఁడు దశమాయా బలమున నూర్యుని మఱుగుపఱచి ఓక్కులెల్ల డట్టమగు చీకట్లు గ్రమ్మలాగున నొనర్చెను. ఆయంధకారమునఁ గౌరవసేన కేమియుగోచరింప కుండెను.

అతరుణమున గంధర్వసైనికులు గౌరవ సైనికలహతము గావించుచుండిరి. శత్రుహతి కాఁగి లేక సుయోధనుని సేనలు శిల్పించడరై పాఱజొచ్చెను. శర్లుఁడు విరథుఁడగుటచే విఠ్ఠుని రథమెక్కి యుద్ధభూమినుండి తొలగి చనియెను. సుయో ధనుడు మూలము ధైర్యము వీరిక పరిబలముల సాధ్య మయినంతవఱకుఁ జంపుచు డెను. చిత్రిసేనుడు వాని నమీ పించి యతని రథమును బ్రద్రలుగావించెను. విరథుఁడయ్యును సుయోధనుడు గాంధీసీకములయిన సైన్యములను మఱల నుత్సాహపఱచుట కిద్యుక్తుఁ డయ్యెను. అతఁడట్లన్య పరత నుండుటగావించి యాతఁడెట్టి నేలపైఁ బడవైచి పెడచేతులు గట్టి సింహనాదము గావించెను. చిత్రిసేన సహచరులు

సుయోధన పనికాజనమును, దుశ్శాసన నాదులను బట్టి బంధించి చిత్రసేనుని నిర్బంధించిరి. హరిశ్చేషులు చెవిరి యాశ్రయించుచు బయటికిరి. గంధర్వరాజు నిజ భటులఁగాంచి;

“ ఈసీచుడు రాజవదలి కనర్హుఁడు. వీఁడు మహారాజు కదా యని భావించి మన్నన సేయవలయు. సానుజుని వీని శ్రమలబద్ధుఁ గావించి నావెంటఁ గొనిరండు. వీని స్త్రీసన మును మూత్రమూరిక కొనిరండు. వారి నే మూత్రమును బాధింపకుండు.”

అని తన భటుల కానతిచ్చి యతఁ డటచుండి కదిలి చనెను. భటులు చిత్రసేను నానతిచొప్పునఁ గౌరవులకు సంకెళులు దవిలించి తనువెంటఁ గొనిపోవుచుండిరి. అరికపుర నారీంద్రులు వారి యజ్ఞకు లోబడి యూరక వారివెంట జనుచుండెను.

ఆపన్న సంరక్షణము

దైవతనమున ధర్మరాజౌక యజ్ఞము గావించుచుండెను. నానా ప్రదేశములనుండి ఆ యోగము గాంచ మహర్షు లనేకలు వచ్చియుండిరి. వేదఘోష మెల్లెడల ధ్వనించుచుండెను. సూర్యవత్తమగు పాత్రము మహిమచే వారల కందఱకు యధేచ్ఛగా యజ్ఞ సేవి మృష్టాన్న మినుచుండెను. భీమాదులు వారినిఁ బెక్కువిధముల నక్కరించు

చుండిరి. ఋషులు వీరి యాదరణ కౌతయు నలరి వీరిని దీవించు చుండిరి.

ధర్మసుతుఁ డిట్లు యజ్ఞ దీక్షితుఁడై యుండ నొక్క నాంటి యువయమునఁ గొండ అచ్చటికి వచ్చిరి. వచ్చిన వాడు గౌరవ సేనలోని వారగుటచే ధర్మజునకుఁ బరిచిత పూర్వులయి యుండిరి వారి మోముల వైవర్ణ్యము చూచి ధర్మరాజు విభ్రాంతుఁడాయెను. కౌరవసైనికు లాతనిఁ గాంచి;

“మహాత్మా! శరణాగతులగు మాకథయ మొనఁగుము. అదె మీపోదరుల సుయోధనాదుల వనితా జనములతోడ గంధర్వులు బంధించి కొనిపోవుచున్నారు. వారిని గాపాడ నీవ వలెంతివి.”

భీమసేనుఁ డిదివిని యత్యంత సంతుష్టాంత రంగుఁ డయ్యెను. నవ్వుచు ధర్మజుం గాంచి;

భీమః— అన్నా ! ఎట్టి సువార్త నేను వినఁగలిగితిమి ! నానము చేయవలసిన పనిని మన కేలాటి కష్టము లేక గంధ ర్వులు సులభముగా నొనర్చిరి. మనకుఁ జాలకనయ్యెను. మన మూరికుండఁగనే జయము గల్గుట గడు మోదాపహమము. సుయోధనుఁడు పుట్టుకల్గిరి. పాపములకుఁ బుట్టినిల్లు. లోకు లచేఁ దిట్టలు పడుచుండువాఁడు. అట్టివానిని ఇట్టి కష్టముల పాలు గావించిన విధాత యుచితరుఁడు. వాడు రాజ్య మదాఁడుడై, అడవినిబడి పలుకష్టము లనుభవించుచుండు మౌగలఁ బరిహసింపునెంచి ఇచ్చటి కిరుదెంచెను. కాబట్టి

దానికిఁ దగు ఫల మనుభవించెను. ఇట్లక వానియొడ దయ తలచకుండుట భావ్యము.

ధర్మరాజు:— సోదరా ! నీ విట్లాడుట నరికూ ! ఇది రక్షించుటకుఁ దరుణముగాని పరుషవాక్యములు పలుకుదు నుపేక్షింప నమయము గాదు. మనల శరణుసాచ్చివ కౌరవ సైనికుల కభయ మొనఁగవలదా ? వారిరాజు నాశదనుండి తొలఁగించినఁ గదా వారి కభయమిచ్చి నట్లగును ? ఏకవంశ సంజాతుల కర్థాదుల మూలమున నొక్కొక్కమాటు విరోధము గలుగుటకలదు గాని సహజస్నేహము మానునే ? జ్ఞాతి జనమునకుఁ దమలోఁ నెట్టి వాడైన నొప్పునుగాని యన్యథా పలఁగ బరిభవము గలిగినప్పుడు దామొందొరు లేక మగుటయే యుక్తము. సుయోధనుఁడు దుష్టుఁడే యగుఁగాక. ననితా జనములతోడ శత్రువులచేఁ బట్టువడినప్పు డుపేక్షించుట న్యాయవిరుద్ధము. ఆపదచెందిన వాఁడెట్టివాఁడైనను రక్షించుట యపశ్య కర్తవ్యము. భూతదయ పరుడవగు నీ కిది క్రొత్తగాదు. లెమ్ము. నీవును నీ సహోదరులును వెంటనే వెడలి శత్రువుల దాఁకి నానుజుడగు సుయోధనుని దెండు. ఆలసింపకుండు.

భీము:— అన్నా ! అనుమాన మించుకయును లేక నాఁడు నను జలయలలోఁ ద్రోచినది మఱచితివా ? విషమి శిర మగు సన్నమును బెట్టి నన్నుఁజంపఁ జూచినది ఎల్లు విస్మరించి కవి ? లాక్షాగృహమున నాఁడు మనల దగ్ధులఁ గావించఁ బూనిన దింతలోనన మఱివునకు వెచ్చెనే ? మాయజూడమున

మనల నోడించి యడ్రపులపాలు గావించిన దేల తలఁపవు? ఆడినుండి యా నీచుఁడు మనల నే దనము గవ్వపెట్ట కుండెను? అట్టి ద్రోహియెడనా కరుణచూపుట! ఇది తగదు. గతదు.

ధర్మరాజు:- వాఁడెట్టి ద్రోహియైనను ఆవద చెంది యుండ నవి విస్మరింపవలయును. వానికి మన పరాక్రమము దెలియును గాఁబట్టి మనకువచ్చి వానింబోఁచెదమని గంపెఁ దానతో నెదురు చూచుచుండును. యజ్ఞసీక్ష్మితుండ గాకున్న మిమ్మింత సిద్ధాధిపక యేన యురిగియుందును. కాఁబట్టి మీ రేఁగి గంధర్వుల సాంత్వి వచనపూర్వకముగా ననునయించి వానిని విడిపించునది. సామవాక్యములు వనికరాని యెకలఁ బరాక్రమము చూపియైనఁ గార్యము కొనసాగించుకొని రా వలయునది.

భీమ:- అట్లే దేవరవారి యానతిచొప్పున జరిపెదము అని యాడెను. అంతఁ బాండవులు నల్వరును యుద్ధ నన్నద్ధులై తమ యుగ్రజన్ముని వీడ్కొని కడిలి చనిరి. గంధ ర్వులు వెడలిన దిక్కు సుయోధనుని పరిజనులవలన నెఱిగి యుతి త్వరితగతి న్నావైపున కరిగిరి. కౌరవ సైన్యమును వారి తోడఁ బోవుచుండెను. గంధమాదనమునొద్ద వారిని గలిసి కొనిరి. గంధర్వులు జయముపొందిన వారగుటచే ద్విగుణితో త్సాహులై కాత్రపుల నెదుర్కొనిరి; అన్నమాటఁ దలఁచిన యర్జునుఁడు వారి నెదురింపక;

“గంధర్వులార! మీకును మాకును యుద్ధమేల? కౌరవరాజును వనులుఁడు. రాజశ్రేష్ఠుఁడగు ధర్మరాజు నానతి యిది. మీరు దీనిని దిరస్కరించుట పాడిగాదు.”

“వీరవరేణ్య! ధర్మరాజు మాకుఁ బ్రభువుకాఁడు. మేమేల యాతని యాజ్ఞ పాటించవలయును? మా ప్రభువగు దేవేంద్రు నానతిచే ఈ కార్యము మాచే గావింపఁబడియె స. అతఁడు డక్క మమ్మెవ్వఁడును కానింపలేడు.

“మాయన్న పలుకుట పాటించి మీతో మన్న సామవాక్యము లాడితిని. ఇక నాల్గవ యుపాయమే యాచ రింపఁ దగినది. ఇదె నా శరములు మీరు దారికిఁ దేగలవు. నా గాఁడీనము సుయోధనుని విడిపించుననుట మీ రింకను దెలియకున్నారు.”

అని యాగంధర్వులపై బాణజాలములు ప్రయోగించి వారిని నొప్పించెను. వారును వెనుదీయక పోరాడ దొడఁగిరి. పార్థుఁడు వారి శరముల ఖండించుచుఁ, జావములఁ దెగవఱు కుచు, బాహువుల ఛేదించుచుఁ, దలలఁ దునుముచు; ఆరణ రంగమెల్ల రక్తచుఱుము గావించెను. హతశ్రేష్ఠులు వీరితో జగడమాడలేక సుయోధనాదుల వెంటఁగిడుకొని యాకాశ మార్గమునఁ బాఱు నుక్రిమించిరి. ఇది తెలిసిన నవ్యసాచి యాకాశముచుట్టును బాణములతోఁ గప్పెను. ఆ శరములఁ ద్రెంచుకొని వెడలలేక తన్మధ్యమున వలఁదగులుకొనిన మృగ మాలవలె జిక్కుకొనిరి.

అంత వారు నేయునదిలేక యుద్ధమునైనఁ బెక్కుబాణముల నేసిరి. అతఁడు వానినెల్ల ఖండఖండముఁల గావించుచుఁ దన శరములచే వారి యొడలెల్ల రక్తముచుముగా నొనర్చెను. ఆగ్నేయాస్త్రమున వారిని దహింప మొదలిడెను.

హరిశేషులగు గంధర్వభటులు అర్జునిపైనుని శిలలు విసిరివైచిరి. పార్థుఁడు వానిని నగ్గుచేసెను. మాయాయుద్ధతోవిదుఁడగు చిత్రసేనుఁడు మఱుగుననుండియే కిరీటిపై బాణవర్షము గురిపించెను. గాండీనియుశబ్దవేదులగు బాణముల మూఁమునఁ జిత్రసేనుని గాత్రము గాయపఱచెను. అర్జునుని బాణములచే నొచ్చి యాతని మార్కొనఁజాలని చిత్రసేనుఁ డింతదాఁక మఱుగున నుండిన వాడిప్పు డాతని యెడట వచ్చి నిలిచెను. విజయుఁ డింతవఱకుఁ బగతుఁడని తలఁచినవాఁడత్యంత మిత్రుఁడగు చిత్రసేనుఁ డగుట కాశ్చర్యము సెంది;

“అహా! మిత్రమా! నీతోడనా నేను యుద్ధమున కుపక్రమించితిని? కౌరవరాజుగు సుయోధనుని సోదరవర్గము తోడను వనితాజనముల తోడను విడిచి వుచ్చుము.”

“నచ్చెరీ! ఈదురాత్ముఁడు రాజ్యవిహీనులై కావలఁగవ్వవడుచుండు మిమ్ముపహసించ దలఁచి వచ్చెను. ఇది తెలిసి ఇంద్రుఁడు వీఁడబట్ట నన్నంపెను. కాబట్టి వీని నింద్రుని పాలికఁ గొనిపోవుచున్నాను. నీవింక దీని కడ్డుపడకుము. నిను బ్రార్థించెదను.”

“ఈ సుయోధనుఁడు మాకు సోదరుఁడు గావున వీనిని విడుచుట ముఖ్యము. ధర్మరాజునకిది యెంతయు నంతోష

కరము. అమరేంద్రు నాజ్ఞయేయైనను నీవు నా మాటలఁ బాటించి ధర్మరాజునొద్ద కీతనిఁ దోడ్కొనిరమ్ము. అతని యానతి చొప్పున జరుప వచ్చును.”

ఆవలఁ జిత్రసేనుఁడు సుయోధనాదుల మెట నిడుకొని పాండవులతోడ ధర్మరాజుచేతకు వచ్చెను. అజాతశత్రుఁ డాతనిఁ జూచి ;

“మహాత్మా ! ఈ సుయోధనుఁడు నవరివారుఁడై మీచే వధింపఁ బడకుండుటకు ఏనెంతయు సంతసించు చున్నాను. ఇతిఁడెట్టి మహావరాధి యైనను మాకుగా ఈతని విడువవలయును.”

“యధిష్ఠిగ చక్రవర్తీ ! ఎట్టివారైనను మీమాట దాట నేర్తురే ? మీయానతి చొప్పున వీని విడిచి వుచ్చితిని. ఇంకనే నెట్టి యశ్మత్యముల నేమికుండు లాగున బుద్ధి గలవి యుండు.”

అని వారిని విడిచి ధర్మరాజుని సెలవుగైకొని చిత్ర సేనుఁడు తన పరివారముతోడ నరిగెను. యధిష్ఠిగుఁడు సుయోధనునకు బుద్ధులు సెప్పి విడిచివుచ్చెను. సుయోధ నుఁడు. దన యనమిత్రులకారిత కెంతయు నొచ్చుకొనుచుఁ జనెను.

పాయోపవేశము:

దైవ్యతపనమునకుఁ గొంతదూరమునఁ గొన్ని పట కుటీరము లమరి యుండినవి. వాని నడుమన నొక శివీర ముండెను దానిలో భాగమున నానావిధచిత్ర కంబళములు పఱుపఁబడి యుండెను వానినడుమన ఆననములు బెక్కు లుండెను. అందొక్క దానినొక డాదాను విలంబి బాహుండై దీర్ఘ కాయుండై, నూఁళరీయండై, మహారాజ లక్షణఁ జ్ఞీతుండై యుండెను. అఖండ వైభవో పేతుఁడుగా నుండఁదగిన యాయవకుఁ డేలోలో యుంటరిగాఁ గూర్చుండి చింత్రాకాంతుండై మోమువాంచి యుండెను. గద్దెమైయన్న యారఁ డిట్లు తలపోయ సాగెను.

‘ఆత్మబుద్ధి సుఖమునుట నిక్కము. దాని ననుసరింపక పోవుటయే ఇట్టి చిక్కులకుఁ గలెనుయ్యోయి. గురుబుద్ధి విశేష సుఖప్రదము. అట్టిదానిని దీర్ఘమర్చించిన వాడుగర్హము లనుభవించక తీయునే? పరిబుద్ధి వినాశమునకు మూలమునుట యెఱిగియు దాచొప్పు బరిపి ఇప్పుడు చింతించిన లాభ మేమి? తన్నుఁ గట్టఁ బట్లఁగానే తెచ్చుకొన్న లాభన నాయాభంగి వల నకు నేనే కలఁకుండవలె యుండఁగా ఇతరులను నిండింపనేల?

అహ! సోదరులైన నేన? మానయైన నేమి? మిత్రుండైన నేమి? మనస్సాక్షికి విరోధముగా ఎట్టివారి మాటలున్నను వాడుతిప్పక చెడును. పెక్కుతడవలు వీరిమాటలు విని భంగ

పడియు మఱల మఱల వీరియభి ప్రాచీన వేదమునరించుట నాతెలివి లేమిని బ్రకటించు చున్నది. ఇంతటికినిమూలకారణ మారురాశయే యగుచున్నది. పుట్టు బీజైవము కలిగినవాని తోఁ దృప్తిపడు వానికుండు సౌఖ్యము ఫలించు కైవల్యము గాకా శీతీతున కుండఁజాలకు. ఆశ విడచి వాడే ఫల్యము వాడే సర్వసౌఖ్యములు ననుభవించు వాడు. లోభము మూలమునఁ గదా నాకింతటి యపమానము గలిగెను?

ఔరా! రారాజని పేరుగాంచి యొక శుచ్చునిఁజిక్కుట కంటె మానహాని యొకటి గలదే? నాకుఁ దటస్థించిన దానికి నే నంతవా వగచుటలేదు. నాకంటె యెక్కుట అవరోధజన మును గాలినడకం బిలుచుకొని వచ్చుచుండఁ బ్రతీకారము నేయఁజాలక జీవచ్ఛవమై మిన్నకుండుట నాహృదయమును గాల్చివేయు చున్నది.

అపకారి యగు భావించి యున్న నేకుక ఆనమ్మడను గదా యని కనికరించి నన్ను గాపాడిన యా మహాభాగుల సుస్వభావ మెరియును గొని చూడఁ దగినది. అత్యుమాట విని యట్టివారిని అనేక బాధలకు గుఱి చేసితిని. ఇట్టి నా బదులేల? నే నిచ్చటఁ బ్రాచీనవేదమొదలునై ప్రాచీనుల వీరు వాడను."

అని యీలాగున యుగకుండు చింతించుచుంక వాని యొద్దకుఁ గొందఱు వచ్చిరి. వారలఁగాంచి యారడత్యంత విపాదముతోడ ;

“మీ పలుకులు విని నేఁబడిన పాటులు చాలును. ఇంక నాజోలికి మీరు రావలదు. నే నీసలముననే ప్రాయోవ విప్రుడనై ప్రాణములు వీడెదను నే నీసంసారము వలన విరక్తుడనైతిని. సుయోధనుఁడు ఇంక నానమాత్రా వశిష్టుఁడగుననుట యెఱుఁగుఁడు. దుశ్శాసనా! నీవొక బట్టాభిషిక్తుఁడవు గమ్ము. ఎవ్వట్టునను బరబుద్ధి వీడి నీకుఁదోచిన లాగునఁ బ్రవర్తించుట సరియగును—కర్ణా! నీవును ఇది మొదలు సహృద్ధిగలవాడనై మనుచు. కుఱ్ఱవానిని మంచి దారికిఁ దిప్పియారయుచుండుము—వికర్ణా! నీమాట లాది నుండియు వివకుంటిని. దానిఫలమిపు డనుభవించితిని. నీపై నలిగి నన్నాడిన యాపరుషచనముల మఱచిపొమ్ము. సోదర ప్రీతిని విస్మరింపకుము.—చూచూ! ఈకుఱ్ఱు నేరిని ఎప్పుడును గవటశృర్యము లాచరింపఁబురికొల్పుక యారయుచుండుము.”

ఈ పలుకులవిని దుశ్శాసనుఁడు గడు దుఃఖితుడై ఆతని పాదమాలపైఁబడి ప్రాయోవవేశము మానుమని ప్రార్థించెను కర్ణుఁడతనిచెంతఁ జేరి మరణోద్యోగమునుండి నివర్తించఁ బలువిధముల హితబోధ యొనర్చెను. శకునియు వానిని బెక్కరీతుల బుజ్జగించుచు వాని వ్యసనము మాన్పఁ జూచెను. వీరి మాటలఁగాని, చేతలగాని నరకునేయక యా సుయోధనుఁడు వారిని గాంచి;

“మీరేల నాకొఱికి పరిపించెదను ? ఇంక నా హితముల యందభిలాభిలాషలేదు. ప్రయోవవిప్రుడనై మరణింపఁ గృతఃశ్చయుడ నయితిని. మీరింక నెంత యడ్డు

వాట్లు వేసినను అప్రయత్నము మానజాలను. మీరిచ్చట నిలువకుండు. వెంటనే వెడలుడు. ఇది నాశాసనమని భావింపుడు.”

అంత వారెవ్వరును ఆతని యానతి కెరురాడ వెలిచింతతోడ ఆశివరము వీడి వెలుపలికి వచ్చిరి. సుయోధనుఁడవ యాసనమునుండి దిగి యొకదర్భాసనము పఱచుకొని అందాసీనుఁడయ్యెను. పరబ్రహ్మను ధ్యానించుచు బాహ్యేంద్రియ జ్ఞానము వీడి సమాధినిష్ఠితుఁడయ్యెను.

అనురోప దేశము

ఇంద్రావ మానిసులగు నసురులు నాగలోకమున పసించుచుండిరి. వారు దేవేంద్రు నవమానింపఁ దఱివేచి యుండిరి. ఇంద్ర శ్రేష్ఠితుఁడగు చిత్రసేనుని మూలమున సుయోధనుఁడవమూఁతుఁడగుట తెలిసికొనిరి. ఈతని నాధానియై గావించుకొని దేవాశ్రమంభూతులగు పాండవుల సంహరించి దానిమూలమున దేవతల కవమానము గల్పింప నెంచిరి.

అంత వారు శుక్రాచార్యు ననుమతిని యధావిధిగా నగ్నిని వ్రేల్చిరి. అందుండి కృత్య మొక్కటి యుదయించెను. దానిని బంచి సుయోధనుని దహయెద్దకుఁ దెప్పించుకొనిరి.

ఇంతదనుక సమాధినివనున్న రాజరాజున కేదియుఁ దెలియఁ
కుండెను. వార లాతనిఁ జూచి ;

“సుయోధనా! లెమ్ము లెమ్ము. క్షేమకాల మానన్న
మయియుండఁ జొరువముమాని ఈలాగున సమాధినుండట
దగదు.”

అని వారాడిన పలుకులు విని అతఁడు కనులువిచ్చి
చూచెను. తానిప్పు డొక క్రొత్తలోకమునకు వచ్చి
యుండుటయుఁ, దనయెడుటఁ గ్రొత్త వారెవ్వరో,
యుండుటయుఁ గాచి విశ్రాంతిఁ డయ్యెను. అప్పు డనురులు
వానిశ్రాంతి నాఁపఁగోరి ;

“అయ్యా ! నీవు వింతపడ నక్కఱలేదు. ఇదిసాతాళ
లోకము. మేమిచ్చట వసించునట్టి యనురులము. సాహస
కార్యమునకుఁ గడఁగిన నిన్నుద్ధరించఁ దలంచి కృత్య
మూలమున ఇచ్చటికిఁ బిలిపించితిమి. నీవుశూరుఁడవు. బల
వన్మరణము శూరునకఁ దగినదికాదు. ఆశ్మఘాతి ఇహపర
లోకముల రెంటును జెనును. కాబట్టి ఈ నురుద్యుతుమాను
వీకుము. ధైర్య మవలంబించువుము. నీవు మనుష్యశ్రాతుఁడవు
గావు. నీ ప్రభావము నీ వెఱుంగవు.”

నాప్రభావ మెట్టిదియో తెలుపఁగలరా?”

పూర్వము ఇందునిచే జయింపఁబడిన మేము శివుని
గూర్చి తప మొనరించితిమి. అతఁడు మాయెడఁ బ్రసన్నుఁ
డయి మమ్ము రక్షించుటకుగా నిన్ను నృజించెను. నీవు మా
కధిపతివని యాతఁడనెను. నీకు సాయపడుట కయి మా మంత్ర

ముల భగదత్తాదులు జనించియున్నారు భీష్మాదులు దేవాంశమునఁ బుట్టిన వారయ్యును వారిభావములు రాక్షసావేశమును బొందఁగలవు. దానఁజేసి వారు నిర్దయులై, పరుషమును పలుకుచు, శోపము మిగుల, గురుశిష్య బాలవృద్ధభేదము విచారింపక యుద్ధము చేసి పాండవ పక్షమును నాశము గావించుదురు. పాండవులు దేవాంశ సంభూతులు. కాఁబట్టి మన కవశ్యము విరోధు లగుదురు. బంధున్నేహము వీడి నీతో యుద్ధమున కుపక్రమించి నశింతురు. కృష్ణనిజే జచ్చిన సరకాసురు వంశము గర్లు నావేళించియున్నది. ఆకారణమున రాధేయుఁడు గృష్ణార్జునులఁ జంపఁగలఁడు. సంశప్తకులను నసురులు మనకు నాయుపడెదరు.”

ఇదివిని సుయోధనుఁ డీలాగునఁ దలపోయఁ దొడఁగెను.

“ఐహిక సౌఖ్యముల విశక్తుడై వడియుండు నాకు వీరిటు బోధయొనర్చి మఱల సంసారమునఁ బడవేయఁ బూనుచున్నారే? వరమిశివుఁడు వీరి సాయమునకై ననుబుట్టించిరాఁడనిరి అతని యానతి తిప్పబెట్లు? తిప్పక నే జీవించి ఈకార్యము జరుపవలసి యుండుట చేతనే మఱి యోద్యుక్తుడై వడియుండిన నన్ని చట్టికి దైవిము చేర్చెను. కాఁబట్టి యీశ్వరాజ్ఞను నే జరుపుట నాకువిధి యగుచున్నది.”

అని తలపోసి వారి యిష్టము చొప్పునఁ గార్యముపూర్తి గావించ సంగీరించెను. అసురులు సంతోషించి కృత్యముల మన సుయోధనుని భూలోకమున కంపిరి.

వైష్ణవ యాగము

హస్తినాపుర ప్రాంతమున ఒక విశాలమైన బయలున యజ్ఞవాట మొక్కటి యునుండియండెను. అచ్చట యూప స్తంభములు నాటి యుండిరి. అందు యజ్ఞవేదికలు గట్టఁబడి యుండెను. యజ్ఞవాట మెల్లెడలను దోరణాదులచే నలంకరింపఁబడి యుండెను. సుయోధనానుమతిని నానా దేశాధీశులు కాస్కలతోడ వచ్చియుండిరి. భూసురులనేకులు ఆ యజ్ఞముగాంచ నడుదెంచి యుండిరి.

అంతః గౌరవశ్రేష్ఠుఁడు ఒక్క సుమీహూర్తమున యాగదీక్షఁ బూనెను. యజ్ఞ మారంభమయ్యెను. వేద ఘోషలు సెవుల పండువ నేయుచుండెను. స్వాహాకారముల తోడ శ్రుక్ శ్రవములనుండి యగ్నిని ప్రేల్చిబడునాహుతి ధూని తిర్పణము గావించుచుండెను. వీరు వారని భేదము లేక ఎల్లవారు సంతృప్తులై భుజించుచుండిరి. దానాధికారము విదురు నందిడి యుండెను. దాననందిరును భూరిదక్షణలఁ దనియుచుండిరి. అచ్చటికి వచ్చినవారిలో ఒక్కఁడైన రిత్తచేతులలో మఱలిన వాఁడు గాఁడు.

యజ్ఞాంతమున సుయోధనుఁ డవభృథ స్నానము చేసెను. అధ్వర్యులు మున్నగువారలు దగురీతిని గారవింకుఁ బడిరి. వచ్చిన బ్రాహ్మణు లాతని దీవించి;

“హరిశ్చంద్రుఁడు మున్నె గొప్పయాగ మొనర్చెనని వినియుంటిమి గాని చూచి యెఱుంగము. ధర్మసుతుని రాజ

మాయము చూచి యుంటిమి. అది దీనితో సాటిరాజులను. పూర్వపురాణ లనేకులు ఈ యజ్ఞముచేసి కాదె అఖండ కీర్తి పడసిరి.”

అని నానావిధముల స్తుతింది వెడలిరి. సుయోధనుడు భీష్మాది గురు జనులకు నమస్కరించెను. వా రాతని దీవించిరి. అనంతరము నగరులోని కరిగి కర్ణశకుని దుశ్శాసనాది పరివృతుడై ;

సుయోధనః— చూచితిరే యీ పాండవుల గర్వము ! రాజు లెల్లఁగును నాయాజ్ఞ శిరములందాల్చి యజ్ఞమునకు వచ్చి యుండ వా రుదాసీనులై రాకుండిరి. ధర్మరాజు నొద్దకుఁ బ్రత్యేకముగా దూత సంపియుంటిని. అనూయగ్రస్తుడై తాను రాకుండుటకుఁ బదమూడేడులు గడువలేదని నెపము గల్పించెను. అది యటుండనిండు. ఈ వృకోదరున కింత గణువతనము దగునే ? “పదమూడేడులు గడచిన పిమ్మట శస్త్రాస్త్ర దహనమునఁ గౌరవులఁ బసువులుగా వరించి వ్రేల్చి యుద్ధయాగము సేయ ధర్మసుతుఁడు రాగలఁ” డని చెప్పి పంపెను. క్రోధునకు దూత సంపితిమిగాని వీనిఁ జేరెత్తియేనిఁ బిలిచితిమే ? అట్లుండ వీని కేల ఈ యధిక ప్రసంగము ? అర్జునుఁడును వాని మార్గమునే యనుసరించెనట.

దుశ్శాసనః— అన్నా ! భీమునిఁ బరిమార్చ నా కనుజ్ఞ యిండు. ఇప్పుడ యరిగి వాని తలఁదెల్ల నేసెదను.

కర్ణ:- అర్జునుఁ డాత్మమార్గము ననుసరించిన వానిని నా బాణాగ్నికి ఆహుతి యొనర్పెదను. వాడేమి యంతటిపోటు మానిసియూ?

సుయోధన:- సోదరా! మిత్రమా! మీ బలములు నే నెఱుంగనివాడనుగాను. తొందరపాటు పనికిరాదు. ఇంకను గొంత యోరిమి నహించుట యుక్తమా. శత్రు చికిత్సకుఁడు ప్రణాము పండుటకై సరిక్రించుచుండును గాని లేతిలోననే కోతపెట్టఁ జూడఁనుగదా?

కరుణ:- నీకింకను బాండవులయెడ శభిమానము మాన కున్నది. కాబట్టియే వీరిమాటల నిరాకరించుచున్నావు.

సుయోధన:- ఆలాగున మీ రెంచుట పొరపాటు. మన మెల్లరము పాండవులకు సహజవైరులము. వారు దేవాంశ సంభూతులు. మన మసురాంశ సంజనితులము. అట్టియెడ నాకు వారిపై నేల యభిమానముండును? మీ నహాయమునఁ గదా సిస్సపర్మిమగ రాజ్యమేలు చున్నాను. నే నెల్లప్పుడు మీ యెడఁ గృతజ్ఞుడ నని భావింపుము. ఇఁక బాండవులఁ దప్పగ నామమాత్రావళిష్టులుగాఁ జేయఁ గలను. ఇది నిశ్చయము.

కరుణ:- అట్టి నిశ్చయము గల్గియుంటివేని నేటియొదలు భీష్మ ద్రోణాదులఁ బెక్కువిధములఁ దృప్తిపఱచుచుండుము.

సుయోధన:- ఇదియంతకమున్నే సంకల్పించుకొంటిని.

అని నాటి రహస్యాలోచనాసభ చాలించి ఎల్లరు వారివారి యునికిపట్ల కరిగిరి.

మ త్స్య పు ర ప్ర యాణ ము

పాండవులు వ్రనండేడులు అరణ్యవాసము సల్పి వడ మూడవ యేట నజ్ఞాతవాసము నేయ మొనరిడిరి. సుయోధనుడు వారిని వెదుక వేగులవాండఁ బెక్కుకఁ బంపెను. వారనేక స్థముల వెదకిరి. పాండవుల జాడ వారి కెఱుఁగును గానింపకుండెను. ఈలాగున వెదికి వెదికి వేసారి వారు సుయోధనుని పాలికి వచ్చి;

“మేము పెక్కుచోటుల వెదికితిమి ఎఱుఁగు బాండవుల యినికి మాకు గోచరింపకుండెను. ద్వారక కొరథము బోవుచుండ అందుఁ బాండవులున్నారేమో యని తఱచితిమి కాని యా రథము వారిని కాకుండెను. విరాట సగరమునఁ గీచకుని వాని సోదరులతోడ ఒక వనిత కొఱకై గంధర్వులు చంపిరిని తెలిసి అది భీముని కృత్యమేమోయని యెంచి యందు వెదుకఁ జొచ్చితిమి. పాండవుల జాడ అంగించుకయుఁ గాను పింప కుండెను. మిక్కిలి పాడిబంటయు నుండుటచే గర్వించి మీ మాటలఁ దిరస్కరించు నా విరాటుని వ్యసనవృత్తాంత మగుటచే దేవతయొక విన్నవించితిమి. దేవరవారి యాజ్ఞ యైనచో మఱల వెదుకఁ బోయెదము.”

సుయోధనుఁ డీమాట లాలకించి వేగులవాండఁ వెంటనే పాండవుల వెదుకఁ బంపెను. తాను సభాభవనము నకు వచ్చి సభలోని వారిఁ గలయఁజూచి;

సుయోధనః—పాండవులఁ గని పెట్టుట కుపాయమేమైన నున్నదే?

దుశ్శాసన:- ఏమి యీ పెట్టి! వారవ్వుడే యేమ్యుగ ముగ్ధులతో ఆహారమయి యుండురు. మీకేల వలవని కష్టము?

[ద్రోణ:- బలవంతులగు పాండవుల కావడ గలుగుట కల్ల. మీకు శక్తియున్న వారిజాడ తారయుటకుఁ గడఁగుడు.

భీష్మ:- ఆచార్యుని మాటలు నిక్కములు. దైవ మానుష బలములు రెండునుగల యీ పాండవులు కావడ గలుగ నేరదు. పాండవధార్తరాష్ట్ర లిద్వరును నాకు సమానులే యగుదురు. అయినను సభలోఁ దన్నుఁ బశ్చించినపుడు తెలిసి నది చెప్పకుండుట యధర్మము. కాబట్టి తెలిపెదను. వినుఁడు. ధర్మస్వరూపుడగు ధర్మపుత్రుఁ డుండచోట ధనధాన్యము లును, బసులపాడియు సమృద్ధములయి యుండును. అట్టిదేశ మెద్దియని తెలిసికొని యచ్చట వారిని వెదుకఁ బంపుట సరి యగును.

సుయోధన:- సింహబలుఁడు, భీమసేనుఁడు, శల్యుఁడు బలరాముఁడును సమాన బలులు. సింహబలునిఁ జంపినవారు దక్కిన మూవ్రుణ్ణిలో నొక్కరు కావలయును. శల్యుఁడు బల రాముఁడును దూరదేశవాసు లగుటచే వారాతని మృశికి గారకులు గాఁజాలరు. ఇంక శేషించినది భీముఁ డొక్కఁడే గదా! కావునఁ గీచకుని జంపినది భీముఁడనట నిశ్చయము. ఆవనిత ద్రౌపదియే యయియుండును. గంధర్వులను నెవమున అచ్చటఁ బాండవు లున్నారట. పితృమహుఁ డాడిన యీ లక్షణములు ఆదేశముగఁ గలవట. విరటుఁడు మనకు శత్రు వగుటచే అతనిపైదండె త్తిపోయి అతని గోధన ముపహరింతుము.

ధర్మరాజాదు ఒట్టియొక నూరకుండ నేరదు. తప్పక మనపైకి వత్తురు. అప్పుడు వారి సమయభంగము దెల్పి క్రమము బ్రనెండు వశిర్పములు వనవానమున కంపుదము.

సుశర్మ:- రాజరాజ! ఈ మాత్రమునకు మీరేల దాడివెడల గడగెదరు? నాకును విరటునకును బూర్ణ విరోధము. కాబట్టి నన్నంపుడు. వాని యైశ్వర్య మెల్ల జూతఁ గొని వచ్చెదను. పాండునుతుల బంధించికొని వచ్చెదను.

సుయోధన:- త్రిగర్త దేశాధీశుడవగు నోసుశర్మా! నీవు ఈదినమే నీ సేవలఁగొని యేగవలయును. అట విరటుని పనులఁ బట్టవలయును. విరటుఁ డూరకుండక నీపైఁ బడును. పాండవు లాతని సాయమునకై వెడలుదురు. కాబట్టి వారు నీకుఁ జిక్కవచ్చును. అలాగున చారు రాకుండిన మఱునాఁడు మేము వేటొకవైపున గోవులఁబట్ట వచ్చెదమా. రాజాను ఆతని సేవలును నీతో యుద్ధము నయపుడుండుటచేఁ దప్పక పాండవులు అచ్చటికి వచ్చియే తీటుదురు. ఓహూ! అలసింపక వెంటనే పయనమునకు సిద్ధుడవగుము—దుశ్శాసనా! రేవు మన సేవ లరుగుటకుఁ దగిన సన్నాహములఁ గావింపుము.

సుశర్మ:- దేవరయానతి చొప్పుననే యాచరింతును.

అని యాతఁ డటనుండి కదలెను. తన సేవల సజ్జకఁడగు కొని మత్స్యనగరాభిమఖ్యుడై చనెను. దుశ్శాసనుఁడు దన సేవల సంసిద్ధములు గావింప నరిగెను. సుయోధనుఁడు భీష్మాదులఁ దనకు సాయముగా రావలయునని కోరెను. వారద్దాని.

కంగీకరించిరి. అంత నాటి నభచాలించి యెల్లకును వారి వారి యావనధముల కరిగిరి.

గోగ్రహణము

“రాజపుత్రా! మనపురమునకు దక్షిణపు దెననుండు పశువుల శత్రువులు దోలుకొని పోవుచుండఁగా ఈ లాగున మిన్నకుండుట దగునా? రాజుగారిటు సుశర్మతో యుద్ధము నేయుఁ బోయిరనుట తెలిసి ఇదియే యదనని భావించి సుయోధనుఁడు దనసేనతోవచ్చి గోగ్రహణ మాచరించు చున్నాఁడు. మన పశువుల మఱిబుట్టకు నీవు దక్క వేతెన రిచటఁగలరు? బాబుగారు నీబలమును గుఱించి పలువుర యెదుట నుగ్గడించు చుందురుగదా? దానికిఁ దగులాగున నేడు శత్రువుల సంహరించి గోవుల మఱిలింపవలయును. వెంటనే కేరు బూస్సఁ బంపుము. ఆటసింపకుము.”

అని కాంతాజన మధ్యముననుండు భూమింజయునిఁ గాంచి గవాధ్యక్షుఁడు పలెను. ఇది వినిన రాజకుమారుఁడు త్తరుఁడు;

ఉత్తరః—కొరవుల జయించుట యొక కష్టములో నిడికాదు. గోవుల ముహూర్తమాత్రములోఁ దేఁగలను. ఇప్పుడు నాకుఁ దగినసారథి లేకున్నాఁడు కాబట్టి యేమి నేయుదు నని యాలోచించుచున్నాను. తగుసారథి దొరిక

నేని బగతుర సంహరించుట యెంతవని ? సారథి నాని రథముదోలుకొని నే బోవులోపల యెచ్చటఁ బారు వశువులఁ దోలుకొని పోవుదురోయని తలఁచుచున్నాను. నాకుఁ గారవులతో యుద్ధ మాడవలయునని పెక్కు దినములుగా అభిలాష గలదు, అది యిప్పుడు గదా చేయి కూడి వచ్చెను. సారథి దొరకమిని యిప్పుడు అది వ్యర్థముగా బోవుచున్నది గదా యని చింతిల్లుచున్నాను.

భూమింజయుని యీ మాట లాలకించిన పాంచాలి బృహన్నల యనువేరఁ బేడిదూవుననున్న యర్జునునకు దాని నెఱిగించెను. అతఁడు యాజ్ఞాసేరిని గొంది ;

అర్జునః— మన యజ్ఞాతవాన వత్సరక్షతీత మయ్యెను. కాబట్టి ఇంక భయపడవలసిన యవసరములేదు. నీవు పోయి వారలతో; “బృహన్నలకు సారథ్యమున సామర్థ్యము మెండు. మున్న భాండవ దహనమునఁ బాండవ సాధ్యమునకు సారథ్యమునల్పి యతని మెప్పుడవెను. తత్సహాయమునఁ గురుసైన్యముల నవలీలగా జయింపవచ్చు” నని తెల్పుము. ఎట్లని నన్నుఁ బిలిపించులాగునఁ జేయుము.

అంత ద్రాపది యట్లే యొనర్పులాగునకుఁ బోయి యా త్రరను నమిపించి,

ద్రాపదిః— రాజకుమారుఁడు సారథిలేమిఁ జింతిలు చున్నాడట. మన బృహన్నల కిరీటిమనసు మెప్పించులాగున

సారథ్య మాచరించియుండెను. భాండవ దహన కాలమున విజయునకుఁ గలిగిన విజయమునకుఁ బృహస్నలయే కారణము.

యాజ్ఞసేని యాలాగునఁ జెప్పినంతనే యుత్తర దానిం దోడ్కొని యుత్తర కుమారుని యొద్దకరిగి ;

“అన్నా ! మన బృహస్నలకు సారథ్యమున సామర్థ్యము మొదని సైరంధీ పలుకుచున్నది. నరునకు సారథ్యము భాండవదహనాది తరుణములందు జయము సంపాదించి యిచ్చినది ఈ బృహస్నలయే యట.”

ఉత్తరః— సైరంధీ ! నన్నేల పరిహసించెదవు ? నేను బేడిసి గన్నెత్తియెనఁ జూడ రోయుదును. అట్టి వానితోడ నా బృహస్నలను సారథిగా నొసర్చుకొను మనెదవు ? ఆలాగున నొసర్చిన లోకములోనివారు నవ్వరే ?

ద్రౌపదిః— ఈ కురుసైన్యమును గాదుకదా ! ముగ్ధులము లెత్తినచ్చినను బృహస్నల సారథిగా నుండునటకు నిన్నెవ్వరును గెలువనేరరు. వెంటనే బృహస్నల సిటకు రప్పించుము.

ఉత్తరః— సారథి దొరకనవ్వు డింకేమి నేయవచ్చును? మీ మాటలచొప్పున జరిపెనను. ఇంక బృహస్నల నిచ్చటికిఁ బిలుచుకొని రండు.

ఉత్తరా ద్రౌపదులు వెంటనే యర్జునుడున్న యెడకు వచ్చిరి. రాజకుమారుడు పిలుచు చున్నాడని యాడి యాతనిఁ దోడ్కొని మఱల నుత్తరునియొద్ద కరిగిరి. భూమిం

జయుడు బృహస్పలను సారథిగా నొనర్చుకొని రథమిక్కి-
కురునైవ్యము లున్నయెడల కేగెను. రాజా కుమారుడు
రెండవ సముద్రముఁబోలిన శత్రుసేనల దూరమున నుండి
చూచినంతనే పెల్లుగ భీతిలెను. అర్జునుఁడతని బెక్కువిధముల
నోదార్చుచుండెను.

ఆనమయమునఁ గౌరవసేనలోఁ గలిగిన యుత్పాత
ములు గాంచి ద్రోణాచార్యుఁ డీలాగున ననెను.

ద్రోణ:-నూర్యుడు మలిసరి నందెను. సక్కలు
కూయుచున్నవి. తూర్యములు దమంత వికృతముగా మ్రోగు
చున్నవి. గుట్టములు సిహారణముగాఁ గన్నులనుండి నీరు
విడుచుచున్నవి. ఈ యుత్పాతములు చూడజయము మనకుఁ
గలుగునని తోచుట లేదు. ఇదెదుర్చునుడు గజనూధమును
జూచి యలిగిన యాకొన్న సింగమురీతిని వచ్చుచున్నాడు.
ఈతని నెదురింప జాలు నసుర్గులు మనసేనలో ఏరుగు లేదు.
వరమశివుఁ డీతని గారవించి యున్నాడు. వీనితో యుద్ధము
సేయుటకంటె గోవుల వానికిర్పించి మఱియట మేలగును.

కర్ణ:-పాండవులయెడఁ బక్షపాతమున నోరికి వచ్చిన
లాగునఁ బట్క టుదితము గాదు. కౌరవసేనలో రథివరు
రెండఱుగడ లేదు. వారిల్ల మిన్నకుండ మీగేల జోక్యము
గలిగించుకొనెదరు? శక్తిగల్గిన యుద్ధము సేయుడు. లేకున్న
నూరకుండుడు. నిక్కముగ వీడెదుర్చుండే యయిన నావాడి
యమ్ముటజీల్చి చెండాడఁ గలను. ఒక్క వీరుసకుఁ బ్రతివీరుఁ
జొక్కెడు జాతఁడా? పెక్కు దినములుగ నేఁబార్చునితో

దలవడఁ బ్రతీక్షించుచుండ నేటి కది చేకూఱెను. మీరేల దీనికి విఘ్నము నేయ నొందెదరు.

సుయోధనః—మిత్రమా! నీవు తప్పఁ బలుకుచున్నావు. ఇతఁడు పార్థుడే నడవికేఁగి భార్యయుతిముగా మఱలఁ బ్రసాదించుట వసింపవలయును.

భీష్మాదు లీతనిమాటలు విని మంత్రహాస మొర్పుచుండిరి. సైనికు లెల్లరు మేఁక మేలని సంతసించు చుండిరి. యుద్ధము తటస్థించిన ముందెవ్వగు రణమునకుఁ గడఁగవలయునని వారెల్లరు నాలోచించుచుండిరి.

ఆస్పదార్జునుఁడు పితృవనముందలి శమీవృక్షముచేత రథము నిలిపెను. చెట్టుపైనందు నాయుధముల కట్ట నుత్తరుని మూలమునఁ దెప్పించెను. దానిలోని యుధములను, వానిదాల్చు వారిని బ్రత్యేక ప్రత్యేకముగా వాని కర్జునుఁడు వివరించెను. తానర్జునుఁడగుటయు, గంకాదులు ధర్మబాదులగుటయు ఆతని తెలియించెను. గాండీపము చేతఁ దాల్చెను. ఇంద్రదత్తమగు కిరీటమునుఁ ధరించెను. రథమునఁ గపిధ్వజమును గట్టించెను. అర్జునుని ప్రాపున నీర్భీకుండగు నుత్తరుఁడు సారిధ్యమునేయ నమోకల్పెను. అంతఃపార్థుఁడు రథముపై నొక్కదేవదత్తమును బూరించెను. ఇట్లర్జునుఁడు వచ్చుచుండుట గాంచిన యాచార్యుఁడు సుయోధనుని గాంచి ;

[దోషః—సుయోధనా! ఆదె కపిధ్వజము గాంచుచుంటివే? అవచ్చువాడె యర్జునుఁడు. ఇప్పుడు మనము పరస్పరము వాదప్రతి వాదములకుఁ గడఁగుట యుక్తము

గాదు. ముందు నీవు చనుచుండుము. పసులం జుట్టుకుట్టి మేము సాయుధులమై నీవెనుక వచ్చుచుండుము. అర్జునుడు చెంతకు రాగానే అభిమాఖులమై వానితో రణ మొనర్తము.

సుయోధవ:- రోషముననేని రాజ్యాభిలాషముననే నర్జునుడు వచ్చి యుండవలయును వీనితో రణ మొనర్పవలయు టుదిత మగుచుండ ఆచార్యులు నను భీతుఁ గావలంచి నుండ నిది తిక్కినవారు పరులను నన్నును గాపాడుచు వెళ్ళి రావలయునని యానతిచ్చు చున్నాడు. ఎ-ని బెద్దజేరి, నను భీతుఁడేని పలుకుట తగునే? వృద్ధులకునే యుద్ధ మొనర్పఁ జాలకుండిన ఇంటికడనయుండ గానా? ఏ ఇచ్చటికి రావల యును?

అశ్వత్థామ:-తన్ను నెదిరి నెఱుంగక గర్వాధుఁడవై నోరికి వచ్చినలాగున వాగుచున్నావు. నిజ మొనర్చి శాత్రువులఁ గెల్చి రాజ్యమును గైకొనియుండిన గర్వికుఁడవు గావచ్చును. మాయ జూడమున అమాముకులగు పాండవుల నోడించిన నీకింత నోరుండఁజేసినదియే. నాటి కనుపియే నేడు నీకు సాహాయ్యము చేయును గాక. బ్రాహ్మణులయి భోజన ప్రియులము. మాతో నీకేమి కాగ్యము గలదు? ఆన ప్రియశిష్యుఁడగు పార్థుని ఏకమము దెల్పుట యాచార్యునకుఁ దగదా? సిగ్గుచూలి యుద్ధ మొనర్చిన మూర్ఖుడి యాచరింప నిమ్ము. నేనిట్టిదాని కొడిబడఁజాలను-ఓరీ! ఇది జూదము గాదు. ఇచ్చటఁ గపటబుద్ధి యుపయోగింప వీలుగాదు. ఇది రణరంగము. శత్రువుల నెదిర్చి ఘోరముగఁ బోరు నల్పవల యును. నమర్థుఁడగు వాఁడా కార్యమున కుపక్రమింప వచ్చును.

కర్ణ:-భీతివుంపున మీరెల్లరు ఇట్లాడుచున్నారు. ఇట్టి వారు తగుచుమని మేటి మొనగాండ్రవలె యద్ధరంగమునకు వల రావలయును? నేనొక్కడ యాఫల్గునుని ఎనురింపఁ జాలనే? కర్ణార్జునులలో ఎవ్వఁడు బలవంతుడను మీసంశయమును బాపఁగలను. పరశురాము ననుగ్రహమునఁ బడసిన విలువిద్య ప్రకటించుటకుఁ దఱి గల్గెను. మీకు నావోయ చూడ నిష్టమే నుండుఁడు లేకన్న నావలకుఁ బొందు.

కృప:-కర్ణా! నీవెల్లప్పుడు గుర్యమునకు కాలు ద్రవ్యుచుండువు. దేశకాలాదుల విచారింపవు. అర్జునుఁ డేకాకియే కదా యనియెంచి ఇల్లాడవవు కాఁబోయిను? నాఁడు ఖాండవ దహనమున ఇంద్రుని దేవతలతోఁ బోరు నల్పినది అతఁ డొక్కడే కదా! యాదవ బామెల్ల నెదురింపఁగా అలనాఁడు వారి నోడ్చి సుభద్రను దెచ్చినది అతఁ డొక్కడే కదా! గంధర్వరాజు నోడించి నీయారాజును విడిపించినది అతఁడొక్కడే కదా! నాఁడు నీ వచ్చటనేకదా యుంటివి? చిత్రసేనుని ధాటి కాఁగలేక పాటిపోవుటయ కాక నేతేమి నేయఁగలిగితివి?

కర్ణ:-కలకాల మీరాజు నన్నుచుదిని కృతఘ్నులై నమయ్యు తటస్థినినప్పుడు ఇట్లాడు తనుచితము. మీమాటల విన నొల్లను. నేనొక్కడ వాని జయింపఁ గలను.

భీష్మ:- సుయోధనా! అచార్యునిమాట లధిక్షేపార్థ ములు గావు. కృప శ్వత్థాముల వలకులు యుక్తతరములు. మంతు వెనుక లాఁగి వారిని దూషింపకుము— కర్ణా!

నమయ మెటుగక శేవల మనూయావరవశుడవై ఈలాగున నాడుట పాడిగాడు—ఆచార్య! ఆచార్యపుత్రా! కృపాచార్య! బాలాడు, మీ శిష్యుడు, తెలివిలేమి నేదియో పల్కిన దాని క్షమింపవలయును గాని ఆగ్రహము పెంద వచ్చునే?

ద్రోణ:- పితామహ! మాయలుక యంతయు నీ పలుకులు వినినతోడన పోయెను. మీదికార్య మాలోచించుట యుక్తము. అర్జునుడు ధర్మవిదుడగు ధర్మజునిచే శిక్షితుడు. అట్టివాడు సమయ మతిక్రమింపక బయలుపడి యుండడని నావిశ్వాసము. దానిని నిరూపింపఁ గురువృద్ధుడవగు నీవ యర్హుడవు.

భీష్మ:- రెండవ యేట నొక్క యధిక మాసము వచ్చెను. ఇట్లెక్కిన యానెలలఁ గూర్చిన నిన్నటితో వీరి యజ్ఞాతవాస సమయము నిండెను. అయినను, ఎనుటివారు యుద్ధసన్నద్ధులై వచ్చియుండ వెనుదీయుట క్షత ధర్మము కాదు. కాబట్టి మనము రణమునకు సంసిద్ధులు గావలయుట యుక్తము. సంధి యొనర్చుకొనుట అంతకంటె యుక్తతరము.

సుయోధన:- నేను బాండవ మానసమునకై యీశ్వరాజును జనించినవాడను. కాబట్టి వారితో సంధికొడఁబడఁజాలను. యుద్ధ మొనర్చుటయే కర్తవ్యము.

ఆవల వారు చేయునది లేక యుద్ధ సన్నద్ధులై నిలిచిరి. అర్జునుఁ డాచార్యులకు నమస్కార బాణము లర్పించి శాత్రువులతో యుద్ధమునేయ సాగెను. కొంతవలె శాపా పూరితులయి

యుద్ధము నేయుచుండిరి. ఒంటరిగాని జయించుట కష్టమా యని కొరవ సైనికులలోని వీరులునుఁ జయశీలుఁడగు తనకు పీఠేపాటివారని యర్జునుఁడును దలఁచుచుండిరి. జయమేనంకను గలుగు ననుట నిశ్చయింప వీలుగాకుండెను.

ఈలాగున ఒకరికొకరు తీసిపోవక యుద్ధము జరుపు యుండఁ క్రమక్రమముగా అర్జునుని తాణ వేగమతి శయించు చుండెను. పార్థుని పరాక్రమ మధియగు కొలఁదని గురవీరుల శ్రోత్యముఁ దఱుగఁ జొచ్చెను. విజయుని శరవేగమున తాఁగఁ జాలక కురుసేన పసులఁ దోలుకొని వెనుదిరిగి యరుగ నారంభించెను. ఇదిగాంచిన యర్జునుఁడు సుయోధనుని బిలిచి;

అర్జున — సుయోధనా! భీతిని నీసేన లిట్లరిగిన నీ కవ మానము లేదా? ఇట్లైన నీకు రాజ రాజ చిరుదము దక్కఁ గలదా? నల్వరువిన్న నగుతాల్లగుచను చింతనైన లేకున్నదే? ఇట్టి భీతుఁడ వింటనే యుండక తగుదునని రణాంగమున కేల వచ్చితివి?

ఇది వినిన సుయోధనుఁ డత్యంత క్రోధావిష్టుడై వెనుక మఱి పోవుచుండు తనసేనల నుత్సాహ వాక్యములఁ జురికొల్పెను. సుయోధనుని పంతులచే ద్వగుణితోత్సాహు లగు సైనికులు మఱి యుద్ధమునేమఁ జొచ్చిరి. పార్థునకును గౌరవ బలమునకును ఘోర సంక్రామము జరుగుచుండెను. అతఁ డాండవ మధ్యముఁడు శాత్రువులపై మోహనాస్త్రము ప్రయోగించెను. కొరవులు దాని దాఁచున మూర్ఛితులయిరి. అర్జునుఁ డుత్తరకు జొమ్మ పొత్తికలకై భీష్ముని బాగదక్కఁ

దక్కిన వారి శిరస్త్రాణములను ఉత్తరుని మూలమునఁ బెప్పించెను. పసుల ముఱుల్పుకొని పార్థుఁడు నగరాభి ముఖుడై చనెను. అవలఁ గొంతవడికి మూర్ఛదేటిని కౌరవులు విష్ణు హృదయములై హస్తీపురాభి ముఖము వెడలుచుండిరి.

సుయోధనుఁ డీలాగున నవజయము గలుగుటచేఁ దనతోదాన్నసురులు పనికిఁ బెల్లస్వప్నయోజనపరతచే నేర్పడిన కల్లచూటలయి యుండు నేమోయని సంశయించెను. అలాగున వారు దన్ను బిలచి యనత్యము లాడినవారికి లాభమేమిటి గలదు? కాబట్టి అవి యథార్థములే యగును. ఎనుటి వారికి ఇంచుక జయము చూపినఁగాని వారు దమతో రణమునకు డీకొనరు. వారు యుద్ధమునకు వచ్చినఁగాని దమకు జయము గలుగదు. కావున భారతియుద్ధ మారంభమయి అందుఁ దమకు జయము గలుగుటకై, ఎనుటివారిని యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పి నీశ్వరుఁడీలాగునఁ వారికి గిందిజ్జయము గలిగించి యుండనోవునని తలచి యుక్తాహముతోడన వెడలెను.

సాయము కుదిర్చికోలు

“అహా ! పాండవులకు విరాటుని సహాయ మొనఁ గూడెను గదా ! యజ్ఞసేని మూలమునఁ బొంచాఁడును, గృష్ణుని మూలమున యదువృష్ట్యంధ కాదులును గూడుదురు గాని ఇంకేరును వారికి సాయపడఁజాలరని తలచి యుంటిని. ఇప్పు డుత్తరా వివాహ మూలమున విరాటుఁడు వారికెంతయుఁ

దోడ్పడెను. ఇంక నే నూరకుండుట నరికాదు. చిన్నపాము నైనను బెద్దకట్టలోఁ గొట్టుట మేలగును. ఇంక నాకును దగి సంత సాయమా గుడుర్చుకొనుట కర్తవ్య మగుచున్నది.

ఇప్పుడు కృష్ణునినావైపునకుఁ ద్రిప్పుకొనుట మేలగును. అట్లని యుచున్నప్పుడ కాదులు నాకు వశవర్తులు కాఁగలరు. కాని పాండవ పక్షపాతియగు వాసుదేవుని నావైపునకు ఎట్లు త్రిప్పుకొనుట యనునంత మాలోచనీయము. ఇప్పుడు పాండవులు యుద్ధమునఁ దమకుఁ దోడ్పడ వలయునని ఆతనిని ప్రార్థింప వత్తిరుగదా? అంతకుమున్ను నే నరిగి ఆతని నాకు పాఱువడులాగున వేఁడుకొనెదను. అతఁడు మొదటి వేఁడుకొలు నాదగుటచే దీనిని ద్రోసి పుచ్చుజాలక నావైపు నులులును. 'నే బాండవ పక్షపాతి యగుటచే రా'నని యాడునే? తాంధవ్యమున మే ముభయులము సమానుల మగుచుండ బహిరంగముగా అట్లాడఁ జాలఁడని తోఁచెడిని. ఎట్లును నే నాలసింతుట దగదు."

అని ఈ లాగునఁ దలపోసి సుయోధనుఁడు సారిధిని విల్చి తేరు బూన్ప నియోగించెను. దివ్యాభరణాలంకృతుడై రథమునెక్కి ద్వారవతికరిగను. కృష్ణునిమందిరము చొచ్చెను. వాసుదేవుఁడు నిద్రించుచుండెను. కాబట్టి సుయోధనుఁ డాతని శిరమువైపు గూర్చుండెను. అంతఁగొంతవడి కర్జునుఁడు వచ్చి హరి నిద్రించుచుండుటఁ గాంచి ఆతని పాదములకడ నిలుచుండెను.

నిద్రమేల్చుకొన్న దేవకీతనయుఁ డాదిని అర్జునుని గాంచి కుశలప్రశ్న గావించెను. విమ్మట పెనుదిరిగి సుయోధనుని జూచి యోగక్షేమము లారసెను. వారి రాకకుఁ గారణము దెలియఁ గోరి ;

కృష్ణ:- మీ రిరువురు నిచ్చటి కేల వచ్చితిరో తెలు వుఁడు. నాచేఁ గాదగిన దెద్దేనుండినఁ బూర్తిగావించెదను.

సుయోధను:- మాకును బాండవులకును యుద్ధము జరుగఁ జొరయెడిని. అట్టియెడ నీవు మాపక్షమునఁ జేరవలయు నని కోరెదను. ఈ కార్యము నుద్దేశించియే నే నిచ్చటికి వచ్చి నాను. మున్నునీయుద్ధకు వచ్చినవాడను నేనుగాని యొరుఁడు గాఁడు. నీకు మే మిరువురము నమానులమే కదా !

కృష్ణ:- నీవిచ్చటికిమున్ను వచ్చుట యధార్థము. నేను బాధుని మున్నుఁ జూచుతిని. కాబట్టి మీయిరువురికును దోడ్పడవలయుట నాకు విధి యగుచున్నది. ఇందులకుఁ దగు విధానము సెప్పెదను వినుఁడు. నాతో నమానులగు వారు నారాయణాభిధానులు పదివేత్రులు గోపాలురు గలరు. వాఱొక వైపున సాయధులయి యుద్ధము సేయువారు. నేనొకవైపున నిరాయధుఁడనై రణ మొనర్పక యూరకుందును. ఈరెంటు నెవ్వరి కేది ప్రయోమగునో కోరుకొనుఁడు. మీలోఁ జిన్న వాఁడు మున్ను గోరుకొనుట న్యాయము. అర్జునా ! నీవు చిన్నవాడవు కాబట్టి ప్రథమమునఁ గోరుము.

అర్జున:- బావా! నాకు నీకంటె నన్యాయ వలదు. నీవు చెంతనుండినచో నాకు విజయము గలిగిన లాగున నేయుగును.

ఇది వినిన సుయోధనుఁ డీలాగునఁ దలఁచఁ జొచ్చెను.

“కృష్ణునితో సమానబలులగు పదివేపురుండ వారి సంగీకరింపక నిరాయుధుడై యుద్ధవిముఖుడగు కృష్ణునితఁ డంగీఁరించుటలో ఏదేనో మర్మముండవలయు నని తోచు చున్నది. వాసుదేవుఁడు పూర్వమే వానికిట్టిబోధ యొసర్చి యుండునే? అదెట్లు సంభవించును? ఇప్పుడే కదా నేనీతనిఁ దోడ్పడ రమ్మని వరించితిని! కాబట్టి ఆ యూహ సరికాదు. దేవాంశ సంభూతులగు పాండవుల వధింప నీశ్వరుఁడు నన్ను సృజించెననికదా యనురు లాడియుండిరి! దానికిఁ దగు నహాయనంపల్లి పలయును. కావుననే ఈశ్వరుఁ డీతనికిట్టి బుద్ధి పుట్టించియుండ నోవును.”

అనిఈలాగున నాలోచించుకొని కృష్ణు నాలోకించి;

సుయోధనః—ఇంక నేను గోరుకొనవలసిన యవసరము గాన్పించుటలేదు. కేషించినవారలు నావారలే యగుదురు.

కృష్ణః—ఆహా! ముమ్మాటికిని వారు నీవారలే. అందులకు సందియయేము? ఇదె వారలను బిలిచి నీవశము గావించెదను.

అని తతఃపాత్ర వారల రావించి సుయోధనున కర్పించెను. వారిని దోడ్కొని రారాజు బలరామునిచేత కరిగెను. రాముఁడు దశశిష్యు నాశీర్వాదించి యాదరించెను. సుయోధనుఁడు వచ్చినకార్య మాలసికి నివేదించెను. బలభద్రుఁ డదివిని ;

బలరామ:-చక్కా! అభియన్యని వివాహ సమయమున ఆసభలో నేనొక్కడ నీవత్తులు చలికిన వాడను. తక్కినవారలు పాండవ వత్తుపాతులై నామాటల కనవ్యాపడి ప్రతికూల వచనములాడిరి. కృష్ణుని కవి ప్రിയములయ్యుండెను. నేనతని వీధి ఒక్క నిమిషమే నుండజాలను. అతనికి గవ్వము దోచులాగునెఱుక నొల్లను. కాబట్టి ఒక నిశ్చయము చేసికొంటిని.

సుయోధన:- గురువరేణ్య ! అది యెట్టియో సెలవిండు.

బలరామ:-మీరును వారును బోరునప్పుడు ఎది యెట్లున్నను నేను పలుకకుండులాగున విశ్వయించుకొంటిని.

సుయోధనుఁ డామాటలు విని ఎఱువను ఎదిరి కత్తుమునఁ జేరకుండెను గదా యని సంతసించెను. బలదేవుని వీడ్కొనెను. కృత్తచర్మపాలికిఁ బోయెను. తన యాగమన ప్రయోజన మాతని కెఱుకపఱచెను. అతడు గొంతసేనం దోడ్కొనివచ్చి సుయోధనుడకు పాయకడఁగని పలికెను అంత నారాయణ శోప రవేట విడుకొకొ విశ్వరుడు హస్తీపురమున కిరిగెను.

మిత్రభేదము

పాండవులు శల్యునకు దూతనంపుట కొరవేశ్యరుడు దెలిసికొనెను. శల్యుని బల మెఱిగిన వాడగుటచే వానిఁ దనవనము గావించుకొనుట కుపాయ మాలోచించుచుండెను.

“శల్యుడు మాద్రేయులకు మామ కాబట్టి వారి యెడఁ బ్రీతి యుండవచ్చును. కాంతేయులపై వానికేల ప్రీతి ముందును? కాబట్టి వాని స్వేశము గావించు కొనుట అంత కష్టములోనిది కాదని భావించెదను. శల్యుడు వచ్చుమార్గమునఁ దగువారల నియోగింది ఆతనికి సుఖవసతు లేర్పఱచెదను. దానిమూలమున ఆతఁడు మనయెడ ననురక్తుడు కాఁగలడు. నూమనను నరించి మేళల్లునును మనపక్షము నవలంబింపవచ్చును. అప్పుడు ధర్మపుత్రుని పక్షమెంతయు శిథిలమగును. రాజనీతి దెలిసినవాఁ డెల్లప్పుడును శాత్రువులయెడ మిత్రభేదము గావింప వలయునది. అట్టివాఁడు గాని జయమును బొందనేరఁడు.”

అని ఈ లాగున నాలోచించిన రాజరాజు సమర్థులగు పరిజనుల రావించెను. శల్యుడు వచ్చుమార్గమున సర్వసౌఖ్యము లతని కమర్పవలయున దని వారికాజ్ఞ చేసెను. గూఢాకారముతోడఁ దానును వారి ననుసరించి వచ్చుచుండెను. శల్యుడు దన కాలాగున మార్గమధ్యమున సర్వసౌఖ్యము లబ్బుట కబ్బురపడెను. అంత నాతఁడు దన పరిజనులఁ బిలిచి ;

శల్యః:- ఈలాగున మనకు వలయువాని నెల్ల నమ కూర్చునంతటి సమర్థుడగు యుద్ధిష్ఠిరు సమాత్యుఁ డెవ్వడయి యుండును? వాని నారసి దోడ్కొని వచ్చునది. వాఁడు నా యనుగ్రహమునకుఁ బ్రాతుఁడు కావలయును.

మాటువేనమున నుండు సుయోధనుఁ డామాటలువిని;

“ ఇది నే నాతని నందర్పించుటకుఁ దగు సమయము. ఇప్పుడు నే బయలుపడిన నా కోరిన కార్యము పూర్తి గావించును. మద్రాజు, అనుగ్రహింతునని వచించి వెనుదీయు నంతటి నీచుఁడు గాఁడు. ఆడిమాట తప్పుడు ”

అని తలఁచి యాతని యెనుటి కరిగెను. శల్యునిపరిజను “ లీతఁడే మన కన్నివసతు లేర్పఱచిన వాఁడని ” తెలిపిరి. శల్యుఁడు వానిఁజూచి నంతసించి,

శల్యః:- ఓయీ! నీకేమి కావలయునో కోరుకొమ్మ. తప్పక నే దానిఁజేత్తును. నే నప్పుడును అనత్యమాను వాఁడను గాను. నాచే వరము వడసిన మీ రా జెచ్చటఁ గోపించునో యని తలఁవకుము. దీనిమూలమున నీవాతని యాగ్రహమునకుఁ బ్రాతుఁడు కాఁజాలవు. ఇది నిక్కము. నా పలుకుల విశ్వసించుము.

సుయోధనః:- మద్రదేశ్వరా! నీవు సత్యవాదివి. ఎట్టి యిక్కట్టు గలిగినను ఆడిమాట తప్పని వాఁడవనుట నే నెఱుంగుదును. నా కోరు వరము నడుగుటకు మాన్చు నన్నెఱిగించు కొనెదను. విచుము. ఎవ్వఁ డభిమాన ఘనుడగుటచే దన కవమానము గల్గించిన పాండవుల, నజేయవరాక్రములని

వాసిఁగాంచిన వారల నడవులఁ గడు నిడుమలఁ బడులాగునఁ జేసెనో? ఎవ్వఁడు రాజరాజ బిరుదాంకితుఁడై రాజులనేకులు దన్నుఁ గొలువ సింహాసనాసీనుఁడై, ప్రజలఁ బుత్రి నిర్వి శేషముగఁ బాలించుచుండెనో; ఎవ్వఁడు వైష్ణవ యాగము చేసి, భార్యనుకులఁ దనియించి ధన్యతఁగాంచెనో; ఏవాఁడు కౌరవజ్యేష్ఠుఁ డగుటచే న్యాయ బద్ధమగు రాజ్యపాలనమున కర్హుఁడై, అక్రమముగ రాజ్యభాగముగోరి తనతోఁ గయ్య మునకుఁ గాలు త్రవ్వనున్న పాండవుల ననుయించి లోకమున న్యాయమును నిలుపనెంచెనో; అట్టి శుయోధనుఁడు నీకిప్పుడు పరిచారకుఁడుగ నిదె యున్నవాఁడు. వీని ననుగ్రహింపుము. ముద్రనాథా! ఇచ్చటఁ నీకుఁ బరిచర్య లొనర్చువారు నా పరి జనులు. వారెట్టి లోపములు నేయకుండు లాగున ఈవేసమున వచ్చి చూచుకొనుచుంటిని. పాండవుల తోడ నా కనివార్య మగు యుద్ధము తటస్థించి యుండుట నీ యెఱిగినదే కదా! నాకుఁ దగుమర్రితి యొక్కఁడు గావలసెను. అట్టివాఁడెచ్చటఁ జిక్కఁగలడని చూచోచించుచుండ నీవు స్మరణగు వచ్చితివి. అంత నీకు దూతనంపఁ దలఁచితినిగాని నీవిటు వచ్చుచుండుట దెలిసెను. నీ మనసు పాండవులనుండి విడిలింప నెంచి ఈ వేస మూసవఁ సెను. అది యిప్పుడు సఫలమయ్యెను. పాండవులకై పసి నేయ నరుగువాఁడ నాపక్షముఁగీకరించుట సరియాయని తలఁచెదవు గాఁబోలు? నీకుఁ గాంతయులు మేమును ఒక్కరూపు వారమే. ఇక మాద్రీ తనయులను గుఱించి కదా నీవు వారితోఁ గూడపలయును? నకుల సహదేవుల

సోదర నిర్విశేషముగా నేఁబ్రోచెదను. వారిని నాతోఁ జేర్చుము.

ఈమాట లాలకించిన శత్యుఁ డతి విస్మితుఁడై ఈ లాగునఁ దలఁపఁ జొచ్చెను.

“కౌరా! సుయోధనుని రాజనీతి పాండిత్యము! శత్రుపక్షమును ఎంతలో భేదింపఁ జొచ్చెను? నాబుట్టి వాని నీతఁడు వలలో వైచుకొనుట ఈతని సామర్థ్యమును బ్రకటించు చున్నది. కానీ! ఇంక నేమి నేయఁగలను? అడివమాట తప్పు టుచితము కాదు. ఈతని పక్షముననే చేరవలసి యున్నది. ఈ విషయమున సుయోధను నం దావంతయు లోటు లేదు. అతఁడు రాజనీతి విశారదుఁడు. కాబట్టియే ఇట్టి మిత్రభేదము గల్పింపఁగలిగెను. ఇట్లాచరించుట యాతని కుచితమేయగును. అయినను నేను వంచితఁడ నగుట యదార్థమేకదా! నను యము చూచి వంచనకుఁ బ్రతివంచన గావించెదను. ఆ లాగునఁ జేయుట దోషావహము కాదని నాయభిప్రాయము.”

అని తలఁచి సుయోధను నుద్దేశించి :

శత్యుఁ:- సుయోధన రాజేంద్రా! నీవు నుడివినలాగున నాకుఁ గాంతేయులు నీవును ఒకఁ యాపువారలే. కాబట్టి నేను నీ యిచ్చచొప్పున అమాత్య పదవి నంగీకరించితిని. మాద్రోయుల ముఱిప్పుట నాచేగానిపని. కాబట్టి అప్రమత్తమును మానుము. వారును ఇది మొదలు నాకు శత్రువకోటి లోని వారలే. క్షత్రియునకు రణరంగమునకు వచ్చినపిమ్మటఁ దండ్రియైనను గుమారుఁడైనను గురువైనను ఎదుటి పక్షము

వాఁడు సుహరింపఁ దగినవాఁడే యగును. అట్లుండ వారిస
మన పక్షమునగేల పిలువవలయును? పిలిచితిమిపో! వా గేల
మన పక్షమునకు రాగలరు? యాజ్ఞాసీయింతు నేవుర నొక్క
టిగాఁ జేర్చి బంధించియున్న దనుట మఱిచితివి గాఁబోలు!
వారు రాకున్న మనకిచ్చటఁ గలుగఁబోవు లోటమిటి?

సుయోధనుఁ— అరుల పక్షము శిథిలమగుట మన కను
కూల మగునది కదా!

శల్యః—నీవు కలుకనది వాస్తవమే. అయినను అది
దర్శింపఁడు. ఇంకనీవాచింత మాకుము. నాకుసెల వొనఁగుము.
పాండవుల పిలుపుపై వచ్చినవాడ నగుటచే వారిని గాంచి
'నేను సుయోధపక్ష మఁజలఁబించితి' నని వచియించి హస్తిన
కరుదెంచెదను. నీవిక సంశయింపకుము.

సుయోధనుఁ డాతనిమాట చొప్పున అతనికి సెల
వొనఁగి తాను దనవరివారముతో హస్తినకు వచ్చెను. కిరా
తాది సైన్యములతోడ భగదత్తుఁడును, భూరిశ్రవుఁడును వచ్చి
కొరవులతోఁ జేరిరి. కాంభోజా ధీశుఁడగు సుదక్షిణుఁడు
ఇంకఁ బెక్కురు రాజులు దమసేనలతోడ వచ్చి వారి
పక్షమును జేరిరి.

శ్రీకృష్ణనిరాయణారము

కర్ణా ! నాతండ్రి వృద్ధుడగుటచే జత్తస్థైర్యము లేక
నాబలఁగము విషయమున నేనెంత చెప్పినను నమ్మక నామాట
లెల్ల గల్లని భావించుచున్నాఁడు. మొన్న సంజయుని
మాటలువిని కృష్ణుఁడొక వీరవరుడని భావించి నన్ను బిలిచి
యుద్ధ మా.వమనెను. రాజగువాఁడు దనమాటలఁ దాను
జైలింపఁజాలని యెడల వానిని ఎవరు సరకు నేయుదురు ?
కృష్ణుఁడుండు వైపుననే జయము గలుగునట. కృష్ణు సంఠ
బలముగలవారు సాముధులు నారాయణ గోపాలురు పదివేపు
రున్నారని నే నాడిన నామాటల యందు విశ్వాసరహితుఁడై
మరలమరల వారికే జయము గలుగు ననుచుండును.

కర్ణః—సుయోధనా ! ముదుసలి మాటల కేమిగాని
యుద్ధమానుమాత్ర మా.వఁజూడకుము. సంధికొడఁ బడుకుము.

సుయోధనః—నేనేల యంగీకరింతును ? పాండవుల
సంహరించుటకై ఈశ్వర ప్రేరితుఁ డగువాఁడను ఆపని నేయక
మిన్నకుందునే?

అని పలికి సోదకబృందముతోడను; మిత్రవర్గముతోడ
ను సభాభవనమున కరిగెను. వీరికిమున్నే ధృతరాష్ట్రుఁడు
భీష్మాది వీరులతోడ నచ్చటికివచ్చి యుండెను. శ్రీకృష్ణుఁడు
సాత్యకితో ఆ సభాభవనమునకు వచ్చెను. నాందాది ముసి
బృంద మా.వదేశమున కరుదెంచెను. అప్పుడు కౌరవులచే
యథావిధిగాఁ బూజితుఁడైన వాసుదేవుఁడు ధృతరాష్ట్రు
నవలొకించి ;

కృష్ణ:- రాజేంద్ర! నీయెఱుంగని ధర్మములలేవు. క్షీరసీర న్యాయమునఁ బొండవులును నీసుతులును గలిసి మెలసి యుండుట శ్రేయస్కరమగును. నీవుత్త్రుఁడు గిర్లాదుల మాటలు విని బేరపోవుచున్నాఁడు. వాని యిష్టము చొప్పున నరిగినఁ గట్టములు గలుగును. వృకోదరాష్ట్రము యాధరంగమున నిలిచిన వారిని మీవారలలో ఎవ్వరెదురింప నేర్తును ?

దుశ్శానవ:- కృష్ణ! నీ వివుడు దూతకృత్యము నేమి పచ్చిన వాడవు. కాబట్టి వారిమాటలఁ జెప్పవలయు నే కాని నీ యభిప్రాయములు బయలు వెట్టుట కిది సమము కాదు.

సుయోధన:-వత్స! కుఱ్ఱదనమున నీ వీలాగునఁ బలుకుట తగదు. అతని ధోరణిశాంతము కానిదే నీవు నమమనఁచి అడ్డుపలుకుట దగునా ?

కృష్ణ:- బాండ్లమునను దుశ్శాననుఁడు లెస్సగాఁ బల్కెను. నీబోటి వారలుండునెడ నావచ్చిన వినిరము సెప్పక యన్యము వదించుట తగనిదగును.

సుయోధన:- కృష్ణ! నీవేల యాలాగున అగ్ర హించెదవు ?

కృష్ణ:- ఇది యాగ్రహోక్తి గాదు.

సుయోధన:- అది యటుండనిమ్ము. నే నొకమాట యడిగెదను. దానికి నరియగు సమాధాన మీఁగలవా ?

కృష్ణ:- రాజరాజుగ నీవడిగినఁ జెప్పయుండుట సాధ్యమగునే ?

సుయోధను:- ఈ చతుర్నాళ్లు లింగం జాలింపుడు. నీవు మాయొద్ద కరుడెంచిన వాడవుగదా ? బాంధవ్యమునకు బాండవులతో సమానులగు మాయుంట భుజింపక విడుదలించి కేల యరిగితివి ?

కృష్ణ:- పగవాని యన్నము భుజింపరాదు. పగవాని బిలిచి తన్నుంట నన్న మిడకరాదు. నీవు బాల్యమునుండి పాండవుల ద్వేషించుచున్నావు. వారు నాకు బ్రాణముల వంటి వారు. తమ ప్రాణములపై బగఁ గొన్నవారు ద్వేషులగుటచే నీవు నాకు శాత్రువుడవు. అట్టి నీయుంట యన్నము దినుట యిచితము కాదు.

సుయోధను:- నీ కింతటి ద్వేషము గలదనుట నేను గదా తెలిసికొంటి !

కృష్ణ:- నా, ఇంక ఈలాటి పృథావచనములతోఁ బ్రొద్దుపుచ్చఁ జాలను. వచ్చినవని చూచుకొనవలయును—ధృతరాష్ట్రరాజన్యా ! పాండవులు నాముఖమున నీకుఁ ద్రేవ మునిన దానిని వివరించెదను. దత్తావధానుడవై వినుము.

ధృతరాష్ట్ర:- నాబిడ్డలు కానలఁ బలుగడగండ్లువడి ఎట్లో విరటుని పాలికీడేరి నుభించుచున్నారని విని ఎంతయు నలడుచున్నాను. ధర్మాత్ముడగు ధర్మజున కిట్టి కష్టములు గలుగుటకు దైవమే కారణము. ఎన్నియిడుమలు గలిగినను భీమార్జును లన్నమాటకు లోబడి వాని నోర్చియుండుట వారి మహానుభావతను బ్రకటింతు చున్నది. పసికూనలు

పాప మామూద్రీసుకులు అరణ్యవాస క్లేశమును ఎట్లనుభ
వించిరో కదా !

అహా ! నాకోడలు ద్రాపది ఎట్టి ధర్మస్వరూపిణి !
అట్టి యనువత చెంతనుండుటఁ బట్టియే వారేపురు గానల
నున్నను నగరవాసులకంటె సుఖముగాఁ గాలము గడుపు
చున్నారు. వారికి నాయెడఁ గలభక్తి చెప్పవలవికానిది.
కృష్ణా ! అలసింజక వారాడిన మాటలు వచించి నాచెవులఁ
దనియింపుము.

కృష్ణః—వినుము వారి మాటలు. “మీపంపునన
ప్రసేందు ఎత్తరములు గానలఁ గడిపితిమి. పదమూడవ
యేట నజ్ఞాతవాసము చేసితిమి. ఇక మూతండ్రిసొమ్ము పడ
యుట న్యాయహితము. మా యర్ధరాజ్యము మీవలనఁ
బడయఁ గలుగుదుమని కృతఃశ్చయములమై యున్నారము.
మా కెల్ల చుట్టములు మీర యగుదురు. ఎప్పటికైన మిమ్ము
గాక యెగుల నమ్మవారము గాము. మన కులముపాడి
చెడకుండఁ గాపాడుఁడు.” అని నీకుఁదెల్పుచుిరి. దీనికి నీవేమి
బదులు చెప్పెదవు?

అప్పు డానభలోనికి వచ్చియుండిన మహర్షుల మధ్య
మునుండి జామద్వ్యమహాముని సుయోధనుని గాంచి;

జామద్వ్యః—సుయోధనా ! గర్వి మెట్టివానికిని
బంకిరాదు. గర్వితుఁ డగుటచే గదా పూర్వము దంభో
దృవుఁడు నగునిచే బరాభూతుఁడయ్యెను? ఆనరనారాయణులే

ఇప్పుడు కిరీటియుఁ గృష్ణుఁడునై యవతరించి యున్నారు. వారలతోడి విరోధము నీకుఁ దగదు.

కణ్వః:-జామద్వ్యుని పలుకులు సత్యములు. తన్నును ఎదిరినిని ఎఱుంగక నిగ్రహింపఁ బూకుట తగనివని. అహంకారము పోరుషమును నాశము గావించును. కాబట్టి ఎంతటి బలవంతునకేని గర్వము సరికాదు.

నారదః:-కారవనాథా ! పీరిమాట లత్యంత విశ్వాస్థార్థములు. ఎట్టివానికేని దుష్కృతము దగదు. అది దుర్దశకు మూలము. కాబట్టి నీవీశ్వర్లుని పలుకుల నాదరిజపుము. ఇతఁడు సామాన్యుడని భావించకుము. తలచినమాత్రాన లోకముల దహించునంతటి మహిమ గలవాఁడు. సత్త్వస్వ దూపుఁడగుటచే నిన్నీలాశన బ్రతిమాలుచున్నాఁడు. నీవలని భీతిని బలుకుటలేదని తెలిసికొనుము.

సుయోధనః:-మహర్షి వుంగవులార ! ఎట్టివానికి విధి యలంఘ్యము. ఒక్కొక్కరు గొన్ని కార్యము లాచరించుటకుఁ గాదె భగవంతునిచే సృజింపఁ బడుచున్నారు ! అట్టియెడ వారు దమకార్యములఁ దీర్చుకుండుట యెట్లుగును ? వారి యవతార కార్యమువారు తీర్చునొచ్చిన లాగున నా జనన ప్రయోజనము నేఁ దీర్చవలదా ? కాబట్టి మీరీ విషయమున జోశ్యము గలిగించు కొనకుఁడు.

ధృతరాష్ట్రః:-కృష్ణా ! వీఁడెవ్వరి మాటలును విను కున్నాఁడు. నీవేనించుకృతము తీసికొని దాఁచబడఁ జేయుము.

కృష్ణ:-సుయోధనా ! గొప్పవంశమున జనించితివి. సకలగుణ సంపన్నుడవని వాసిఁ గాంచితివి. అట్టివానికి నీకీట్టి దురాగ్రహము తగునా ? నీ యీశ్వర ఈనభలోని వారి కెవ్వరికిని సమ్మతము గాకన్నది. బహుజన విరోధము గవ్వముల కాకరమని తెలియవా ? కాబట్టి పాండవుల రావించి వారి యర్ధరాజ్యము వారి కర్పించి క్షీపడముము.

భీష్మ:-పాండవులతో నీకువైరము దగదు. వారు దైవమాయన బలములు రెండును గలవారు. అట్టివారి నెదిరించుట సమజనము కాదు. ధృతరాష్ట్రము జీవించి యుండఁ గనే రాజ్యము, యశస్సు, బంధువులు, ఇది యవి యననేల ? సర్వము నేల నాశము గావించు కొనెదవు ? వృద్ధుల మగుటచే మామాటల నాదరించిన నీకు మేలు గలుగును.

ధృతరాష్ట్ర:-కుమారా ! కృష్ణుని మాటల నాదరింపుము. పెద్దల పలుకుల గారవింపుము. నీకు సర్వశుభములు గలుగఁగలవు.

ద్రోణ:-ధర్మసుతుఁడు సర్వజ్ఞేష్ఠుఁడు. అట్టివానిని నీవు తిష్కరించుట నిందాపహము. అతఁడు నీపై నంతయుఁ బ్రీతి గలవాఁడు. వానితోడి చెలిమిని నీరాజ్యము స్థిరపడఁ గలదు.

సుయోధన:-కృష్ణా ! ఆచార్యులును బిశాఖములును నాతండ్రియు నన్న ఎల్లప్పుడు దూఱుచుందురు. నీవును వారి లాకుననే నను దూషింపఁగడగితివి గాని న్యాయము నారయ వైతివిగా ! మీరు పాండవులను అరణ్యవాసులఁ గావించి

పెక్కిడుమలఁ గుడిపించితి నని నన్ను మాపింతురుగాని అందు నావలని నేర మావంతులు లేదని తెలియరైతిరిగదా ! జూదరి యగు ధృజుడు శకునితో జూదమాడి రాజ్యము నోడెను అది చాలక మఱి నాడి యోడి అడవుల పాలాయెను. ఇవి యెల్లను ఆతఁడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేసినవియే కాని నా నిర్బంధముననా యాచరించెను ? తాను జూదమున నోడిన రాజ్యము మఱిల దనకెట్లు వచ్చుననుట యెఱుంగక కేవల రాజ్యలోభమున విరాటాదులఁ బురికొల్పుకొని మాపై యుద్ధమునకు రావన్నాఁడు. ఎదుటివారు రణమునకు వచ్చినప్పుడు మేము నన్నద్ధులము యుండుటయూ యున్యాయము ? ఒకవేళ, మాతండ్రి జూదమున నోడినవారికి మఱి రాజ్యము సిచ్చెను. గాబట్టి అది వారిద యగుననెనవేమీ ? జూదమున నోడినదాని మఱిల జూదమున గెలిచిపొందవలయునే కాని ఇచ్చుట తాతఁ డెందు ? గ్రహించుటకు ఏ రెవరు ? చక్కఁగ నాలోచించిన నామాట న్యాయబద్ధ మగునదియుఁ గానిదియు నీ వెఱుంగఁగలవు.

వికర్ణః— మీ రెట్లాడినను వారి యర్థభాగము వారి కిచ్చుటయే సరియగునని నాకుఁ దోచెడిది.

సుయోధనః— నీవు కుట్టివాడ వగుటచేఁ దెలియక యాడుచున్నావు. జూదమున నోడుటచే వారు రాజ్యావ్హులు గారనుట యటుండనిమ్ము. జననము మూలమునకు వారికి రాజ్యార్హత లేదు. ఏలన ? పాండురాజు మనతండ్రి యుక్తకుడగుటచే అతనికి బతులుగాఁ గొంతకాలము రాజ్యమును

బాలించెను. దాని మూలముననే ఆరని కొడుకు రాజు గాఁ జాలెను. అదియునుగాక పాండవులనుకూడ వీరారసులుగాదు. యమ సుతునకుఁ గౌరవుల రాజ్యమెట్లు రాఁగలదు? అధర్మయుక్త మగు వీరిమాటల నమ్మి నీ వీలాగున నాగుట దగదు.

కృష్ణ:- నీ కలకఁ దప్పు లేదనికదా యాశితివి! బాల్యమునుండి పాండవులయెడ నీ వాచరించిన కార్యములు నే నెఱుంగనని తలచితివా? ఎత్తివిడిసిన వారని ఎల్లతప్పులు వారిపై మోపఁ జూచెదవా?

దుశ్శాసన:- అన్నా? తండ్రియు భీష్మాదులును జేరి ఈ కృష్ణునకు మిమ్ముప్పగింపఁ దలచి యున్నలాగునఁ దోచు చున్నది. మీ డిట్టి సభనుండుట న్యాయముగాదు. లేండు. ఇట్లనుండి వెడలుఁడు.

సుయోధనుఁ డీ మాటలు విసిన వెంటనే మాఱు మాటాడక యటనుండి వెడలెను. కర్ణాదులును ఆరనిని వెంట నంటి చసిరి. వీరీ లాగున నరుగుట కా సభలోని వారెల్ల రేవగించుకొనిరి.

మంత్రి లో చన

ఆలాగున సభనుండి యిరిగిన సుయోధనుఁడు కర్ణాదులతోడ మంత్రి లోచనాగారము చేరెను. ఆల నెల్లరు నాసీనులయిరి. అంత సుయోధనుఁడు రాధేయుని గాంచి;

సుయోధనః—మిత్రమా ! వింటివిగదా మాత్రడి యొక్క దురుద్దేశము ! కన్న కొడుకని కనికరమింతైన లేక కట్టడియై ఆ విదురాదుల మాటలు విని నన్ను గృష్టునకుఁ బట్టి యాయనొచ్చెనట. ఇది నీతి గర్వితమని ఇంచుకైన దలంపడుగా! జనకుని యానతి మీఱ రాదనికదా ఇంత కాలము నేను శాత్రువులొనర్చు దుష్కార్యముల నోర్చి యుంటిని ? అందుల కిది ప్రతిఫలము గాబోలును ? నీయట్టి వారు వృద్ధుని మాటల గణింపవలదని ఎంత చెప్పినను బెడ చెవిని బెట్టినందులకుఁ దగినలాగునఁ బ్రాయశ్చిత్తము జరిగెను. కన్న తండ్రియే యిట్లుండగా ఇంక భీష్మాదుల మాట దలంప నేల ? ఆచార్యులు మాన్నగు నీ బ్రాహ్మణులు నాసామ్రాజిని నాకే యవకారము నేయఁ దలంచుచున్నారు. వీరెల్లరు నాయెడ నిట్లుగుట కాలమహిమ గాకున్న నిరీక్షింతురు ?

కర్ణః— నేరముగచోట జరిగిన నింద మఱియుంక చోటఁ గలుగుననుట వాస్తవము. కృష్ణుడు తన చాక చాక్యమున వీరి బుద్ధులెల్లను మార్పుఁగలిగెను. దానిని నీవు దెలియక కాలముపై నారోపించు చున్నావు. గోపాలుని దుర్మంతప్రభావ మింతకుఁ దెచ్చెను. కాబట్టి ఇంక నైన నామాటవిని వానిని బట్టి బంధించు టుచితము. లేకున్న వాడిఁక నెన్నియేని దుస్తంత్రములఁ బన్నుచుండును.

సుయోధనః—దూతను నిశ్చంధించుట రాచపాడి గాదు గదా !

దుశ్శాసన:-అన్నా! ఆదినుండి నీవీలాగునఁ బల్కుచుండుట చేతనే ఇంతలు పుట్టెను. దూతను హింసించిన దోషమేగాని, మానభంగ మొనర్చుట పాపపాపముగాదు. ఇంతకు నితఁడు దూతయే కాడని నామతము దూత దనఁబచ్చిర పనిని నివేదించి బదులు విని యేగును గాని వీనివలె లొలోన మిత్రభేద మొనర్చు, బహిరంగముగాఁ దిరస్కరించి పలుకునా? కాబట్టి నీవి బంధించుట యుక్తముగాదు.

శకుని:-సుయోధనా! చేతఁ జిక్కిన శాత్రువుని గృహ్స్థుని బట్టి బంధించుట యుక్తము.

సుయోధన:-కృష్ణుఁడు శత్రువుల దూతగాని శాత్రువుడు గాదు.

శకుని:-“వారు నాకుఁ బ్రాణములవంటి వారు. తమ ప్రాణములవలెఁ బగఁగొన్నవారు ద్వేషులగుటచే నీవు నాకు శాత్రువుడ” వని వాఁడే నుపివెరు గదా? కాబట్టి శత్రుని జిక్కించుకొనుటయే యుచితము.

విశ్వర్థ:- మీ దుర్బలతముల మూలమననే ఇంతలు పుట్టెను. ఇది నైన నీతిని మాననమును గానభయనఁ జొర నీయకుండు.

శకుని:- పానకములోని పుడకలాగున నీవేల మాటి మాటి కడ్డము వచ్చెదవు? నీకుఁ దెలియదు. ఒరులు సెప్పిన విషయ. ఇట్టివాని కి పెత్తన మేల?

సుయోధన:- వత్సా! పెద్దవారి మాననములకుఁ గడ్డమలు గల్పించుటయే తగవు?

విద్యుడు సుయోధనుని హతు లాకించి యిట్లని తల
పోయి జూచెను

“నేనిక మాటలాడిన అన్నగారికి గోపమువచ్చును.
పెద్దల మానములు గలగించుట ధర్మము గాదు. కాబట్టి
యూరకుండెనను. అదినుండి వీరి బుద్ధిని మార్చు నీ శకుని
యొకడు దాపురమై గుఱిన్నాడు. కాకిదోడు గర్జుడు
దుర్బోధను నే నున్నాడు. తక్కిన నా సోదరు లన్నియు
చనిన తెన్నవనే పోవుచున్నారు. నే నొక్కఁడు ధర్మమును
బాటించి ధర్మజుని పక్షమునఁ బలుకుచుండిన లాభ మేమి
యును గలుగుటలేదు. వీరికిఁ గృష్ణుఁ బంధితుఁ ప్రయత్న
మును మానరు. వీరి కాలాటన నాచరించుట సాధ్యము
గాజోదు. దీని మూలమున ద్వేషము పెచ్చు పెరుగఁ
గలదు. యద్ధుని శత్రువు బరిగియు తిరును. జనుము కృష్ణార్జు
నుల పక్షముననే నిలువఁ గలదు. ఇప్తమున్నను లేకున్నను
ఇండితీతోడ నేను రణమునకుఁ గడియవలసిన వాడనే?
కానిమ్మా. ‘సదుఃఖం బహుభిన్నహ’ యు యెంది మదిఁగనుట
పఱచుకొనెదను గాక.”

అని తలఁచుచు మిన్నకుండెను. శకుని సుయోధనుని
విలోకించి ;

శకుని:— ఆలసివక సభకీగి కృష్ణుని బంధింపుము.
ఇదియే ప్రథమకర్తవ్యము.

అని యీలాగున వారు మంత్రిలోచన గావించి
యటనుండి కదిలిరి.

సేనాపతినిర్ణయము

సుయోధనుని బంధన ప్రయత్న మెరిగిన కృష్ణుఁ డాతని దూషించి నభా మధ్యమునుండి వెడలి సాండ్రులఁజేరి యట జరిగినదెల్ల వివరించును వార లీమాటలు విని యుద్ధో మ్ముఖులైరి కృష్ణుఁ డర్జునునకు సాంధి యయ్యెను. కురు క్షేత్రము సుభయులు రంగరంగముగా నిర్ణయించు కొనిరి. రారాజు దోణాదులను అక్షాహిణి నాయకులుగా నొనర్చెను. వారఁ తోడ భీష్మునిఁజేరి,

సుయోధన:-తాతా! తారకలకుఁ జండునివలె నీవు కురువంశమాన కెల్లమేటివి. కాబట్టి స్యసైన్యాధి పత్యమున కీన తగినవాడవు. ఈప్రార్థన మంగీకరింప వేఁకుచున్నాను. నామాట వ్యర్థపూచ్యము.

భీష్మ:-నాకుఁ బాండవులు నీవు నొక్కరూపు వారలే కాబట్టి నీమాటల కడ్డుపలుకనుగాని యర్జునుడు దక్కఁ దక్కినవారితో రణమొనర్పఁ జాలుచును. అరేడత్రు విద్యలో నాకంటె మేటియగును.

సుయోధన:-నీయిచ్చ వచ్చిన లాగున జరుపుము. నీవు సర్వసైన్యాధిపత్య మంగీకరించుటయ నాకు ముఖ్యము. ఈ కర్ణాదులు నీకుఁ దోడ్పడఁగలరు.

భీష్మ:-కర్ణుడా నాకుఁ దోడ్పడఁగలవాడు? సుయోధ నుడు! నీవింకను వానిపై నభిమానము వీడకున్నావు. కడ మాట యొక్కటి వినుము. మా యిరువురిలో నొక్కఁడే యుద్ధము సేయవలయును నీకు వానిపైఁసంత మక్కువయున్న వానినే రణమున కంపునా.

కర్ణ:-మిత్రమా! భీష్ముడు వదునంతవఱకు నేను యుద్ధమాడనని ఇదివఱకే సీతో, జెప్పియుంటిని గదా! కాబట్టి యాతఁడే రణమొనర్పనిమ్ము.

సుయోధన:-నచ్చెరీ! ఇది శపథములు వలుకు ననుయము గాదు. అగ్రహము మానుము. పితామహా! నీవ యాదిని యుద్ధమునకు వెడలుము. ఇక నైన నర్వసైన్యాధిపత్య మంగీకరింపుము.

భీష్మ:-అట్లయొప్పుకొంటిని. ఇంక నొక శపథము గలదు. దాని నెఱిగించెదను వినుము. శిఖండి నాయెగుట వచ్చినచో నే రణమును మానుదును. ఇదిన్మావలయు. ఆలాగున వాడు రాఁడనిఁ బొండవుల సేనలనే నొక్కఁడ సంహరింపఁ జాలుదును.

సుయోధన:-ఆలాగుననే చేయుము. ఇక రణరంగమున కరుగుదము. మున్నేముట మనకొఱకు బటకుటీరము లమ్మఁ బడినవి.

అని యెల్లరును గురుక్షేత్రాభిముఖులయి చనిరి.

ద్వం ద్వ యు ధ ము

“ఆహా! ఎరఘరాము నోడించిన భీష్ముడును, ఆచార్యులు సంకనుండ నాకేమి భయమని తెఱచియుంటిని. బలరామునివలన గదాయుధ పొడిత్యము సంపాదించిన

నాకెనురెవరని కదా గర్విందియుంటిని ! దానికి ఫలమిప్పుడ కంటిని. నాసారథి రథము లొలిగించి తిసికొనిరాకున్న భీముఁడు నన్న యమపురి కంపి యుండును. ఇది నిశ్చయము.

కట్టా ! ఈసారథి ఎట్టి యవకారము గావించెను. శత్రువుతోఁ బోరి జయముగాంచలేని నమ్మ బడికించి బలకాల మనమాన పాత్రుడగు లాగునఁ జేసెను. ఇన్ని దినములు నారత్నమున నున్నందుల కిది యా ప్రత్యుపకృతి?

ఇంతకు నాకాలము చెడ్డదగుటచే వీఁకిట్టి బుద్ధి జనించెను. కాలవహిని గాకున్న నాయట్టివాఁడు మూర్ఖు సెందటయు, వాహాబలకాలి యగు భీష్ముఁ డుదాసీనుఁ డగుటయుఁ దటస్థించునా? కానీ, గతమును గుఱించి వగచిన లాభమేమిటి? జగుగవలసిన దాని గదా యీలోచింప వలయునా? భీష్ముఁ యశద్ధయే ఇట్లగుచు మూలకారణ మగుటచే నాతని మందలించెదను.”

అని తలంచుచుండిన సుయోధనుఁడు శాంతనవుని చెంత కరిగి ;

సుయోధనః—గంగాతనూజా! మల్లోకము లొక్కటియై వచ్చి నినుఁ దాఁకినను నీవొక్కఁడవే పోరి వానిని జయింపఁ గలుగుదువు. అట్టివాఁడవు; నేను శత్రుశరముల తాకున మూర్ఖులినవుడు నేనను జూచుకొనక యుపేక్షించుట చూడ నాశ్చర్యముగా నున్నది. అక్కటా ! “నేను బాఁడవ పక్ష పాతిని. వారితో రణ మొనర్పఁబాల” నని నాఁడే చెప్పియుండ

రాదా! అప్పుడు నాకు దోచిన లాగున నే నాచరించి
యుందును గదా!

భీష్మ:-కౌరవనాథా! పాండవుల పరాక్రమము నీకు
దెలియనిది కాదు. వారల బయ్యుమట సులభసాధ్యుని
తలచితివా? ఎంతయుఁ గష్టపడినఁగాని జయముగలుగఁ
జాలదు. అది యటుండసిమ్ము. నే నిపుడే రణరంగమున
కరుగుదును. నా యోధులతో పట్టును బాండవుల జయింపఁ
బూనెదను. భీముడవు గాకుము.

అని యాడినంత సుయోధనుని మనస్థిమంతుక శాంతి
నందెను. సేనలఁ బురికొల్పెను. శంఖధ్వనము గావించెను.
భీష్మునితోఁ గూడి మఱల రణరంగమున కరిగెను.
శాంతనవుఁడు శత్రుసేనల హతము గావించుచుండెను.
సుయోధనుఁడు తిరుగ భీము నెదురింప నమక్ష్మియై. తన
వాడి నారసముల నాతని నొప్పించ సాగెను. వృకోదరుఁడు
నిజశరముల సుయోధనుని పక్షమున నాటులాగున నేసెను.
అతని సారథిపై బాణవర్షము గురిపించెను. కురువతియుఁ
గుపితుడై భీమసేనుని సారథిని బాణముల నొప్పించెను. ఒక
శరమున నతనివిల్లు ద్రుంచెను. పవనతనయుఁడంత వేటొక
విల్లుపూని గాంధారీసుతుని శరాసనము దుసిమెను. రాజరాజు
వేటొక ధనువు నెత్తుకొని భీముపై బాణములు వేయ
సాగెను. అతఁడు వారి మార్గచుద్యమనన ఖండించెను.
అలాగున దనబాణములు రిత్తలైపోవుట కాగ్రహము సెందిన
సుయోధనుఁడు మఱలఁ గొన్నిటి నేసెను. భీముఁడు వానిని

గూడ నాలాగుననే త్రుంచివైచెను. అంత మండిపడుచుఁ గౌరవనాథుఁడు రెండు వాఁడియమ్ముల భీముని లలాటమును, నాల్గింట భుజములను, యెనిమిదింట వాని పక్షమును గాడ నాట నేసెను. వీనితాఁకున కోర్వలేక భీమునేనుడు సొమ్మసిలి రథముపైఁ బడెను.

ఇదిగాంచివ ద్రావిడయులు వభిమన్యుఁడు నొక్కువ్వుకి సుయోధనునిపైఁ బడిరి. రారాజు వెనుదీయక వారితోఁ జోరుచుండెను. ఇంతలోని నేడదేటిన భీముఁడు సుయోధనునితో యుద్ధమునేమరాఁగ శల్యుఁడతని మార్కొనెను. పానని నిజబాణముల ముద్రదేశ్వరుని నొప్పించెను. అతని శర నిహతి కాఁగ లేక శల్యుఁడించుక తొలఁగి చనెను. ఆ సమయమున దుశ్శాసనాదులుపచ్చి భీమునెదిరించిరి. సుయోధనుఁడు బాండవేయులఁ దనబాణముల సొమ్మసిలఁ జేసి తన సోదరులకుఁ దోడ్పడి నరుదొచ్చెను. భీముఁడింతలోన నేనావతిశిరము ద్రుంచి, జలనంధుని సంహరించి, సుషేణుని మూర్ఛాప్రాంతకుని గావించెను. దుశ్శాసనాదుల బాణవర్షమున నొప్పించెను. భీముని యీ సేతకెంతయు నాగ్రహించిన సుయోధనుఁ డతని వీక్షించి ;

సుయోధనః— బలహీనుల నల్వరఁ జంపుటచే బలవంతుడవైన లాగునఁ దలఁచి గర్వింపుకుము. లావుగల వాఁడెప్పుడు నమానులతోడనే పోరును. కుట్టవాండ్ర దుశ్శాసనాదుల నొప్పించుట యొక గొప్పకాదు. దయదలఁచి నిగ్నింతకుమున్ను విడుచుటచేఁ గ్రొవ్వితిని. మఱల నా

యెదుటబడినది. ఇగఁ దప్పించుకొని పోవాలవు నీకు నేటితోడఁ గాలము తీతెను.

భీమ:-కూటలచే బోటరివిగాకుము. నీ వాదితుండియు నా మరణమునకై ప్రయత్నించుచున్నావుగా! నీయత్న మేమి కొనసాగెను? ఇది రణరంగముగాని ద్యూత గృహము గాదు. ఇచ్చటఁ బరాక్రమము చూపవలయునుగాని శకునిమూలమునఁ గడటము లాచరింప నీలుగాదు.

సుయోధను:-ఒహో! భీమసేనులవారు నేను వాసుష్ఠ్ర శ్రేష్ఠు లగుదున్నాను. కాబోయి! నాబాణముల తాకు దప్పించుకొని బ్రహ్మసేన నావలఁ జూచుకొందము.

భీమసేన:-బాణములు వైచిరి విమ్మటఁగదా తప్పించు కొనుమాట. ఇదె నాకరము నీకరము దురుమ నేతెంచు చున్నది. దానిబారిఁ బడక తప్పించుకొనుము.

అని రెండు బాణములు సుయోధనుని హస్తములకు సూటిగాఁ బ్రయోగించెను. రాజరాజు వాని సర్ధచంద్రా కృతిఁగల రెండు బాణములచేఁ మ్రుంచెను భీష్ముడా తరుణ మునఁ బొండవసేనల నురుమాడుచు సుయోధనుని సమీపించుచుండెను అతని గర్జారవమును విని తమసేనలు చెదరి పోవుట చూచి భీమసేనుఁ డిందుక కలఁత నొందెను. చెదిరి యున్న సైన్యము మఱలఁ బురి కొల్పుట కలఁడుపక్షమిందెను అప్పుడు సుయోధనుఁ డాతని వక్షమున రెండు బాణములు వేసెను. సుయోధను కరాహుతమున భీముఁ డొక్కింత చలించెను. ఇంతలోప ఘటోత్కచుడు మాయా బలమునఁ

గారవ సేనలపై విజృంభించు చుండెను. సూర్యుఁ డస్తగతుఁ డగుటచే ఇరువాగుల వారును నాటియుద్ధమాడి తమతమ స్కంధావారములు కరిగిరి.

సైంధవ వధ

శిఖండి తనపైఁ గవియుటచే భీష్ముఁడత్రు న్నాన్యము గావించి శరత్సృగతుఁడయ్యెను. సుయోధనుఁడు వెంటనే ద్రోణాచార్యుల సేనాపతిఁ గావించెను. ఆ చార్యుఁడు దన్నా లాగున గారివించి నందులకు నంతసించి సుయోధనుని వరము వేడుకొమ్మనెను. రారాజు ధర్మసుతుని కాయము గాఢము గాకుండఁ బట్టి యిమ్మని వేడెను. ఇదివిని ద్రోణుఁ డాశ్చర్య పరవశుడై;

ద్రోణ:-శిష్యుఁడేణ్య ! అజాత శత్రుఁడను నామ మ్మీరిని కిప్పుడు సార్థక మయ్యెను. ఆహ! శత్రువునకును దనపైఁ గనికరము గల్గించు జేయునట్టి నద్గుణమాలు గల యీతని జన్మము ధన్యతమము. వానిబట్టి తెచ్చినంతనే రాజ్యభాగ మీఁదలంచి ట్లాడుచుంటివా? రక్తపాత మెక్కు డగుచున్నదిగదా యని మృదుహృదయుఁడ వయితివా?

సుయోధను:-యుద్ధమాన రక్తపాత ముపశ్యమగు ననుట నాకుఁ దెలియును. రుధిరపాతమువలె నంగీరించు

వాడనుగానూ. నాకోటకు బాంధవు లనేకలు మరణించుట యుక్తము కాదనుట నే నెఱుంగదును. కాబట్టి సంధి కొడఁ బడినచో నైమాళుగిద్ది తీరవలయును. రాజ్యావృత్త లేని వారికి ఆ మాత్రమైన నిచ్చుట నీతి గర్హితము. న్యాయవిదూరమగు కార్యమునేను నిచ్చగింపనివాడ నగుటచే సంధి కంగీరి పకుంటిని. యుద్ధమున కొవ్వకొని నచో బాంధవులు రోరంకమునకు రావలగు. అప్పుడు ధర్మజానిఁ బట్టకొనినచ్చి. జూరమాడించి యోడించి, మఱు నరణ్యాలు నకుఁ బాప వచ్చును. ధర్మసుతుడు ద్వాప్రేయఁ డగుటచే ఇది సుభసాధ్యము. నేనిది తెలిసియే యుద్ధము నేయ నంగీరించితిని. రాజనీతి పెక్కు దెఱుగు లగుటచే నిక్కార్యము న్యాయబద్ధము. కావున దేవరవారు నాకోటని గొన సాగింపవలయును.

ఇది వినిన ద్రోణాచార్యుఁ డిట్లు తలఁపఁదొడఁగెను.

“సుయోధనుఁ డాసలగున నొకగుట యుక్తమనుని తోచుచున్నది. అన్యాయమునకుఁ బూరికొనినఁ బాపము నకు గుఱి కావలయును గదా ? అట్లని యూహకుడమనిన రాజాజ్ఞలు మీఱుటయు, గోరిన పరకత్తునని మాటచెప్పి తప్పులయు నను రెండు దోషములకు గుఱి కావలదే ? ఇంతకు నీవని క్రమమగున దేలకాంగూడను ? ‘రాజనీతి పెక్కు దెఱుగు లగుటచే నిక్కార్యము న్యాయబద్ధ’ మని యారఁ డాడుచున్నాడుగదా ! ఆయుధ మెత్తినని చెప్పిన కృష్ణుఁడు చక్రమెత్తినదియు, శిఖండిని మున్నిడుకొని యరునుడు

భీష్మ నశ్రునవ్యస్తుని గావించినదీయు నిట్టి తరగతి లోనివే
కదా! అవియెల్ల న్యామనమృతము లయినచో ఇదిమాత్ర
మేల కాఁబాలదు?”

అని యిట్లు కొంతవడి విరక్తిచుచుండి యావల
సుయోధనునిఁ గాంచి ;

[ద్రోణ:-సుయోధనా? నీకొన్ని కొనసాగించుటకు
సిద్ధుడనుగాని అందుల కొక యాటంకము కలదు. అర్జునుఁడు
సర్వాశ్రయేషి. అతని గొప్పట అసాధ్యము. అతఁ డెప్పుడును
అన్నను వీరక యున్నాఁడు. కాబట్టి అతఁడు తే:నమయ
మిచ్చినచో బాండవాగ్రజునిఁ బట్టి యీగలను.

సుయోధనుఁ డీమాటలు విని సంశయములకు ‘అర్జునుని
రణమునకుఁ జీరవలయున’ దని వర్తమానమంపెను. వారా
లాగునఁ గావించిరి. సంశయకామలాతుడయి ధర్మజానుమతిని
బాగుఁడు వారితో యాధమునోను నరిగెను. ద్రోణుఁడు
బాండవసైనికులతో ఘోరముగఁ జోరు నడుపుచుండెను.
అసమయమునఁ గౌరవులు వద్దవ్యూహము గావించిరి.
అందుఁ జొచ్చుట కభిమత్యునకుఁ దక్కుఁ దక్కినవారికిఁ
డెరియదు. కాబట్టి యాతఁడందుఁ బ్రవేశింప నరిగెను.
అతనివెంటఁ బాండవు లావ్యూహమునఁ బ్రవేశింపఁ జొవు
చుండ సైంధవుఁడు వారిదారి కడ్డురడియెను. ఈశ్వరదత్త
వరమహిమచే వాని జయింపఁ బాండవులకు సాధ్యము
గాదయ్యెను. తోనఁ జొచ్చిన యభిమత్యుఁ డనశ్రవరాశ్రమ

ముతో యద్ధము నేయుచుండఁ బెక్కు రొక్కపై వానిని దాఁకి తునముట్టిందిరి.

సంశప్తకుల సంహరించివచ్చిన పార్థుని వార్తదెలిసెను. తనకుమారుని మరణము నకు సైంధవుడే మాఖ్య కారణమని తెలిసి వానిఁ జంప శుభముగావించెను. ఇది వినిన సుయోధ నుడు ద్రోణుని నడిపించి ;

సుయోధనః—అచార్య ! అర్జునుఁడు చెలరేకున్న ధర్మరాజును బట్టెనని యానతిచ్చి యుంటిరి. దీనికొరకే కదా సంశప్తకులకు పరమానకుంపి యర్జునిని వారియొద్దకు రప్పించుకొనలాగున నొనర్పితిని ! అదివమ్మయ్యెను. అర్జునుఁ డెంత బృంభించినను వాని జోలిఁ జొకున్నారు. మీరు పొండవ పక్షపాతులు. అర్జునునకు మేలుగూర్చు నొచువారు. తెలిసి తెలిసిమిమ్ము విశ్వసించింది నాలోపమేయగును. కేన పూసిన కత్తివలెనుండుట తెలియక ఇతకుఁ దెచ్చుకొంటిని. అదె సైంధవునిఁ జంప నర్జునుఁ డరుగుచున్నాఁడు. మీ ప్రభావము చూపింపియే కదా తగునయము ? మిమ్మా లాగునఁ దూలనాడితినిని యన్యథా తలఁపకుండు. ప్రసన్నులరై యున్నారని మీకలుక పుట్టించినగాని కార్యము కొనసాగ దని ఈలాగునఁ బలికిని; కంబట్టి నను క్షమించి, నాయు డనుగ్రహముంచి, వెంటనే సైంధవుని క్షింపఁ బూపిండు.

ద్రోణః—రారాజ ! నీమాటకును మాయశ్వత్సాను మాటకును నే కేద మెంచువాడను గాను. సేనామఖ్యును నీడి నే నర్జునుని వెతుకఁబోయినఁ బొండవ బలము మన

సైన్యమువై గవియును. అప్పుడు మన సేన చెల్లాచెదరగలుగి
సైంధవునిరక్షించుట యతికష్టము. ధర్మసుతుని బట్టుటకు
నయమును వేచియుండవలసిన వాడనుగాఁ బట్టి నేను
గాండీవి నడ్డుట కరుగుట యచిరము కాదు. అతఁడును నీవును
దుల్యబలులు. శంకింపక నీవారని కడ్డునడుము. తగునహాయ
మును గూర్చుకొనము. ఇచ్చట నాలసింపకుము. నే నొనఁగు
నట్టి యీకవచము ధరింపుము. దీనఁ బార్థుని శరణులు నీ
శరీరమును దాఁకకుండును.

అని యొకకవచము నిచ్చెను. సుయోధనుఁడు గురువు
నాసతి మీఱరాదని యెంచి ఆకవచము ధరించి సేనాపరి
వృత్తుండఁబు యర్జును నెదిరింప నేఁగెను. పార్థుని యెదుట
నిలువఁబాలక పర్వేత్తుమన్న తన సేనకు తాహము గల్పించుచు
వానిని నమిపించి ;

సుయోధనః—పర్జునా ! నీవొక మేటివైన లాగునఁ
దలఁచి నే లేలయెడల నెల్ల నరుగుచుండుటచే బదుకఁ గలిగి
తిని. ఇదె నే నెదురుపడితిని. ఇంక నీవాలాగునఁ దప్పించు
కొని పోవుటకు వీలులేదు. ఏదీ! నీహస్త్రవిద్యా కౌశలము
చూపుమా.

అని యర్జునునిపై సుయోధనుఁడు మూఁడు వాడి
నాశనముల నేసెను. నాలుగు బాణముల వాని గుఱ్ఱములపై
వైచెను. పదిశరములుఁ గృష్ణుని యురమునవైది యొకసాయక
మున నారని చేతిలోని ముగ్ధిగోఁ గూలనసెను. పార్థుఁడు
పెక్కు బాణములు వైచెనుగాని అవియెల్ల నారని కవచమును

దాణి తునిగి క్రిందబడుచుండెను. ఇది గాంచిన కృష్ణుఁ డాశ్చర్యమున;

శృంగు:-అర్జునా! మున్నెన్నడు నీబాణము లీలాగున వ్యర్థమౌలుగాలేదు. పిడుగువలె శత్రువులదాణియధము నేయు వాడవు నేడీహీనుని ఇంచుక నొప్పింపనైన నశుర్గుడవు గాకపోవుట గడునితగ నున్నది.

అర్జున:-ఇతఁడు దొడుగుకొని యుండునట్టి కవచ వ్రథావ మట్టిది. ఆచార్యు ననుగ్రహమున వీడిక్కవచమును బొందియున్నవాఁడు. ఇంద్రదత్తమగు నశ్రుమొక్కటి నా యొద్ద నున్నది. అది నిఖిలకవచ నిర్భవనము. దాని మూలమున వీసిని గాయవఱతును.

అని యర్జునుఁ డొక యశ్రుము వైచెను. అశ్వత్థామ కాశ్రు మహిమ తెలియును గాబట్టి నర్వాశ్రుఘాతియగు నొక యశ్రుమున దానిని ఛేదించెను. అర్జునుఁడశ్వత్థామ యాచరించిన యాకార్యమునకుఁ దెల్లబోయు ధైర్యము నవలంబించి వేటొక యశ్రుము నతఁడ జోయెను? ఇంతలోన సుయోధనుఁ డర్జునునిపై బాణవర్షము గురిపించెను. కురు సేన లర్జునుని యా షరాధవము గాంచి పెల్లుగ సింహపాద ములు గావించెను. పార్థుఁడు మిక్కిలి కోపముచెంది సుయో ధనుని రథసారథులఁ దుసిమెను. విఘ్నేడఁగ సుయోధనుఁ డించుక చింతించుచుండ గా ఆదియే తగు నమయముని భావించి పార్థుఁడు విజృంభించెను. వీనిధాటి కాఁగలేక కౌరవ సైన్యము నలుమిక్కులకుఁ బర్వలిడఁ జొచ్చెను. సుయోధనుఁడు వానిఁ

బులికొల్పి ముఱల నమరమునకు నన్నద్దండగు సంతలోన
 పృషనేనుఁడు మున్నగుచు రరుదెంచి పార్థుని మాహొనిరి.
 అర్జునుఁడు వాఁతోడ రణము నేయుచుండెను. సుయోధనుఁ
 డంతలోన వేటొక రథమిక్కెను. సూతనాంబ రాభరణ
 ములఁ దాల్చెను. క్రొత్తకవచము ధరించెను. నవ్యశరాసన
 మును జేరఁ బూనెను. ఈలాగున యుద్ధనన్నద్దండై వచ్చుచు
 ముఱల నాచార్యునిఁగాంచి సైంధవరక్షణార్థము దనకు సాయ
 పడమని వేడెను. ద్రోణుఁడు పూర్వమువలె దాను సేనా
 ముఖమున నుండవలయు నని బదులాడుటచే భక్తుడయి;

“అహ! ఆచార్యుఁ డర్జున పక్ష పాతియయి మన
 కార్యమున నొదాసీస్యము వహించుచున్నాఁడు. నేటితో
 దుశ్శులభర్త కాయువు దీతెను గాఁజోలు! తన్ను గట్టఁద్రాల్లు
 తానే తెచ్చుకొనిలాగున ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యీరిని సేనా
 పతిఁ గావించుకొని ఇట్టి యాపదకు గురియయితిని. ఇఁక
 జరించిన లాభమేమి.”

అని తలపోయుచు సుయోధనుఁడు పార్థుని నమీరింప
 వచ్చుచుండెను. అప్పుడు యుధామన్యుఁడు, సుత్తమాజుఁడు
 నర్జునునకుఁ దోడ్పడ వచ్చుచుండ వారల నెదర్చెను. ఉత్తమా
 జుఁడు సుయోధనునిచాపము దునిమెను. రారాజు వేటొక
 శరాసన ముందుకొని వాని సారథిని, దురగములను
 దునిమెను. ఉత్తమాజుఁడు యుధామన్యుని రథమిక్కెను.
 వారిరువురు రాజరాజ రథవాజులను, సారథిని సంహరించిరి.
 కొంపేశ్వరుఁడు మద్రదేశాధీశుని రథమిక్కెను. ఇంతలోన

దుర్ముఖులు దససోదరులు గొందఱు రణభూమిని నిహతులగుట దెలిసి విధివి దూఱుచు వేటొక దెసకేగెను. అదియే యడనని భావించి యర్జునుడు సైంధవుడున్నడని వచ్చి వానిని సంహరించెను.

సంకులసమరము

“కౌర! ఇంతకాలము సత్యవాది యని వాసిగాంచిన యూతశత్రుఁ డిది యసత్యమునుట దెలిసియు “సత్యతా మాహత” యని బిగ్గటగాఁ బలికి కుంజర యనుమాట యల్లన నాడెగా! భీమసేనుఁ డశ్వత్థాను పాతుడయ్యెనని వలికిన నమ్మకుండిన యాచార్యుఁ డీతని మాటచే గదా యస్త్ర సన్నాసము గావించెను.”

కాలము విపరీతమగునపుడెల్లరు నకారణ విరోధులగుట నిక్కము. ఆలాగునఁ గానిచో విశ్వామిత్రుడులకు నేనేమి యుపకారము గావించితిని? వారికేల నాపై నిష్కారణ ద్వేషముదయింపవలయును? నాపై విరోధమునఁ గాకున్న వారేల యాచార్యుని సమీపించి యుద్ధమాడవలదని యుపదేశించి యుండురు? వారి మాటలును యధిష్ఠితుని యసత్యవాక్యములును గదా ఆచార్యుని మరణమునకుఁ గారణములు? ఆచార్యుడు మరణించినంతనే జయము గలిగెనని ధర్మతనయుఁడు తలఁచెను గాఁబోయి! కర్ణుని సేనాధిపతిగా నొనర్చియున్నందున నతఁడు వీరిని సంహరించుననుట యెఱుఁగడు.

వివేకరహితుడగు నీ పాండవ జ్యేష్ఠుఁడు, యోగనిష్ఠ నున్న యాచార్యుని బాలిషుడగు దృష్టమ్యమాఁడు సంహరించుచుండ నూరకుండెనట. ఇదియూ యాతని ధర్మజ్ఞత! ధర్మరాజుని పేరిడుకొని తృణాచ్ఛన్నకూపమై ఇట్లొండ్రవంచించ నెంచియున్నవాడో కదా? ఇట్టివాని నిక నూరక విడుచట పాడిగాదు. ఇదే నేనరిగి యాతని ప్రాణములఁ గొనెదను.”

అని ఈలాగునఁ దలపోయుచుండిన సుయోధనుఁడు రథమెక్కి రణరంగమునకు వచ్చెను. వచ్చినవాడు వేత్రవ్యని యొద్దకుఁ బోవక తిన్నగా ధర్మసుతుని చెంతకే యరిగెను. ధర్మజు, నాతని సాధిని శరావాతించి నొప్పించెను. యుధిష్ఠిరుఁడు సుయోధనుని హయ సారథుల సంహరించెను.

అంత నారథమ నుండి కిందికిదూకి పదాతియై సుయోధనుఁడు వెనుదీయక ధర్మజుని శరీరమున నాటలాగునఁ గొన్ని బాణములు వైచెను. రాజరాజ బాణవాతినీ నొచ్చిన ధర్మతనయుఁ డాగ్రహించి అతని వింటిని దుసిమెను. ఖడ్గహస్తంబై యాతఁడు ధర్మజునిరథముపై నుఱక నుంకించుచుండ నాతని చేతి కత్తిని రెండర్థచంద్ర బాణములచే దునియలు గావించెను. నాలుగుశరముఁ నాతని యరమున నాటనేసెను. యుధిష్ఠిర బాణపాతమున విహ్వలుడగు సుయోధనునిఁ గాంచి దవ్వలనుండిన కర్ణాదు లచ్చటి కరుడెంచిరి. వీరిటు వచ్చుట గాంచుచుండిన భీమసేనాదులు ధర్మజునకుఁ దోడ్పడ నచ్చటికి వచ్చిరి. అంత నుభయసేనలకును సంకల యుద్ధము జరిగెను.

ఇంతలోన వేటొక రథమిక్కి మఱి నచ్చటికివచ్చిన సుయోధనుడు ధగ్మసుతుని చేతి వింటిని దన శరముచే దునిమెను. అతడు వేటొక ధనువులూని ఛార్తరాష్ట్రుని శరా నశమును ద్రుంచెను. కురువతి వేటొక బాపమును బూని ధర్మజుని శరీరమున నాటులాగున వాడియమ్ములఁ గొన్నిటి నేసెను. ధగ్మరాజు కొంపనాథుడైన గొన్ని బాణములు బ్రయోగించి వానిని నొప్పించెను. సుయోధనుఁ డొకశక్తిని వైచెను. అజాతశత్రువు మార్గముఘ్నముననే దానిని దుని మెను. ఇదిగాంచి కోపించిన కురుక్షేప్తముడు కొన్ని బాణము లేసి ధర్మరాజును నొప్పించెను. ధగ్మనూతియు వెనుకంజ వేయక శివులందై శత్రుబాణహతి కోర్పును మఱల సుయో ధనునిపై బాణవర్షము గురిపించెను. గాంధారీతనయుఁ డాశర ముల లాఁకున మూర్ఛిలైను.

ఈ లాగున సుయోధనుడు మోహవరవశుఁ డగుట చూచి కృతివర్మ ధర్మపుత్రునితో యుద్ధము నేయ నను దెంచెను. అప్పుడు భీముఁ డాతని నెదరించెను. వీ రిటు రణ మొనర్చునుండ నింతలో సుయోధనుడు మూర్ఛఁ దేతెను. మఱల ధర్మరాజుపైఁ గవియ నరుగుచుండ నర్జునుఁ డీతని కడ్డువడెను. క్రోధావిప్లవగు సుయోధనుఁ డాతని బెక్కు బాణముల నొప్పించెను. పార్థుడు గాంధారీతనూజుని నూతుని, రథాశ్వములను, ధ్వజమును, ధనువును ఏడేసి బాణము లచే దునిమెను. బ్రాణాంతకమగు నొక బాణమును బ్రయోగించెను. అప్పుడు సుయోధనునకు సహాయవడఁ గల్గుచును

అశ్వత్థామయు నరుదెంచి. అశ్వత్థామ యుద్ధమునఁజేసిన
యా బాణమును మార్గ మధ్యముననే తన శరములచే
ద్రుంచెను. కృపుఁడు పాదునిపైఁ గొన్ని బాణములు వైచెను.
కీరీటియుఁ గృపునివిల్లు రెండు తునియులు గావించెను. కృత
వర్మ రాఁగ నాతని నొప్పించెను. దుశ్శాసనుని విల్లు దుని
మెను. కర్ణునితో యుద్ధమునేయనెంచి యటు వెడలెను. ఇట్లా
నాడంతయు నంకులనమర మతిభీకరమై జరుగుచుండెను.

గ దా యుద్ధము

“సుయోధన రాజేంద్రా! ఏల ఈ లాగున మడుగునఁ
దాఁగవలయును? కర్ణశత్రులు, సోదరులును బాఁగనే మేమును
జచ్చితిమని తలఁచితివే?”

“ప్రసాచారా! ఆచార్యపుత్రా! ఎక్కడును నేను
నీచకృత్స్నములకుఁ గడఁగువాడను గాననుట మీరెఱుంగునది
కాదు. సోదర బాంధవ మరణము న నొడలెఱుంగక యుద్ధము
చేసితిని. నాశరీర ముత్తమముల కాఁకున నొచ్చును అలయుక
మెడయ్యెను. దప్పి యిఁకలెంచెను. మనసు వనమతి
యుండెను. ఇంచుక విశమించినఁగాని యరులతోఁ బోరఁ
జాలక ఈ మడుగుఁ జొచ్చితిని. పాండవుల యగ్రమ ముప్ప
టప్పటి కితియించుచుండట కర్ణసంధ మూలమున మీకు
విదితమైనదే. ఆ క్రూరులు శత్రువు చిక్కనని చప్పున

సంహరించువారు కాని ఇదియ నమయమని ఇంచుక యోచ్చు వారు గారు. ఇది తెలిసి యూరక వారిచే బడి చచ్చుట కంట నేడించుక విశమించిన రే కవగతశ్రమఁడ నగుదును. అప్పుడు వారి నెలీలఁగా వధింపఁ గలుగును. ఈ యుద్దేశముతోడనే నే నీహాసమునఁ బ్రవేశించితినిగాని శత్రువులవలని భీతిని బాటినచ్చి దాఁగిన వాఁడనుగాను. మీ గొంతు నవ్వడివిన్న మీరును మిక్కిలిదస్సి యుండుటదెలియుచున్నది. కాబట్టి మీరును గొంచెము విశమింపుఁడు.”

సుయోధనుని యావాక్యము లాలించి కృపాశ్వుతామలు హఠలినచ్చుచు నీలాగున సంభాషించు చుండిరి.

“మూమా? చూడతివే కథి నిలసిరము! న్యాయ వర్తనుల కిడుమలు గల్పించుచు నక్రమవర్తనుల కభిప్రది నొనఁగఁచుడు నాదేవు నేనునవియును? లోకము వారును న్యాయాన్యాయ పరిశీలనాజ్ఞానము లేక పైవేనమలఁ జూచి మోసపోవుచుందురు. పాండవు లాచరి చివివి న్యాయనమ్మతములా యనుట యూహింపక వారి పైవేనమలఁ జూచి వంచి తులై కొంపు లక్రమ ప్రవర్తనులఁ బాడుచుందురు. విష ప్రయోగామల మూలమున వీరు భీమునిఁ జంప నొచిరని యూరక దూఱుదురు కాని వృకోదరుఁడు మాన భంగము గావించుచు వీరికిఁ బెక్కుకష్టముఁ గలిగించెనని ఎవ్వరేఁ జెప్పఁ గలిగిరే? సుయోధనుఁడు పాలింప వలసినది న్యాయముగానిండి నాఁడు యధిష్ఠితుఁడు యువరాజగుట యక్రమ మగునని ఏరైన నాడిరే? రాజసూయ యాగనమయమున

ద్రావిడి వృకోదరులు రాజరాజును బలిహరించిన దక్రమ మనుటకు వీరికి మూకత్వము గలిగెను. జూదరియ్యి పాండ వాగజుడు శకుఁతో జూదరూడి దైవశక్తి నొడివ నందు లకు సుయోధనుని గారకునిగాఁ జేసి వృథా దూషణ నల్పుటకు మాత్రము వీరికిఁత నోరు గలిగెను.”

“అబ్బయీ! నీ వాడునెట్లు వాస్తవ మగునదియే. సుయోధనాదులు మాయాద్రోదరమున గెలుపొంది పాండ వుల గానలపాలు గావించిరని తత్పక్షపాతులయి ఎల్కెదరు గాని పాండవ పక్షములోని వంచనలేల తెలిసికొన కున్నారు? యుద్ధమునకుఁ దోడ్పాటుగోర రాజాజు ద్వారపతి కరిగినపుడు కృష్ణుడు నారాయణ గోపాలురొచ్చి సరిపెట్టివచ్చినది వంచన కాదు కాబోలు? శత్రునితో ధన్యులనయ్యుడు “నీవు గర్జారముల యుద్ధనమయమున గర్జనకు పాఠిధివై యాతినిఁ దూల నాడి యుద్ధమువలని సిరుత్సాహుని గావించు” మని వేడుకొనిన దన్యాయము కాదేమా? యుధిష్ఠిరుడు రహస్యముగ భీష్ముని చెంతరిగి యాతిని పథోపాయ మిడిగినది యుక్రమము కాదేమా? అనత్యములాడి మీయమ్యు నస్త్రసన్నస్త్రుని గావించినది సజ్జన సత్కృతనూ కాబోలు? సైంధవపథనాడు మాయాతిమిగిలినను గల్పించి సూర్యుని గప్పడకుండఁ జేసిన యాకృష్ణుని నేటి సీతిబాహ్యము కాదే? ఇట్టి యుక్రమము లెన్నియో వారాచరించి. జనుల కవి యన్యాయము లని తోచకున్నవి. మనవా రాదినండి న్యాయమార్గమున

నడుచుచున్నారు. దీని నక్రమమని వారాడెవరు. ఏమి నేయు
దము? ఈకాలమున న్యాయము నకు స్థానము లేదు. ”

“మామా! ఇది ద్వాపరాంతము కాదా! న్యాయవత్త
మునకీక నెచ్చటినుండి స్థానము కలుగును? ఇప్పుడు నేనొక
విధమునఁ దృప్తిపడుచున్నాను. ఎట్లన? మన సుయోధనుఁ
డాడినుంచి నర్వసౌఖ్యముల ననుభవించు చుండెను. కష్ట
మెన్నఁజెఱుంగఁడు. రాజరాజ బిరుదాంకితుడై ఏకచ్ఛత్రాధి
పత్యమున నీభూమండలమును బరిపాలించెను. విధేయులగు
సోదరులతోడను, నాయుట్టి హితుల తోడనుగూడి నర్వదా
నంతస్తుండయి యొప్పుచుండెను. వైష్ణవమును యజ్ఞమునేసి
ఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఐహిక సౌఖ్యములలో ఇతఁ డెద్ది యఁ గొఱి
వడక యనుభవించెను. ఇంక వారో; బాహ్యముననే తండ్రీ
చావఁగా దిక్కుమాలి దాయాదుల యింటఁ బెరుగుచుండిరి
ఏక చక్రపురాదులయందు మాఱువేసము. పూని బిచ్చమెత్తు
కొని బ్రదుకుచుండిరి. పక్షనందు విత్సరము లరణ్యము ననుండి
పడరానిపాట్లు పడిరి అజ్ఞాతవా నవత్సరమున విఁటుని కొల్వ
కూటమున అతినీచమగు దాన్యస్మృత్తి నవలంబించి యుండిరి.
ఎప్పుడు వీరు సుఖంపఁ గలిగిరి? ఒక వేళ యుద్ధమున సుయోధ
నుఁ సంహరించి రాజ్యమునుబడసినను బంధువులెల్లరు చచ్చుట
చే ఆవ్యసనపుఁ గూడు దక్క వీరనుభవంపఁ బోవున దెద్ది. ఇట్టి
యనుభవముకంటఁ జచ్చుట మేలుకదా? ఇందు ఈయుభ
యులలోని క్రమాక్రమముల వెల్లడినేయుచున్నది. ఇంకనజ్ఞాన
మున లోకమేలాగున నాడిన నేమి?”

అని ఈలాగున సంభాషించుచుఁ గృపాశ్వతామలు వెడలిరి. ధర్మతఃయుఁడు; సుయోధనుని వెనుకట కేఁగిన వేటగాండ్ర మూలమున రారాజు ద్వైపాయన హదమున నుండుట యెఱిఁగి సోదరసహితుడై కృష్ణునితోడ నామిడుంగు నొద్దకరుడెంచి:

“సుయోధనా! ఇదియూ పోటరియగు వాఁడవరింప వలసినది ! చుట్టములు చచ్చిరి. పోదరులు హతులయిరి. నీవొక్కడవు మాత్రము జీవించి ఏమిసేసెదవు? నీట దాఁగి నంతనే చావు దప్పునే? ఇదియూ రాజరాజ బిరువాంకితునకు లక్షణము? అభిమాన ఘనుడని విట్టివీఁగు చుండుట కిది గుఱుతు గాఁజోలు? వెంటనే యుద్ధమునకు రమ్ము. లెమ్ము రణవిహతుడవైన వీరస్వస్థము నందఁగలవు. జయించిన నిస్స పత్నిమగు రాజ్యమును జెందఁగలవు. కాబట్టి ఇంక నైనను ఈ నిచకృత్యము వదిలి ప్రాదముచుండి వెలువడుము. ”

“ధర్మపుత్రా! నేనెప్పుడును రణము వలనఁగాని, మరణము వలనఁగాని భీతుడను గానని యెఱుఁగుము. యుద్ధమున నలిసి, సేదఁదేఱ నిచ్చటికి వచ్చితిని. మీరును ఇన్ని దినములుగా జరిగిన రణమువలన డస్సియున్నారు. కాబట్టి ఈదిన మించుక విశ్రాంతి నందుఁడు. రేపు యుద్ధము సేయుదము.”

“ఇంతదాఁక నీవు గానుపింపమిని యుద్ధములేకుండెను. కాబట్టి మేము సేద దేఱితిమి. నీవింతకాలము ప్రాదమున

విశ్రాంతిఁడవైనది చాలును. ఇంక వెలువడదు. లేమ్మ. నీట దానినంతనే రాజ్యము దక్కజోదు ”

“నే రాజ్యబుడకు ననియూ తలచితిని? దాతలలోఁ బ్రథమగణ్యుడగు కర్ణునకుఁ జెలిని. దానవీరుడని ప్రసిద్ధిఁడనిన వాడను నాయెడ లోభము లేదు. నిక్కముగ నీ కట్టి సంశయమే యుండిన నారాజ్యమెల్ల నీకు దానము చేసెదను. గ్రహింపుము.”

“ఓయీ! రాజులకుఁ దమ పరాక్రమమువలనఁ బడసి నది కీర్తిదాయకము. కాబట్టి నీదానము నాకేల? శత్రుసంహార మొనర్చి జయలక్ష్మితోడ రాజ్యలక్ష్మినిఁ గైకొనుటచితము.”

“ధర్మతనయా! నేను బ్రాణములపైఁ గల తీపిచే నీలా గున నాడితినియూ తలచుచున్నావు? బుద్ధుడను గాననుట నిదర్శన పూర్వకముగాఁ జూపవలయునను నుద్దేశముతో నాలాగునఁ బల్కితిని.”

సుయోధనా! మాటలతోఁ బ్రాద్దువుచ్చుచుండుట భావ్యము గాదు. ఎదుటివాఁడు పిలిచినంతనే యుద్ధమునకు వచ్చుటగదా పరాక్రమవంతుని లక్షణము?”

“నరి. అట్లే వచ్చుచున్నాను. ఇదివఱలో రథారూఢులమై చాపములు గొని పెక్కుతడవలు యుద్ధమొనర్చి యుంటిమి. ఇప్పుడు సాదచారులమై గడఁగొని రణము నల్ప నెంచుచున్నాను. మీరిందులకు సంసిద్ధులు గంతు.

“అలాగుననే కానిమ్ము. ముందు నీటినుంటి వెలువడుము.”

ఈ మాట లాలకించిన సుయోధనుడు ద్వైపాయన బ్రహ్మనుండి వెలికి నిర్గమించెను. గదాధరుడగు నాతని యప్పటి యాకాశము కల్పాంతమునందలి యంతకుం రీతి సతిభయంకరమై యుండెను. ధర్మసుతుడంత సుయోధనునిఁ గాంచి;

“ఓయీ! మా యేవురిలో నీకీష్టమగువాని నొక్కనిఁ గోరుకొనుము. వాడే నీతో యుద్ధమునకుఁ గడంగును. వాడు మరణించెనేని నీవు జయమందిన లాగున నగును. అంత రాజ్యము నీవ యేకకొనవచ్చును. నీవు వృక్షాడవయిన రాజ్యము మా యధీన మగును ఇది మా సమయము.”

యధిష్ఠిరుని యీమాటలు విని కృష్ణుఁ డడిరిపడి యాతనిఁ గాంచి;

“ధర్మజా! ఇదేటిమాట ? ఈరేడు గదా యుద్ధమున సతి నివులుండు. భీమసేనుడును గదాయుద్ధమునఁ గడునేర్పరి. కాబట్టి వీరియెవరికు యుద్ధము జరుగుట న్యాయమగును గాని గదాయుద్ధ చతురులుగాని లక్ష్మీనవారి నీరేడు గోరుకొనుటకు మన మంగీకరించుట సరికాదు.”

సుయోధనుడు కృష్ణుని వలుకులు విని సంతోషుఁ డాయెను. అతనికి అదినుండి భీమునిపైఁగదా విరోధము ఉప్పటి కృష్ణుఁమాటలు తన వగ దీర్చుకొనుట కనుకూల మగునని యని తలచి భీమునిఁ జూచి ;

“వాయునందనా! కృష్ణుఁడాడిన లాగున నీవ నాకుఁ దగినవాడవు. “వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోరేషశోభతే”

యనుట నిక్కము. కాబట్టి నీవు నాతో గదాయుధమునకుఁ గడఁగుము. బాఁద్రమునుండి నీవు మాకుఁ గావించుచుండిన యవశ్యతలకుఁ దగు ఫలమిప్పుడ యపభవింపఁ గలవు.”

అంశ బీరు సుయోధను లొండొరులతో యుద్ధము నేయ సంగీకరించిరి అతరుణమునఁ దీర్థయాత్రాపరమణ్యు యుండిగి యుండిన బలరాముఁ డచ్చటికి వచ్చెను. అచ్చటివార లాతని గారవిచిరి. బలరాము తన నల్లివ తీర్థయాత్రవివరించి; భీమ సుయోధనులకు గదాయుధము జరుగఁబోవుట విని చూడవచ్చితి ననెను అవల నచ్చటి వారెల్లరు రణరంగమున కరుదెంచిరి. భీమ సుయోధనుల గదాయుధ మారంభ మయ్యెను. వా రొండొరుల మీఱఁ జూచుచుండిరి. మండల ప్రచారముల యుద్ధమూచరించునపుడెల్ల నొకఁ డొకవైపున కరిగిన ఎనుటివాఁ డాతనికి ఎనుటివైపున కరుగును. శత్రువు తనవైపునకుఁ దిరిగినచో ఇతరుఁడు వేటొక వలసిన దిరుగు చుండును. ఒక్కొక సమయముల నెనుటివాఁడు నవ్యముగఁ జూయునఁ దా నపనవ్యముగఁ బోవులాగున నటించునఁ జప్పన నాతని కెదురేఁగును.

ఈ లాగునఁ బెక్కు గతిభేదముల భీమ సుయోధనులు దిరుగుచు, నొకరి గదాఘాతము నింకొరు దప్పించుకొనుచు, యుద్ధము నేయుచుండిరి. జయ మే వైపునకుఁ గలుగునో యును దెలియకుండెను. భీముఁడు బలాధికుఁడు. సుయోధనుఁడు గదాయుధమునఁ జక్కఁగ గురుశిక్ష పొందినవాఁడు. ఈ కారణ మున వారొండొరుల జయింప లేకుండిరి. తగిన పాత్ర ముబ్బె

గదా యని భీముఁడును, గదా వివ్యాభ్యానమునకుఁ దగు లక్ష్యము చిక్కఁగదాయని సుయోధనుఁడును సుత్సాహ పూరితులై యుద్ధము నేయసాగిరి.

ఇట్లు కొంతవడి యుద్ధము నేయుచుండ శిక్షావిశేష రాహిత్యమున భీముఁడించుక వెనుదీయవలసి వచ్చుచుండెను. సుయోధనుఁడు శిక్షాశయనుతోఁ బాటు గురువును సమీప మాన నుండటచే మేలుబంతి యనిపించుకొను లాగున గోచ రించెను. ఈనూత్నము ను గని పెట్టిన కృష్ణుఁ డర్జునుఁగొంది;

“భీముఁడు నాఁడు సభలో సుయోధనుని తోడలు విజుగఁ దన్నులాగునఁ జేసిన ప్రతిస మఱచెను గాబోయి? లేక గదాయుద్ధమున నాభికి దిగువయగు శరీర భాగమును నొప్పించుట యధర్మమని యూరకున్నవాడో? ఇట్టి నీచునెడలనా భర్తాధర్మ విచారములు నేముట? వీనికిఁ దోడలలో బలము తక్కువ. కాబట్టి యూనివులపై గదాహతి యొసర్చిన వీడు మరణింపఁ గలఁడు.”

అర్జునుఁ డిది విని భీముఁడు చూచులాగునఁ దనతోడలఁ జఱచుకొనెను. మానుతి యదిగాంచి సుయోధనుని తోడల భంగమాగావి ప నొందెను. మఱల నదీయధర్మమని వెనుదీయఁ జొచ్చెను. తుదికుఁ గృష్ణువానతి మీఱుట దగదని తలచి యూరభంగము నేయఁ గృశవిశ్వముఁ జాయెను. తన గద నెత్తి సుయోధనుని తోడలపై వైచెను. వెంటనే రాజరాజు తోడలు విఱిగి నేలఁ గులెను. బలరాముఁ డీచుక్రమ యుద్ధ

మును జూచి యోర్వలేక కటకట వడచు. కృష్ణుడతనిఁ గాంచి ;

“అన్నా ! భీముడు నాఁడు నభలో సుయోధనుని యూరువుల విజుచులాగునఁ బ్రతిష్ఠ గావించి యుండెను. కాబట్టి తన శపథము నిర్వర్తించుకొనెను. అటునేయఁచో ననత్యవది యగును గదా ? ముక్తేయ మహాముని శాపము నీతనికిఁ గలదు. అది రిత్తవోవునే ?

కృష్ణుని యీపఁజులు బలరామునకు నచ్చకుండెను. తుద క తఁడు పాండవులఁ, కృష్ణుని నిందించుచు ద్వారవతి కరిగెను. సుయోధనుఁడు గదాఘాత సంభూతివేసినాయత్తుడై కృష్ణునిఁగాంచి;

“ఓరీ ! సంధానవుత్త్ర ! నీవు ఆ యర్జునుతోఁ జెప్పి భీము నక్రమయుద్ధమానకుఁ బురికొల్పితివి గదా ! ఇది యేటి న్యాయమా ? అహ ! ఈ భారతయుద్ధముల్ల నీ యకమ ములతోడనే నిండి యున్నది. అంతదొల్త శిఖండిని మున్నిడు కొని యర్జునుఁడు శాంతసవునిఁ గూర్చు లాగొనఁచితివి. ధర్మజునిచే ననత్యము లాడించి యాచార్య సత్రుసన్నాప్తన మొనర్చులాగునఁ జేసితివి. అది చాలక వేసి వేదాంగ తత్త్వజ్ఞునామహాత్ముని దృష్టద్యుమ్నానిచేఁజంపించితివి. రథము భూమిని గుంగియుండ నాయుదను గాంచి కర్ణునిఁ జంపించితివి. భూరిశ్రవుడన్యతో యుద్ధ మొనర్చుచుండఁవానఁ జంపితివి. మాయూరిమిరమును గల్పించి సైధవుని మృతికిఁ గరకండ వైతివి. నేడిటు పార్థున కపడేశి. చు నెపమున భీమునిచే నను

గూల్పించితివి. నాటినుండియు నీయశ్రమ ప్రవర్తనములును, నీ సహవాసముచే నటవడిన వీరి యశ్రమ కార్యములును గదా నన్నింతకుండెచ్చెను ?

ఓరీ ! నీవు నన్నేలాగున భంగపఱచితిను నే ననుభవించిన సౌఖ్యములోఁ బాతక పాతేల వీరనుభవించలేదు. సర్వబంధు నాశమునఁ గలిగిన యాదుఃఖివుం గూడుగదా వీరిననుభవించ బోవునది ? పురోక్షము వనెనీ అన్యవాదియగు నీ ధర్మజుండు సుఖము గలుగదనుట నిష్కము. నేలంతకాల మిటు సుఖించుతివి. యుద్ధమున మరణించుటచే నీక వీరస్వర్గ మనుభవించఁ బోయెదను.”

అంత క్రాండవులు సుయోధను నప్పటవ వీడి కౌరవ శిబిరము ల వైపున కిరిగిరి.

ఉ ప స ం హా ర ము

పాండవు లాలాగున వెళలిన పిమ్మట సుయోధనుఁడు మాత్ర ముంటరియై నేలబడియుండెను. అప్పుడు సుజయుఁ డటకువచ్చెను. ఆనింకాంచి సుయోధనుఁడు కిన్నీరుగార్చుచు;

“ సుజయూ ! కాలగతి యెట్టివారికి నలంఘ్యము. ఎట్టివాని కెట్టి వశపట్టినదో చూచితివా ? పదనొకం డక్షాహి నులు గొలువ ఎల్లరాజుల నాజ్ఞనో నిలుపుకొని యుండిన పాండవు నేను నేడు దిక్కుమాలి యిటబడియున్న వాడను.

ఆ సీమలు పాండవులు అక్రమ యుద్ధమున నన్ను నేఁగూల్చి
సోదరప్రీతిని విడనాడి వెడలిరి. ఇఁక జాననున్న నాకు ఒంట
రిగా నుంటినను భయములేదు.

ఆర్కా! సీవు నా జనకులయొద్ద కరిగి వారి నాశ్వా
సింపుము. నుద్గురు పుత్రుఁ డేక కాలములలోఁ జచ్చుట నెదు
రుఁజూపనామే. అయినను దైవము నేలైన దుఃఖించిన
లాభము లేదని చెప్పుము. ఇంతకును జచ్చునెఱుగు సర్వ
సౌఖ్యము లనుభవిండు చుంటివి. అని భయంకరుడైన ఏక
చ్ఛతాధిపత్యమున ధరాచక్ర మేలితివి. ఎల్ల బంధువులఁ
జల్లగాఁ బ్రోడితని బీషల ధనసంతులగాఁ జేసితివి. గొప్ప
యజ్ఞముల నాచిరించితిని. ఒక సమయమున నేనిఁ బోవారి
నాశ్రయింపకుంటిని. మగఁటిమితోడ రావటికే ముసర్పితివి.
నాకుఁ గలిగెడిచావు రణరంగమున నగుటచే వీరస్వర్గము
నందఁగలవాడను. కాబట్టి నామూర్త్యు కు శాంతి కలుగులాగున
బ్రాహ్మణులకు దానాదులఁ గావింపునుమము.

సంజయుఁ డాలాగుసనే తెలిపెనని వెడలెను. చేరువ
వల్లెల నుండువారు కొందఱు సుయోధనుని గాంచ వచ్చిరి.
బాఁకితఁ డచ్చటఁ జరిగిన యధర్మయుద్ధము వివరించెను.
వారశ్వత్థామ కృపకృతపర్మలచ్చట సమీపముననే యుండు
పెఱిఁగి వారియొద్ద కరిగి సుయోధనుని భంగపాటు చెప్పిరి.
వెంటనే ఆమూవురును సుయోధనుఁడు వడియుండు నామదేశ
మునకు వచ్చిరి. ధూళిధూస్తరిత గాత్రుఁడయి వడియుండు

నారాజరాజును గాంచి విషాదములు లయిరి. అశ్వత్థాను ఆసీతియందుండు సుయోధనుని వీక్షించి;

అక్కటా! ఎల్లప్పుడు రాజలోకములు చుట్టి కొలుచు చుండ సింహాసన మలంకరించుచుండు ఎఱచవా నేడీలాగున నొంటరినై నేలఁబడియున్నావు? లక్ష్మీ చంచల యగుట నిక్కము. ఇట్టి చపలచిత్తను సమ్మి యశ్రమములకుఁ గడఁగిన పాండవులు కలకాలము మనియెదరు కాఁబోలు?"

“ఆచార్యపుత్రా! ఘనుజులకు సుఖదుఃఖములు పర్యా యమున వచ్చుచుండుట నహజము. మహాత్ములట్టిదాని కెన్నడును పగఁపరు. సోదరులఁ, జాబ్బముల, మిత్రుల జంపు కొని నేనొంటరినై బ్రతుకటకంబుఁ జచ్చుట మేలుకదా?”

“మిత్రమా! ‘బ్రహ్మకీయుండిన శుభమాలఁ బడయువచ్చు’ నను వచన మెఱుంగ వా? జీవవంతుడయినఁ గదా శాత్రవుల సంహరింపవచ్చును? ఆలాగున శత్రునాశము గావింపమి నిన్నును నిన్నునుసరించి మమ్మాను దుఃఖనకుద్రమున ముంచు చున్నది.”

“చచ్చుటకుమున్న విమ్మాఁ గనఁగల్గితి నదియే నాకుఁ బదివేలు.”

“సుయోధనా! నీకిట్టి శాంతి యుదయించునుగాక. నాశ్రోథము సులభముగా నుపశమించునది గాదు. నాఁడు నాశంఠిని జంపినపు డుదయించిన శ్రోధాగ్ని చూసనముననే రగులుచుండెను. నేడు నీన్నీగతికిఁ దెచ్చుటచే నది జ్వలించి

చుట్టును వ్యాపించుచున్నది. ఇది యాపాండవ కాననమును దహింపక యాటఁజాలదు.”

“నిచ్చలీ! అభినూవ ఘనుడని వాసిఁగాంచిన నాకు మాత్రము శత్రు సంహారము అవిష్టమగునదా? తొడలు విరిగి నేలఁగూలి యానన్న మరణసమయుడ నగుటచే ఏదియుఁ జేయలేక యూరకున్నాను.”

“మిత్రమా ! వినుము. నామాట లివి సత్యములని నమ్ముము. కృష్ణుఁడు చూచుచుండఁగనే పాంచాలాది భాంధ వర్గమునో శ్రమిసంహార మొనర్చెదను.”

“సుగుతవయా! కిమోవర్తబోవు శత్రుసంహార మేమి జూచి యానందింపఁ గలుగు దునో లేనో? నీవీవుడు నాకు సర్వపైన్యాధిపతివి ఇంక నీకార్యము నిర్వర్తింపుము.”

అని యిటు సుయోధనుఁడు సర్వపైన్యాధి పత్యము నిచ్చినంతన యతని వీడ్కొని కృపకృతవర్మలతో వశ్య తామ యచటినుండి వెడలెను. క్రోధవశమున వశ్య తామ ఎచ్చట సాహసకార్యము లాచరించునో యని కృపా చార్యుఁడు నద్బోధ యొనర్చెనగాని యవి యుపయోగ శూన్యము లయ్యెను. వారిని వీడి యశ్వత్థామ శత్రు హాసనమనైక యొంటరిగా వెడలెను. పరమశివుఁడు ప్రత్యక్షమగుఁగాఁగఁ దన్నాతని కుపహారముగా సర్పింఁగ గడఁగెను. రుద్రుఁ డనుగ్రహించి ఖడ్గ మొండొనఁగి; పాంచాలురకుఁ గాల మానన్న మగుటఁ దెల్పి వెడలిపోయెను. అశ్వత్థామ ఆ ఖడ్గమును బూని పాండవ శిబిరము జొచ్చెను.

అచ్చటి వారు నిశ్శేషముగా శత్రు నాశముగుటచే గాఢ నిద్రసెండి యుండిరి. ద్రోణపుత్రుడు విద్రీతుడగు దృష్ట ద్యుమ్నుని దన్నిలేపెను. లేచి నిలువఁ బడిన వానిఁ గ్రొందికి దోసెను. తన చరణమున వాని వక్షము నదిమిపట్టి మోమునఁ బిడికిటఁ బొడిచెను. కాలునేతుల వానిఁ బదిపి చంపెను. ఉపపాండవులు దన్నపైకి రాగా వారిని సంహరించెను. శిఖండి యడ్డమురాఁగ నాతనిజంపెను. తన్నదిరింపవచ్చిన సైన్యమునెల్లఁ దునుమాడెను. పాండవు లచ్చటలేమిని వారిని సంహరింప వీలుగామి కెంతయు వగ చెను. అంతఁ గృవకృతవర్మలతోఁ గూడి సుయోధనుడు పడియుండు చోటికి వచ్చెను. తా వచ్చునంతదాఁక రాజరాజ మరణింపకుండుటకు సంతసించెను. సుయోధనునితోఁ దన విజయము సెప్పి యాతనికి మనస్తుష్టి గలిగించెను. కొరవ జ్యేష్ఠుఁ డనేకవిధముల నాతనిఁ బొగిడెను. తన చావుకొఱకు వారల దుఃఖంపకుండ వలయున దనియు, నాలాగున వారు దుఃఖించినఁ దనయాత్మకు శాంతి గలుగ నేరదనియుఁ జెప్పి సంతృప్తుడగుచువీరస్వర్గ మలంకరించెను. గురుసుతుఁడువీలయు సంతపఱకు నింకను బాండవవధ గాంపింపఁ దీర్మానించు కొనెను. అవల ధర్మకాండ రాజ్యము వందెనుగాని బంధునాశ మునఁ గలిగిన దుఃఖముతో నెట్లో రాజ్యపాలనము నేయు చుండెను.

సమాప్తము.

14413